

115 1107 101

G H. B R Ă E S C U

Din
VECHEA ARMATĂ

SCHIȚE UMORISTICE

Ediție îngrijită și adnotată de G. C. Nicolescu

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

L 3261/1951

Mihail Sadoveanu, ca de pildă în Amintirile căprarului Gheorghiu sau în Anii de ucenicie, se arată prăpastia dintre comandanții vechii armate și fiii de muncitori sau țărani, îmbrăcați în haina militară.

Pe această linie de critică împotriva vechii armate burghezo-moșierești se situează și opera lui Gheorghe Brăescu, scrisă în anii ce au urmat primului război mondial. El a cunoscut temeinic viața din vechea armată. A început să scrie relativ târziu, în 1918, la vârsta de 47 de ani, când, maior invalid, s'a înapoiat din prizonieratul din Germania.

Născut la 30 Ianuarie 1871 la Iași și mort la 15 Martie 1949 la București, Gheorghe Brăescu ne-a arătat în amintirile sale, copilăria grea pe care a avut-o și cum a fost trimis la liceul militar, unde a suferit rigurile absurde ale unei „discipline oarbe și fără raționament”. Ca ofițer de infanterie, el a fost în multe garnizane, cunoscând astfel moravurile și viața orașelor de provincie ca și a capitalei.

Opera sa, scrisă între anii 1918 și 1942, constituie o puternică satiră împotriva vechii armate, ca și împotriva altor instituții și aspecte ale vieții din timpul regimurilor burghezo-moșierești. Aceasta, în poșida limitelor și contradicțiilor operei sale, izvorite din necunoașterea cauzelor adânci ce au determinat racilele criticate de scriitor, din necunoașterea esenței însăși a statului burghezo-moșieresc, din lipsa unei perspective a viitorului țării noastre, din lipsa perspectivei fireștelor prefaceri revoluționare, determinate de ascuțirea neîncetată a luptei de clasă.

După volumul de debut, Vine doamna și domnul General, Gheorghe Brăescu a publicat: Maiorul Boșan (1921), Doi vulpoi (1922), Schițe Vesele (1924), Un scos din pepeni (1925). Cum sunt ei, La Clubul Decavaților (1929), Nuvele, Alte Schițe Vesele — toate aceste volume cuprinzând schițe și nuvele. De asemenea a publicat romanele: Moș Belea (1926), Conașii (1935), Margot (1940) și Primii și ultimii pași, piesa Ministrul (1941—1942) și Amintiri (1936—1937).

Din întreaga operă a lui Gheorghe Brăescu, cele mai caracteristice și mai izbutite sunt schițele, care, deși scurte, uneori simple instantanee, scot în relief, cu un viguros humor, situații și conflicte esențiale, ce aruncă o lumină deplină asupra putredului

edificiu al armatei burghezo-moșierești, ea însăși expresie a putreziciunii orânduirii burghezo-moșierești. Printr'un ascuțit spirit de observație, prin dialoguri rezumative, prin câteva amănunte semnificative — tabieturi, manii, ticuri, formule stereotipe, atitudini rutiniere — schițele concentrează și redau personaje și aspecte tipice ale armatei de odinioară. Stărnind, o clipă, zâmbetul cititorului, schițele acestea, de o vădită măiestrie artistică, sunt, în fond, pline de amărăciune, desmascând dureroase realități ale trecutului și pricinuind o neîmpăcată ură împotriva celor răspunzători de ele.

Simpatia scriitorului se îndreaptă, în mod limpede, către cei care erau victimele terorii și abuzurilor din armată, către fiii poporului muncitor, indiferent de naționalitate („Burdlea“, „Mizerii ascunse“, „Poveste fără sfârșit“).

Un simțământ de scârbă și revoltă, dincolo de surâsul dela început, cuprinde pe cititor, când el vede în ce constau odinioară „instrucția” și „educația” ostașilor, preocupările ridicole ale comandanților armatei burghezo-moșierești — pe cât de înfumurați și pretentioși, pe atât de nepricepuți — care socoteau că baza instrucției militare o formau „ocolirile” („Punere la punct“), stăpânirea secretului „pasului prusac” („Legea progresului”) sau ca timpul de mânăire a armei să fie trei pe unu, în loc de unu pe trei, această „problemă” ridicând vajnice controverse („Cele două școli“).

Ignoranța și incapacitatea comandanților armatei din trecut apar în schițe ca „Toasturi cazone”, „Conferența” iar slugărnicia, lipsa lor de demnitate, mita, serviciile personale, lingușirea superiorilor, imbinată cu stoarcerea ultimului ban ce-l aveau ostașii și cu chinuitoarele servicii și corvezi, la care erau puși în folosul ofițerilor și majurilor; cărdășia dintre aceste elemente de teroare și stoarcere a ostașilor constituiesc temele multora dintre schițe („Gușa de Porumbel”, „Impărțeală cazonă”, „Doi vulpoi”, „Un revoltat”, „Colonelul Ionescu”, „O carieră“).

Opera lui Gheorghe Brăescu și mai cu seamă schițele sale din viața militară abea azi pot fi cunoscute și apreciate în ade-vărata lor lumină. În timpul regimurilor burghezo-moșierești, sensul critic al operei lui Gheorghe Brăescu era ascuns sau falsificat, punându-se accentul pe efectele comice, pe lațura de „amu-

zament" a schițelor și nuvelor, iar scriitorul era socotit doar un simplu furnizor de veselie, bun pentru paginile distractive ale gazetelor burgheze.

Satira lui Gheorghe Brăescu constituie unul din actele de acuzare împotriva regimului burghezo-moșieresc, un semnificativ document artistic împotriva armatei din trecut.

VINE D-NA ȘI D-L G H E N E R A L

S ub dogoreala unui soare orbitor de lumină, se prăjește întins a lene, de-a-lungul Dunării albastre, orașelul X. „urbae comunale" după cum se citește pe sacaua primăriei, care stropoște la zile mari strada Regală. Praful stăpânește orașelul acopere și prăpădește tot, umple văzduhul, te înneacă. Cucoanele obidite trag, între două vorbe, cu cârpa pe masa din salon, pe etajera din colț, pe pianul deschis cu notele întinse.

— N'ai ce' dracu' să-i faci, doamne iartă-mă.

— N'ai ce-i face, soro.

Dar tot ele îngăduie Lenutei, fiica primarului, unicul exemplar din „urbae", să apară în cadrul unei ferestre larg deschise, într'un superb matineu „ble" cu „funde" roz, să scuture cârpa de praf, așa, întâmplător, când trec ofițerii la instrucție.

Un zâmbet plin de înțelesuri, o scânteiere de sabie vițează, un vis de-o clipă și toate dispar în valurile uriașe ale unui nor de praf.

— E sfântul Ilie.

Din capul stradei, Grecii ceremonioși coboară dela biserică.

Bărbații rași de tocmeală, în haine negre, cu ghețe late și pălărie nouă, se opresc, se ceartă, pornesc din nou cu mâinile la spate, vorbind aprins despre Diadoch și grâne. Ele, păroase, cu ochii focoși, cu buze tivite, bătoase în rochii bătrânești de mătase, cu umbreluțe și mitene, pline de aur împletit, s'au oprit la colț și se complimentează, și-și jură să se revadă, și-și urează sănătate și poftă bună și... „chit ai dat pe pălărie?" și se despart, în fine, cu ochii umezi, cu fluturări de umbreluțe, ca într'o călătorie de nuntă.

Apoi liniște.

Din când în când, un trecător cu pălăria în mână, un copil cu bretele încrucișate și cu picioarele goale, taie perspectiva neturburată a străzii.

Dela grădina superbă și pustie din centrul urbei se aude, la intervale, un sgomol surd de tobă mare. Căldura crește, se aprinde, devine copleșitoare.

Deodată, în vârtejul unei coloane de praf apare o trăsură hârbită, în galopul fără spor a doi cai desperechiați. Un svon străbate prin ușile deschise ale cafenelei, ale „Frizeriei de lux”; ale „Farmaciei & Drogeriei”, înprăștiindu-se fulgerător, oprind în aer cărpele de praf ale cucoanelor, trezind pe Lenuța din „Songe d'amour”, vals scris de mâna capelmaistrului „à mademoiselle Hélène”. Svonul se întrupează într'o veste fantastică „vine doamna și domnul ghegeneral”, lansată din trăsură de un ofițer în picioare, care se opri la confiserie într'un grup de cucoane răsărite și adunate ca prin farmec.

— Cine?

— Când?

— Parol?

Fugi, că minți.

— Vai ce minciună... și eu cât p'aci să-l cred, dar pe urmă mi-am zis imposibil, adineauri fu Lache la poștă!...

— Dar e adevărat, pe onoarea mea!

— Ei, fugi... uite-l ce bine se preface! Dar când ai învățat să minți așa? Nu ți-e rușine? Las'că te spun eu Lenuței!

Pe ochii mei, dacă vă mint, să n'am parte...

— Fugi, nu te mai jura că ești tânăr!

— Ei, altă comedie...

De altfel nu mai încăpea nicio indoială...

Într'un hureit de artilerie grea trecu trăsura regimentului, ducând pe ambii coloneii, tăcuți și gravi.

Ajutorul, lung și ascuțit ca o sabie, comandantul scurt, chel, rotund pretuțindeni. Dușmani de moarte, numai un eveniment de o gravitate extremă putea să-i urce în aceeași trăsură.

Ofițerii la club!

Ordinul fu aruncat de colonel în treacăt, peste mulțime, prin ușa deschisă a băcăniei, la terasa cafenelei, la poarta grădinii unde doamna colonel, femeie autoritară și cu experiență, formase deja un comitet, domnia-sa ca prezidentă și „casierita” membră.

— Du-te, măi! vă chiamă colonelul la club. V'a venit generalul. Ai dat de dracu'. Să ne spui și nouă... Aștept pe Apostolescu... fac cinste, zicea ofițerilor Sarfialatos Petre, după prezentare, grânar, care vorbea trei limbi și avea mare noroc la cărți.

Comitetul a sosit cel dintâi, a ridicat draperiile, a deschis ferestrele la stradă. Unul câte unul sosesc ofițerii în ghete, în cisme, suflând, îngrijorați de beleaua ce cădea pe cap.

— Ci-că vine generalul; e adevărat?

— Așa se aude.

— Oare la ce vine? Face inspecție?

Dracu' știe!

A venit toată lumea? întrebă infrigurat coloneiul. Treceți pe companii...

Compania întâi prezent? A doua?... A treia?...

— Lipsește Broștineanu... A, uite-l că vine... Hai mai repede, Tonele.

Au sosit toți?

— Domnilor! deseară la ora 7,30 p.m. sosește domul ghegeneral, comandantul diviziei, după cum mi-a depeșat, cu doamna. V'am adunat aci, pentru că împreună cu soția mea și a domniei voastre, noi, care formăm precum se știe familia militară, pentru că vine și soția domnului ghegeneral, să le pregătim o primire care să fie la înălțimea regimentului, iar nouă să ne facă cinste și să ne onoreze în deosebi, mai ales că din capul locului, ca să zic așa...

— Fugi frate, d'acilea! Întrerupse coloneleasa. Vorbă multă, sărăcia omului... Timpul trece, acuși e noapte... Ce mai este până în seară...? Trebuie să le dăm masă... Când târguești, când gătești...

Cine-i cu popota?

— Pârjolescu!

— Eu, săr't mâna. Dar piața e închisă... Azi e sârbătoare... De! cine a știut? Ieri a fost berechet... puteam să iau și pește; îl puneam la ghiață frumos... cu maioneză... era o splendoare!... Au fost și fragi... O frumusețe!... Da' cine a știut?

— Ce-i facem, Elizo ? întreabă îngrijorat colonelul.

— Pe mine mă întrebi !... Ce ziceți domnilor ? Pe dumneavoastră vă privește; sunteți în casa dumneavoastră... noi suntem mosafiri.

— Să facem ceva la iușeală, exclamă un sublocotenent.

— Să se rechiziționeze dela birt, propuse hotărît și încruntat un căpitan cu gradație.

— *Da dac'am găti fiecare ci avem pi acasă? Am făcut așa un întâi Mai la Călărași ș'o fost tari bini! Am pitricut admirabil, insinuă, galeș, casierița.*

— Bravo, dragă! Minunată idee! Gătim și le trimitem la club, zise ușurată coloneleasa, sărutând-o sgomotos.

— *Atunci fă mata o însemnărică: fiecare cu ci si angajează ca să videm ci ni lipsești. Iaca eu iau dulciurile pi conta mē.*

— Eu aduc mazăre cu pâne prăjită, adăugă imediat coloneleasa, dar dumneata, căpitan Popescu ?

— Nu știu... să văd, să mă înțeleg cu nevasta... Imi pare c'a găsit ieri carne de purcel și a făcut niște sarmale.

— Din purcelul dela Enache ? am luat și eu; la mine s'a gătit tot sarmale.. de purcel, sunt bune... cu mămăliguță și vinișor, luncă al dracului, zice, făcând cu ochiul, un locotenent bătrân.

— Apropos ! Lui Enache i-a făcut nevasta un băiat.. întrerupse cineva.

— *Sărăcuța di è ! Faci șapți la rând, suspină casierița, rușinată !*

— Las'o păcatelor ! asta-i curată nesimțire. Ba nu, zău ! mai adăugă coloneleasa, ridicându-și voalul deasupra pălăriei.

— Asta-î nostim... parcă ne-am fi vorbit... și la mine a făcut Petre niște sarmale... se topesc în gură, se vede că tot purcelul ăla, continuă maiorul F.

— Gătește bine, hoțul ăla... e din companie dela mine; eu vi l-am trimis...

— Tăceți că s'a brodit bine, șopti colonelul tainic, frecându-și mâinile de mulțumire, și eu am sarmale. Avem cel puțin un fel asigurat...

— Că doar n'ai vrea să chemi ghenerăleasa la masă să-i dai sarmale ?!

— Păi n'am chemat-o eu, soro ! S'a pofțit singură, mănâncă

ce se găsește; „à la fourchette“, și apoi cine nu mănâncă sarmale ? Pe urmă avem și mazăre; nu-i place una, mănâncă alta; mai pune o friptură de pui — că pui sunt, slava domnului! o salată de țări, fructe, brânză...

În fine, din lungi desbateri ieși următorul

PROGRAM DE MASA

In antreu

Țuică bătrână, (dela primar) măslina, salam, sardele, scobitori. Pâine tălată bucățele.

La masă :

MENIU

Salată de țări (colonel).

Boș de pui (casierița).

Sarmale de purcel cu mămăliguță (maior F. căpitan P. și Locotenent T.).

Sote de mazăre (colonel).

Friptură de pui (la frigare, la club, în curte).

Salată de ardei și castraveți (medicul regimentului).

Prăjituri variate (casierița).

Pere, mere (ce s'o găsi).

Vin alb și roșu (dela via popii).

Șampanie (zece sticle, dela Dăscălescu).

Brânză (la urmă).

Se stârnește oarecum tumult, ofițerii fiind nerăbdători să plece.

— Stați, domnilor, că nu s'a isprăvit; vine o parte mai delicată; vorba e ce facem după masă ? Aici să vă văd !

— Să facem un bal până la ziuă, zise un „chose“ cu tunica scurtă.

— O nimeriși ! Cine a mal pomenit bal pe căldura asta ? Se

moaie gulerul, prăpădești mânușile, salonul nefrecat de astă iarnă, dacă ni s'ar da voie să venim în bluze.

— Are dreptate bietul băiat, decise scurt coloneleasa: e o tortură. În bluze, firește că'n bluze, nici nu mai încape indoială!

— Dar cucoanele?

— În rochie de s'radă, nici nu mai e de vorbit.

— Este și teatru... A venit trupa lui Raiciulescu...

— A venit teatru? întrebă radios colonelul. Trimite să-l cheame degrabă, mă rog ție. Acum să vie!

— Urcă-te în trăsură cu pânză!

— Am înțeles...

— Lasă, nu te mai osteni, uite-l că vine singur, ca calul la grajd. Mi-a mâncat sufletul, oftă obidit casierul.

— Bună ziua, Raiciulescule! Tocmai de tine vorbeam; vorbești de lup... Ce mai faci? Șezi colea... uite, noi suntem adunați... deseară vine domnul ghegeneral, (punându-i mâna pe genunchi) ia ascultă bre! Nu ne faci tu un program, așa mai subțire, mai ales, cum s'ar zice...

— Pentru dumneavoastră? Vai de mine, sar în foc! (scoțând un caiet unsuros din poalele unei redingote și mai unsuroase)... poftim repertoriul: o sută de piese. Alegeți ce vreți... dar dacă aveți încredere în mine, v'aș aranja un program fain. Am o dramă nouă „Fecioara blestemată” în cinci acte și o sfârșim cu o comedie „Mireasa și iapa”, vă spun și niște versuri... aranjez eu!

— Bun! Atunci du-te tu și aranjează. De priceput, știu eu că te pricepi, când vrei...

— Lăsați pe mine, doar nu mă cunoașteți de ieri. Vă cunosc de când erați locotenent la Huși... Ce timpuri!... Ehe!... Altfel erau ofițerii pe atunci... până la ziuă: „zi-i, mă!”... alte vremuri! (brusc fără tranziție) Domnule colonel, fă-ți pomană... săraci lipiți; la Vaslui ne-a plouat, ne-a plouat la Mărășești... Am intrat la apă... pe onoarea mea, dacă am de-o pâine în buzunar.

— Bată-te să te bată! Tot așa te-am pomenit (către casier) Dă-i... cât să-i dăm?

— Douăzeci de lei...

— Aoleu! ce stai de vorbești, nenisorule... opt persoane, în-

tel, bagaje, birt, trăsură... să-mi dea o sută de lei în contul biletelor... pe dumneavoastră care vă cunosc de copil...

— Ci dă-i, frate, și isprăvește odată! izbucni Eliza, geloasă de trecutul colonelului.

— Să-i dăm, dacă-i așa vorba... și să se împartă biletele la companii.

— Fă chitanță... vezi de timbru...

— Domnule colonel, ne-ar trebui și nouă prinseră ofițerii în cor — incurajându-se din ochi, dându-și cu cotul — Avem nevoie să ne cumpărăm mânuși, bărbier, mai una, alta... se duce.

— Alaltăieri s'au plătit soldele, răspunse sever ajutorul, care până aici nu făcuse niciun gest, nu scosese nicio vorbă. Ce faceți cu banii?...

— Lasă, dă-le și lor... numai să iasă bine. Fă un tablou și deseară toată lumea în păr, la danț și la teatru. Culcați-vă... pregătiți-vă...

— Isprăviși?... s'a făcut unu. La revedere, domnilor! Hai colonele, lasă-i pe dumnealor să aranjeze.

— Hai, dragă!... Maior F... mă rog ție.... Salonul... ai grijă!

— Ci hai, frate odată! Doamne păzește!

— Hai... uite că mergem... La revedere băieți... odihniți-vă bine!

— Pe la ora 3 p.m. apăru următorul:

ROMANIA

21/9/1910

Corpul XIX Armată

Divizia 40
Brigada 80
Regimentul 160

ORDINUL LA RAPORT NR. 8.754 DIN 21/IX/1910

Astăzi la ora 7,30 p.m. urmând a sosi în garnizoană domnul ghegeneral, comandantul diviziei 40-a se ordonă:

1) Domnul ghegeneral va sosi cu doamna.

2) Trăsură regimentului va fi prezentă la debarcader, caii va avea copilele unse și coșul ridicat pentru a nu se umple de

praf. Domnii ofițeri și capii de serviciu, în ghetete de lac, chipiu alb și mănuși glacé, la dreapta pontonului, pe grade și vechime având în față soțiile dumnealor prevăzute cu flori pentru a le oferi (cine dorește) doamnei domnului ghegeneral.

Nu se admite nicio scuză. Trăsura regimentului va închide aripele celor două linii de ofițeri și doamne formând careu cu capetele cailor spre oraș cum se vede în alăturatul crochiu

T. P. — T —
— — — —

LEGENDA:

N OO S = ponton
 OO PD = doamne
OooD = ofițeri
 oo T = trăsura
 OO TP = trăsura cu pânză
 TP

3) Domnii ofițeri și doamnele se vor îndrepta pe drumul cel mai scurt, ferindu-se, pe cât posibil, de praf, pentru a se afla pe sala cercului înainte de sosirea doamnei și domnului ghegeneral, așezându-se în dreptul ușii ca în dreptul pontonului. Trăsura va rămâne la scară, iar latura careului o va forma masa cu gustări și aperitive, având la dreapta și la stânga doi sergenți deștepti, cu șorțuri albe și mănuși de bumbac.

În timp ce se vor lua gustările de către doamna și domnul ghegeneral, domnii ofițeri inferiori și familiile dumnealor vor ieși prin șala-din dos, pentru a se găsi la masă fiecare în picioare în dreptul locului ce trebuie să ocupe prevăzut cu etichete.

4) Oamenii va fi consemnați în cazarmă în „g. d. s.” Patrulele va circula în oraș și va aresta pe cei fără bilete în regulă. Fac direct răspunzători pe comandantii de companii, atrăgând pentru ultima oară atenția domnilor comandanți de batalioane

că nu se mai tolerează nicio debandadă și că regimentul va lua măsurile de rigoare.

5) Sergentul Potrocea matr. la nr... din compania... va servi cu mănușile în mâini pe doamna ghegeneral, idem sergentul A Cătrinei matr. la nr... din compania... pe domnul ghegeneral. Ambii vor face școală sub directa răspundere a ofițerului popotar.

6) Masa va fi așezată în careu cu flori împrăștiate; se va cere pomierele și trichelurile de argint dela domnul Cutcudachis, cu care m'am înțeles în această privință.

7) Va fi șervete curate. La neajungere se va cumpăra, trecându-se în contul spoitul cazanelor.

8) Se va opri ambele calupuri de înghețată de vanilie și lămâie și se va transporta la rece în beciul aprovizionării, dela cofetărie.

9) Muzica va cânta în tot timpul mesei după cum urmează:

C O N C E R T

- a. Marșul cadeților.
- b. *Oghenoții* (overtură) Huguenots-ouverture.
- c. *Opie dela Montai* (vals) Aux pieds de la montagne.
- d. Potpouri național.
- e. Polca cu triluri.
- f. Fantezi arab cu clopoței.
- g. Marșul regimentului.

10) Maestrul croitor se-pedepsește de regiment cu șase zile de carceră, cusând prost galoanele dela tunica domnului colonel; trebuia mai înapoi.

Ziua va fi scos la lucru și va continua cu transformarea mantalelor de reformă în pantaloni de cazarmă, sub directa răspundere a ajutorului.

11) La șampanie, regimentul va ține un toast în onoarea doamnei și a domnului ghegeneral, în orice caz înainte de înghețată, ce va fi adusă din vreme la popotă și ținută la gheață, în care timp muzica nu va cânta, trimițându-i-se vorbă.

12) Maiorul Frunzărescu se însărcinează cu aranjamentul

clubului, pentru care va lua o corvoadă de 10 oameni din fiecare companie și numărul de gradați necesari.

13) Se recomandă domnilor ofițeri liniște și ordine în timpul mesei. Intrebați *va răspunde*: „Nu, doamnă gheeneral, da, doamnă gheeneral“, altfel va fi cacofonie, vorbind toți deodată.

14) După masă, toți ofițerii în *corpore va merge* la teatru, cu program special, ocupând locurile alese de reghiment, astfel ca la sosirea doamnei și domnului gheeneral în public, toată lumea să fie în picioare în dreptul locului ce trebuie să ocupe fiecare.

15) Muzica reghimentului va cânta de trei ori „Marșul ca-deților“, la poarta teatrului, după care va merge pentru a concerta la grădină, iar după 10,30 p.m., adică după teatru, va veni cu orchestra și cu instrumentele de coardă pentru deschiderea balului.

16) Se ordonă ca nimeni să nu rămână neangajat, pentru aceasta se recomandă a se angaja din vreme, înțelegându-se între ei care cu cine dansează. La primul cadril, domnul colonel va angaja pe doamna gheeneral având vis-à-vis pe ajutor cu soția domnului comandant al reghimentului.

17) În timpul pauzei se va servi răcoritoare în pahare curate, circulând pe tăvi, pentru dansatori.

18) Tot în acest timp se va servi și muzicii o gustare constând din pâine și măslină. Pâinea se va da din economie, iar măslinile se *va procura* din comerț.

19) Toată lumea va fi prezentă la bal înainte de sosirea doamnei și domnului gheeneral. Pentru aceasta va pleca pe nevăzute, înainte de începerea comediei cu care se sfârșește programul, pentru a se scutura de praf, la club. Se vor lua aspre măsuri notându-se în memoriu ofițerii care *va părăsi* balul înainte de plecarea domnului gheeneral.

Pentru detalii se va adresa domnului colonel-ajutor.

Sublocotenentul Giurcă poate recita „Cine-i Nuhăm?“ iar căpitanul Corbeanu, drama „La icoană“.

Adjutant al reg-tului
Locot. (ss) AMEDEU NICOARA

Comand. regimentului nr. 160
Colonel (ss) MERIȘOR ELIE

P. S.
Secretar
Subofțier A. VAȘILICAI ALEXANDRU

Pe la ora 5 p.m. în oraș era zaveră mare, nu se juca tabinet pe la terase, nici „dubeș“ nu se auzea pe nicăieri. Bărbații în haine de Paști, cu batiste la gât, au fost trimiși iscoade.

Stau câte doi, câte trei, în poarta grădinii, spre debarcader, în vale.

Un crăpăt de căldură încinge nisipul și zidurile caselor. Trei trăsuri cu roțile ameițe, gata să sară din încheieturi, se rostogolesc fără încetare din deal în vale și înapoi, cărând ofițeri clate peste grămadă, în picioare, cu săbiile înafară, cu mâinile în sus pentru a feri mânușile.

— La grădina din vale... mână, băiete!

— Să jucăm popice, propuse unul. Zis și făcut; chipiul în copac, sabia într'un colț... — Să vie un rând!

Ordonanțele, cu periile în cisme, fierți în haine groase de șiac cărămiziu, așează popicele, aduc bere și țigări.

— Unde umbli, Dumf're? Șezi cu peria lângă mine!...

Rând pe rând, sosesc cucoanele. Un nod de catifea, o bijuterie modestă, o frizură ad hoc, trădează însemnătatea zilei. Toate vorbesc, își fac curaj, se îndeamnă, râd de aceleași glume.

— La ponton toată lumea. Vine vaporul!

— Cuconițelor, domnul colonel vă roagă să poftiți să vă aranjați, zice ofițerul adjutant, salutând scurt și bătând din pînă.

— Se vede?

— Nu se vede încă, dar mai e o jumătate de oră...

— A venit toată lumea? întrebă aferat colonelul. Treci dumneata, madame Popeseu, la dreapta că ești mai făcută... Domnii ofițeri!... Căpitanii în rândul I-ii. Trăsura!... Unde-i trăsura? Ordonanțele să plece de acolo!...

— Mișcă-te, mă! n'auzi?... strigă toți în cor.

Dar iată că un domn slăbuț, mărunț, în haine gris, cu șapcă albă și ochelari negri, se apropie mergând cam într'o parte și descoperindu-se de departe, spuse cu o voce stinsă:

— Vă rog, scuzați... Imi pare rău... sunt vameșul cel nou... Azi am venit și eu... Tănăsescu. Imi pare bine!... Vaporul are întârziere mare; cel puțin trei ore... M'a adus dela Centrală... In ziua de azi, dacă n'ai protecție!!!...

— Da bine, domnule! izbucni colonelul — ce porcărie e asta? Cum? Tocmai astăzi v'ați găsit *dumneavoastră* să întârziati? Să faci ce știi! E domnul ghegeneral pe vapor. Avem masă... Vorbește la telefon!... Ehe! La nemți nu se petrec de astea domnule...

— Imi pare rău... Mă scuzez... Nu pot face nimic... Nu depandă de vama...

— Domnule colonel, șopti ofițerul popotar, să pună puii la irigare?

— Ce pui, domnule? Spune madamei să nu dea zor, că este vreme. Intorcându-se către nevastă-sa: ce-i facem Elizo? Eu zic sa mergem să mâncăm și să le oprim.

— Cum o să mâncăm frate, cum o să mâncăm? Cum o să lăsăm pe oameni singuri la masă? Ei, doamne păzește și apără! zise închinându-se coloneleasa.

Dar cu teatrul cum rămâne? Aia, banii i-a luat, sunt buni luați...

— Să dăm biletele înapoi, se grăbiră să zică ofițerii.

— Parcă ăla-i nebun să le primească?! Ehe! Banii s'au dus „baiete“!

— Atunci s'amâne teatrul.

— *Da di și mă rog matali? Să înceapă teatrul mai di vremi și când s'o sfârși venim la vapor.*

— E dată dracului moldoveanca și pace!... așa să facem; dă fuga, Pârjolescule, să nu se atingă cineva de masă!

— *Spuni mata ti rog madamii, să deie tinjirili deoparti și să le acoperi bini.*

-- Muzica să vie direct la teatru, complectă colonelul. Dumneata, Ionescu, dă fuga și spune lui Raiciulescu să înceapă mai de vreme. Șeful de gorniști să pândească și să mă anunțe la teatru, când s'o ivi vaporul in dreptul ostrovului.

După aceste măsuri strategice, se îndreptară toți spre grădina din centru, in grupuri mici, cei superiori, înainte, gravi, evitând privirile cercetătoare ale civililor, cei mai mici, chicotind pe infundate, dispăreau la câte un colț de stradă.

Teatrul se sfârșise. Civili dormeau demult. Ofițerii se întorceau pentru a doua oară dela vapor, obosiți, plictisiți, plini de praf și nădușeală.

— Ce-i facem, Elizo?

— Hai, frate, ș'om mânca; ce o fi, o fi. N'au stat ei nemâncați până la ora asta. Dacă o fi, le facem un ceai și s'a isprăvit comedia.

— Ai dreptate, dragă. De sigur c'au mâncat pe vapor. La masă, domnilor! zise colonelul nehotărît in suflet, pătruns de importanța hotărîrii ce-și luă asupra-și.

Toată lumea se trezește, pornește, ajunge mai însuflețită. Masa fu veselă glume, tachineări, cântări de orchestră. Se făcuse ceasul două din noapte.

— Angajați pentru cadrul, vă rog! Iar mai târziu „Uite inelul, nu-i inelul“, care însă se schimbă repede după cererea generală cu „Iți place vecinica“? joc iscoditor și viclean.

Dar cu tot antrenul lui Mișu Ionescu, „neobositul dansator“, entuziasmul scade vertiginos, cadrulul al doilea nu s'a putut face, iar „Cine-i Nuhăm?“ n'a avut niciun succes și chiar „La icoană“, bucată de rezistență cu efect sigur, a fost primită cu indiferență.

Ofițerii s'au împrăștiat; cucoanele amortite pe canapele, învinse de somn și oboseală se strâmbă vrând să rămână surzătoare. O nevastă tânără, rumenă și sănătoasă, a adormit ca un copil, cu gura întredeschisă, cu buze roșii, nevinovate.

— Trăiți, don'colonel. N'a venit încă vaporul, răcni un fruntaș deștept.

— Ieși afară, măgarule!

Acum s'a luminat de ziuă binișor.

Rândunelele au prins a ciripi sub strășini. Câte un țaran desculț, căscând cu minteanul pe umeri, coboară spre chei. In salon cucoanele frizate își îndreaptă rochiile, se aranjează în fața oglinzilor. Ofițerii cu trăsăturile obosite, își fumează ultima țigară. Doi joacă table cu o lampă aprinsă și afumată, alături. Pe o canapea într'o cameră alăturată, „comitetul“ și colonelii se consultă pentru nu știu a câta oară. Ajutorul, [un înotător de forță — premiul întâi la băi de mare la Constanța] — zise cu aer grav, liniștit și măsurat

— Cred că cel mai nimerit lucru ar fi să nu ne mai culcăm.

De prezentat, nu ne putem prezenta domnului ghegeneral în halul în care ne găsim. Vaporul are să întârzie mult. Mai bine mergem toți la Dunăre și facem o baie strașnică. Nu va mai rămâne nicio urmă de oboseală.

— Și noi, cucoanele?

— Da dece nu? Mă rog, unde vedeți dumneavoastră ceva rău într'asta?

— Dar n'avem costume!

— Ei, asta-i acum! În cămăși e destul de convenabil, dumneavoastră de o parte, noi de alta: ca la Constanța. Ce! Credeți că acolo costumele sunt mai grozave?

— Ura!! Bravo!! Trăiască domnul colonel!! strigară băieții care se grămădiseră la ușă.

— Ce zici, Elizo?

— Casierița merge?

— *Da di și nu? Merg bucuroasă, mai ales dacă mergi și mata.*

— Luăm și ordonanțele cu noi, cu periile, să ne curețe hainele, să ne șteargă ghețele...

— La Dunăre!! La Dunăre!! strigă toată asistența în cor.

*Embrasse-moi, Ni-ne-tte, embrasse-moi,
Tu as la taille parfai'te, Nine-tte, Nine-tte¹.*

Porniră cântând în cor toți, înviorați de o veselie nouă, scontând dinainte fiorii plăcuți a unei băi întăritoare și pline de făgăduințe.

— Mergeți mai încet, să ne ajungă și cucoanele; s'au dus să-șf ia ce le trebuie.

...Embrasse-moi, Ni-ne-tte, embrasse-moi.

Ajutorul înnoată în largul Dunării. Domnul colonel Merișor suflând, plutește aproape de mal cu fața în sus ca o geaman-

¹ Sărută-mă, Ninetă,
Ai talia perfectă

dură rătăcită, purtată de valuri. Băieții se interpelează, râd șgomotos, se improașcă cu apă.

Și la cucoane e veselie, strigăte ascuțite, gălăgie.

— E rece; vai ce rece e! Uite un pește!... Ține-mă!

Mai la o parte, coloneleasa și casierița se lasă și se ridică, ținându-se de mână, bătând apa cum bate călărețul șaua.

— *Di ci ti uiți mata la noi. Nu-i frumos? N'ai ci vide!*

— Nu mă uit... pardon... nu mă cunoașteți, sunt vameșul cel nou. Caut pe domnul colonel... Vine vaporul... Face rondoul.

Dar cine l-a mai auzit!?

Cine l-a mai văzut?!... Cine a mai stat să-l asculte în invăl-mășeala aceea de femei, cuprinse de panică?! Toate ude, cu cămășile lipite pe forme, în debandadă, dându-se la toți dracii, lup-tându-se cu ciorapii, rupând șireturile... Nevasta tânără râdea să moară, rămăsese în cămașă, neștiind cu ce să înceapă; pe când madame Merișor, pe jumătate îmbrăcată, despletită și desperată, striga lui Merișor:

— Da bine, frate, nu v'a spus nimeni? Nu știți nimic? A sosit vaporul!!... A venit ghegeneralul!

— Nu mă'nebuni!... Ioane!... Vasile!... Ordonanța lui don colonel!... Să vie c'o cheamă don colonel!

— S'a dus cu hainele acasă să le șteargă, desluși unul, că aici n'avea cu ce; dar trebuie să vie că s'a dus demult...

Venea într'adevăr Ion cu ghețele „luceafăr“, cu hainele pă-turite frumos, cu cugetul împăcat al omului care-și făcuse dato-ria, dar venea de geaba. Colonelul căzuse în prostație. Ceva se rupsese întrânsul.

Nici până azi nu știe, spune el, pe ce lume a trăit, cine l-a îmbrăcat, cine l-a dus la ponton unde a găsit biletul ghegeneralului care se scuza, regretând, că din cauza prea marei în-târzieri, nu se mai poate opri în urbea X.

Ajutorul a fost mutat disciplinar. Nu s'a lăsat coloneleasa și pace. Nici casierița n'a putut-o scoate din ideea că inadins i-a dus la baie, ca să scape vaporul, să-l pună pe Merișor rău cu ghegeneralul, doar-doar i-o da lui comanda reghimentului.

De vreo câteva seri trupa unui profesor de gimnastică, bine cunoscut în orașele de provincie, își continua reprezentațiile în curtea unui patrat de case dela „Hotel London“, de unde se exalau mirosuri pestilențiale.

Pe aturici, poporul suferea de o criză acută de naționalism¹. Eram în plină exploatare a chestiunii „micilor dorobanți“, care a rentat atât de frumușel câtorva pensionari dela „șap-șapte“ și altora. Ideea era seducătoare, excrocarea publicului e sigură. Dar mai ispititoare era alegoria: veteranii-trecutul întindeau mâna micilor dorobanți-viitorul. Că n'au întins-o de geaba, ne-au spus-o pe urmă tribunalele. Dar în fine!

Am vrut numai să arăt datorită cărei împrejurări, o mână de copii învărtind puști de lemn în aer și învărtindu-se odată cu ele, au putut să grămădească într'o curte, cu toate aparențele unui loc viran, pompos intitulată „La pomul verde“, tot selectul Fălticeniilor.

De prisos să spun că nu era niciun pom, nici verde, nici uscat. Reprezentația se desfășura într'un clar-obscur admirabil nuanțat de patru felinare, ce-și făceau cu ochiul. Tunete de aplauze subliniau strofele patriotice, în ritmul cărora copii vagabonzi, mânuind puștile, cântau pițigăiat:

*Eu sunt dorobanțul cel vestit în lume,
Când m'arăt pe mal, tremură Vidinul.
Țărișoara mândră eu voi apăra,
Ura, să trăiască maiestatea sa!*

¹ Formulare confuză, prin care scriitorul înțelege diversiunea șovină, utilizată de clasele stăpânitoare în vremea aceea. Este limpede că nu poporul „suferea de o criză acută de naționalism“, ci burghezo-moșierimea încerca să-l împingă spre această diversiune.

după care celebrul profesor saluta, încovoindu-se cu un aer jatal, cu pletele în ochi, cu decorațiile verticale.

După reprezentație, colonelul mă luă la o bere și-mi desveli scheletul unui plan mareț, din care deslușii o confederațiune uriașă a micilor dorobanți... Domnia-sa urma, firește să fie președintele, iar eu să devin cu timpul inspector general al federațiunii; întreaga federațiune pusă, cum e regula — sub patronajul alteței sale regale. Pentru moment am fost însărcinat să fur meșteșugul profesorului și să-l introduc pe tăcute în cazarmă. Colonelul, profitând de faptul că orașelul Fălticeni e ignorat de Suedezi, a botezat aceste jocuri de copii, „gimnastică suedeză“, sigur fiind de impunitate.

Am furat meșteșugul, conformându-mă ordinului ce primisem. Luni de zile, ofițeri și soldați, se învărtiră cântând la rândul lor, lungind cântecele, complicând mișcările, cu întoarceri scurte, cu ocoliri la sfoară, cu mânuiri repezite, cu cântece provocatoare, așa cum cere „legea progresului“ care era *leit-motivul* oricărui discurs al domnului colonel.

„...Domnilor, spunea el ofițerilor, din două lucruri unul: ori eu sunt nepriceput și atunci luați-mă de gât, scuturați-mă, strigați-mi: ho! destul, oprește-te! dă-te jos nebunule! nu meriți să stai unde ai ajuns... Ori dumneavoastră nu vă faceți datoria și atunci am eu dreptul să vă scutur și să vă strig: urmați legea progresului, pentru dumnezeu!...“

Am urmat cu legea progresului până la inspecția de toamnă. Generalul, în acest răstimp, apucase înainte, nițel cam cu hapca, colonelului nostru și se instalase în scaunul prezidențial, luând în mână frânele federațiunii micilor dorobanți din raionul corpului X de armată. Vina era însă, trebuie s'o recunosc, numai a colonelului, care desvoltase prematur, printr'un raport confidențial adresat generalului, mărețele sale planuri. Contrar obiceiului, generalul n'a fost ingrât. Entuziasmat până la delir de progresul regimentului în gimnastica suedeză, a recompensat pe domnul colonel Cristescu printr'un discurs frumos, numindu-l deocamdată pionul cel mai înaintat al federațiunii.

Și pentrucă, probabil, avea nevoie de mulți pionii, care să formeze la frontieră un lanț neintrerupt de sentinele, a hotărât în același timp să adune la noi instructorii dela celelalte regimente, pentru a învăța „gimnastica suedeză“

Paralel cu „legea progresului“, se desvolta în mintea domnului colonel superioritatea pasului prusian asupra tuturor celorlalte pasuri.

Să ne înțelegem. Fiecare din noi cunoaște mai mult sau mai puțin pasul prusian. Dar secretul cel mare, acel „le pourquoi des choses“¹ îl posedă numai domnul colonel Cristescu. Domnia-sa îl aflase dela un căpitan de rezervă prusian, arhitect-constructor pe vremea când se lucrau forturile dela Nămolosa sub supravegherea apropiată a domnului colonel, căpitan și el pe atunci, în arma specială a geniului.

— Un an întreg, ne spunea el adesea, m'a băut Neamțul în cancelarie, până când i-am prins meșteșugul.

Nouă nu ni l-a destăinuit niciodată. Trebuie însă, în adevăr, să fi fost mare dibăcie, căci nici colonelul, după cum mărturisea el singur, nu-l făcea tocmai-tocmai ca Neamțul; dar și dintre noi nimeni, nimeni, în regiment, nu-l făceam tocmai ca domnul colonel.

Cu venirea instructorilor dela celelalte corpuri, aceste două paralele, „legea progresului“ și „pasul prusian“, pe care fugeau ochii metalici și mobili ai colonelului, se prelungiră cum se prelungesc orice paralele care se respectă, la infinit. Toate urechile erau pătrunse de ele. Vai de străinul pe care un interes oarecare, o inspirație nefericită, sau numai un capriciu al soartei, îl aduceau în cabinetul său de lucru. Expresia e cea consacrată. De fapt „cabinetul de lucru“ reprezintă pentru domnul colonel o piață de exercițiu; pentru a se menține în formele stricte ale pasului prusian, îl măsoară în lung și lat.

Cu solicitatorii, conversația decurgea, obișnuit, cam astfel

— Ai venit?... Șezi, draguță!!... Ia loc!..

— Frumos regiment aveți, domnule colonel!

— Dar dumneata nu mă întrebi în ce hal l-am găsit și cât am muncit ca să-l aduc în starea în care-l vezi și dumneata! Când am venit nu știau nici marșul; ia așa umblau... ia așa umblau... arată colonelul, umblând crăcănat prin salon. Da ia să-i vezi, acum! Uite așa merg... uite așa merg... zang... zang... i-auzi... i-auzi... exclamă el călcând înțepat sub ochii holbați ai civilului, așa cum îl învățase Neamțul dela Nămolosa.

¹ Cauza, factorul determinant.

Intr'una din zile, pe când mă căsneam la cazarmă să inițiez pe instructori în misterele pasului prusian, apare în cadrul porții silueta ascetică a colonelului.

— Rău!... rău!... foarte rău!... Nu e așa!

M'am retras rușinat din fața maestrului. El apropiindu-se grav și inspirat, întreabă, plin de compătimire, pe un caporal din front:

— Din ce regiment ești, băiete?

— Trăiți don' colonel, eu sunt din batalionul 15 vânători.

— Cine îl comandă?

— Trăiți, don' colonel, batalionul îl comandă domnul colonel Văleanu Alexandru.

— Cine te-a instruit pe tine?

— Trăiți, don' colonel, pe mine m'a instruit domnul sublocotenent Bujor Marin.

— Prost te-a instruit, băiete!... Foarte prost! Când te-i întoarce la batalion, să le spui, auzi tu, mă?

— Nu le spun, s'trăiți don' colonel, că m'au instruit bine.

— Cum bine, mă?! Ce fel de bine? Asta e marș care îl faci tu? Uite așa se merge, mă (pornind)... zang!... zang!... i-auzi!... i-auzi!... Dacă calci așa cum calci tu, crapă praporele în tine, se sdruncină creierii în cap, mă? Dacă mergi așa cum îți arăt eu, și se deschide inima, și se curăță mintea, și se luminează orizontul. Unde mai pui că așa cum îl faci tu, trebuie să te obosească al dracului.

— Nu obolesc, s'trăiți, don' colonel! răspunse îndrăzneț caporalul. E bine și așa cum am învățat la batalion.

— Așaaa?! Nu te obosește?! Bine! Treci lângă mine... (Adresându-se mie). Comandă, domnule!

— Înainte, marș!

Ș'au pornit să meargă în fața lumii care se adunase să-i privească. Dădeau ocol cazarmii; colonelul mergea întins, așa cum îl învățase pe el Neamțul, caporalul apropiindu-se mai mult de ceea ce se numește în arta călăriei „pasul spaniol“ Mergeau țăntoși, ambițioși amândoi. Unul pentru triumful „legii progresului“ și al „pasului prusian“, celălalt pentru faima batalionului și respectul ce învățase dela ofițerul său. Colonelul în fierbere crescândă, caporalul liniștit, sigur de el.

Din mers îl întreabă odată, fără a întoarce capul.

- Obosiți, mă ?
 — Nu ! răspuse caporalul.
 — Dă-i înainte.

Porniră din nou, mai ocoliră odată curtea. Eram neliniștit, emoționat, ca în fața unui spectacol periculos la care aștepti în fiecare moment moartea îndrăsnețului care te uimește totuși prin îndrăsneala sa. Colonelul întrebă iarăși, fierbând ca o oală acoperită

- Osteniți, mă ?
 — Nu ! răspuse hotărît caporalul.
 — Dă-i înainte și când îi osteni, să-mi spui.

După un răstimp văzusem portița de scăpare. Făceam semne desperate caporalului să recunoască superioritatea pasului prusian; dar el mergea sforăind, ca un armăsar de rasă, fără să observe nimic în jurul său, hotărît de moarte. Colonelul, cu ochii turburi, cu spume la gură, îl mai întrebă odată

- Obosiți, mă ?
 — Nu ! răspuse surâzând ironic caporalul, pot să merg până mâine.
 — Așaaa ?! N'ai obosit, hai ?!

Și năpustindu-se ca o fiară, umplu de sânge, lovind cu pumnii, la întâmplare, peste figură pe bietul caporal, care sta în poziție, nemișcat, cu mâinile la vipușcă, așa cum îl învățase la batalion sublocotenentul Bujor Marin.

Colonelul a plecat apoi în pasul prusian, clătinând din cap, ducând cu el „legea progresului“ satisfăcută.

P U N E R E A L A P U N C T

Ocolirile erau specialitatea colonelului nostru, a cărui faimă de frontavoi o recunoscuse chiar domnul comandant al corpului de armată. Baza lor, ne spunea el cu orice ocazie, sunt *ochii și cotul*.

Pentru a instrui pe oameni și a ne învăța și pe noi meșteșugul, proceda dela simplu la complex: la început un om, unul singur, cel din lăuntru, pivotul sau vârful înțepat al compasului, cum explica el, arătând cu degetele celor fără știință de carte. Pivotul avea datoria să amețească învărtindu-se în loc, să calce de sus, să îndrepte ochii fără a întoarce capul spre *regulator*. Acesta era omul din afară, deocamdată numai închipuit și însărcinat să descrie arcul care avea să cuprindă ocolirea.

Acesta era tot secretul mișcării.

Da ! Dar ce chin, ce grijă, câtă răspundere pe capul unui recrui, luat dintre cei mai slabi de minte, pentru a dovedi temeinicia metodei sale ! De aceea, nimeni în regiment n'a reușit să prindă bine, bine de tot, secretul ocolirilor, deoarece omul îngrozit se lepăda de pivot, luându-și lumea în cap, chiar după prima sedință.

Dar și când reușea colonelul să adauge unul câte unul, om lângă om și să mi ții-ți învărtească, încleștați în degete, strânși, legați lângă pivot, spectacolul era impunător.

— Rap... rap... ochii... ochii... cotul... cotul, striga el transfigurat, în timp ce, într'o mișcare perpetuă, oamenii regimentului se învărteau pe un singur rând înrâurați de nădușeală, ocolind parcă pământul, bătătorindu-l să nu mai crească iarbă, săltați puternic de un pluton de gorniști ce le sunau din spate.

— Pivotul... pivotul... îngrijiți pivotul, că-i mare lucru, ne

spunea el pe înserate când păraseam în grup cazarma.

— De geaba, domnule colonel, oricât ne-am munci, ca dumneavoastră tot n'o să facem.

— I-auzi acuma, na!

— Dumneavoastră aveți experiență mare.

— I-auzi comedie!

— Nu e asta, domnule, e talentul omului.

— Aită drăcie! O fi, nu zic, dar priceperea mea sau talentul cum îl numiți dumneavoastră reprezintă 30 de ani de muncă; ocolirile mi-au albit părul și mi-au mâncat sufletul. Două lucruri am cunoscut în viață: casa și cazarma. Munciți, munciți, că și eu am muncit, învățați că și eu am învățat. Ce! Dumneavoastră nu sunteți oameni ca și mine? Meștesugul l-ați văzut; „pivotul”, formați-vă pivoturi. Dacă pivotul e bun...

Intr'o zi aprinsă de vară, pe când la rândul meu exercitam ocolirile, care nu lipseau din program, colonelul răsări pe nesimțite lângă mine.

— Nu merge, hai?...?

— Domnule colonel...

— Dumneavoastră credeți că ocolirile sunt așa, un bagatel... le dați peste cap... fâș... fâș... poftim la masă, hai?...?

— Domnule colonel...

— Ce domnule colonel... merge ori nu merge, răspunde-mi aici?

Colonelul nu suferea contradicție. După o clipă de ezitare, hotărâri să mă dau învins și exclamai cu descurajare adâncă:

— Nu merge, domnule colonel, nu merge de loc.

— Nu merge, văd și eu că nu merge, dar vorba e să-mi spui de ce nu merge. Aici să te văd! mă întreabă cu tâlc și radios, colonelul.

— Flancul stâng face pasul prea mare!...

— No!...

— ...asta... prea mic, voiam să zic.

— No!

— Nu ridică în deajuns piciorul.

— Tță...

— Nu îndreaptă ochii spre regulator.

— Ași... Nu e pe ghiceală, domnule ofițer, e pe știință. Răd Bulgarii de noi, domnule ofițer, e pe știință, nu e pe ghiceală...

— Spune tu, sergentul ăla cu nasul strâmb...

— Trăiți, don' colonel... trăiți don' colonel...

— Spune tu, căprar... nu tu, ălalt...

— Trăiți, don' colonel, flancul stâng face pasul prea mare.

— No!

— Ori mă tem că prea mic...

— Vai de păcatele voastre...

Apoi clătinând din cap, zise cu compătimire:

— Voi nu vedeți că pivotul nu e așezat în punct? Hai, dați-vă la o parte... se răsti el disprețuitor, înlăturându-ne cu mâna și înfipt cu mâinile la spate în fața sergentului Udrea, cel mai falnic pivot din regiment, începu:

— Deschide piciorul drept... mai... mai... prea mult... prea mult... mai închide pe stângul... mai... mai... ce nu știi să închizi piciorul? Sergent, hai? Și fulgerat în palme ce curgeau ca ploaia, sergentul Udrea deschise și închise când un picior, când altul, ridică și lasă aci prea mult, aci prea puțin umerii, se plecă înainte și pe spate, cu ochii plini de lacrimi reținute, cu buza sângerândă, cu bărbia așa cum se scrie la carte, deasupra gulerului fără a-l acoperi.

Stabilindu-l definitiv cu o ultimă palmă, dată cu dosul mâinii și fără vlagă, frontavoiul ostent, se întoarse în fine către noi și ne spuse ca dela catedră, în continuare:

— Acuma după ce am pus pivotul la punct...

A stă seară la popotă, la sfârșitul mesei era discuție aprinsă. Fiecare venea cu o întâmplare nouă, mai gogonată decât cele cunoscute până aci, să zugrăvească pe domnul comandant al brigadei.

— Fugiți, domnilor, d'aici... este imposibil, spunea colonelul care abia luase comanda regimentului.

— Pe onoarea mea, afirma maiorul ajutor. Ii trimitea aproape zilnic, când ouă, când unt, când miel... și paralele ioc... Ba înainte mai scria câte o carte de vizită, acum dela un cârd de vreme nici osteneala asta nu și-o mai dă. Comandă prin furier la telefon.

— E posibil, domnilor? Și cum ați răbdat una ca asta? Ori ați umblat după protecție... întrebă înmărmurit noul comandant, necăsătorit, cu ceva stare, deci cu toată aparența unui om liber.

— Nu e vorba de protecție, dar te gândești la memoriu. Zece note bune nu fac cât una rea. Asta e'n stare... rabzi de nevoie!... N'am avut anchetă? Care a fost rezultatul? Rezultatul a fost că ambii comandanți de regimente care o provocaseră au fost mutați.

— Eu unul nu știu, declară colonelul, categoric. — Nu cunosc decât datoria. Poate să mă mute peste nouă mări și nouă țări. Mă duc bucuros oriunde... plec cu geamantanul și demnitatea mea. Eu nu adun ouă pentru nimeni.

— Așa e, dar până vă veți muta dumneavoastră, o pătimim noi și suferă regimentul. De ce credeți că stăm de un an de zile împrăstiați în patru sate?! Era rândul nostru să cantonăm în R... Aveam și noi o farmacie, o cafenea... era cu totul altceva...

— Am fi fost și mai aproape de oraș...

— Și nu făceam atâta drum până la tranșee, argumentau

pe întrecute ofițerii. Pierdem toată ziua ducându-ne și întorcându-ne dela lucrări!

— Stați, domnilor, că nu merge așa. Spui, maiorule, că era rândul nostru să cantonăm în... care a fost motivul pentru care...

— Motivul a fost că predecesorul dumneavoastră l-a pus să plătească mesele luate cu noi la popotă.

— Bine, frate, când vine generalul, o masă, două...

— Vezi, asta e, că nu era o masă, două... erau nouă, nouăsprezece... Iși făcuse obicei... venea zilnic între mese, mânca à la carte, ba trimetea și acasă din proviziile popotei. Și barim dacă ar mânca mai puțin; dar mănâncă... mănâncă, dom'le, mănâncă ceva de speriat, pe onoarea mea... Și unde-i joacă chipiul în cap, când mestecă... că are și păcatul ăsta, mănâncă cu chipiul în cap. Se vede că unde e tuns ca'n palmă.

— Fugiți, domnilor, d'acolo!

— Domnule colonel, pe onoarea mea. Aveți să vedeți și dumneavoastră. Nu e așa, domnilor?

— Da, domnule colonel, așa e! Când eram eu cu popota a mâncat trei zile cu cocoana și domnișoara și mi-a dat cinci lei, spunându-mi să dau restul ordonanțelor care au servit la masă.

— Dar mai acum o săptămână... nu știți ce s'a întâmplat?! Să spună Popescu. Spune, Popescule, s'audă și domnul colonel!

— Ei, ce să se întâmple... de ale domnului general. M'am întâlnit cu dumnealui pe când mă întorceam dela lucrări, mi-a cerut biclistul și l-a trimis în oraș, să-i cumpere o oală cu fragi. Pe drum fragii s'au bătut în oală... mă rog, treizeci de kilometri sunt ăia!... Domnul general i-a văzut, i-a gustat și l-a trimis pe sergent să-i dea înapoi. Parcă țaranul era prost s'aștepte, ori parcă sergentul era nebun să se întoarcă. A dat banii dela el și a isprăvit comedia.

— Ce fel de om e?

— Păi nu vă spun!...

— Nu, vreau să zic cum e la înfățișare?

Nu l-ați cunoscut niciodată?

— Nu, nu știu cum s'a făcut că...

— Umblă cu chipiu fără tresă și cu o manta soldățească, într'o căruță rechiziționată, cu un cal pe care-l mână singur fără ordonanțe, fără nimic.

— Dar la față, cum e la față?

— Așa, fălcos, cu o mustață ciupită și târâe veșnic după el șiretul dela izmene.

— Ei bine, domnilor, orice s'ar întâmpla, cu mine nu merge. Opresc formal să se dea ceva la brigadă. Orice cerere nelegală, orice pretenție...

— Să trăiți, domnule colonel, multă sănătate la toți domniile ofițeri, întrerupse intrând pe ușă, Venga, brânzarul, bărbat voinic și frumos, așezat și demn ca toți oamenii de munte. În lipsa dumneavoastră, când erați cu catanele la munte, a venit cucoana lui domnul general cu domnișoara și o ales câteva burdușele de brânză și câteva coșulețe tot de brânză, dar mai bună... adică tot una este, dar vezi că unii o găesc mai bună... îi place mai mult în coșulețe... se vede că unde are mirosul de brad, dar brânza tot una e... că n'avem decât o calitate...

— Ei și...

— Și, mă rog frumos, o zis așa că o trimiteți mintenaș cu o catană, să meargă până acolo și poate mi-o aduce și banii, că brânză o ales, dar banii nu mi-o plătit... Așa, mă rog frumos, la dumneavoastră.

— Bine, om vedea.

— Să nu-i dai niciun soldat, spuse încrunțat și hotărît colonelul după ieșirea lui Venga.

— Ei, asta nu i-o puteți refuza, e general, la dracu', orice s'ar zice, interveni maiorul.

— Dar bine, frate, n'are ordonanțe, are trei ordonanțe...

— Ei bine, oricât, închipuiți-vă că eu aș fi acela, ori că ar fi soția mea sau a dumneavoastră. A trecut pe aci, a văzut, a cumpărat, cum era s'o ducă acasă?! Nu, asta nu... cum era sa care femeia atâta brânză?

— Bine, dacă crezi dumneata, dar eu nu i-aș fi dat. În orice caz, ofițerul aghiotant... ești aici, domnule?

— Da, domnule colonel, sunt aici, răspunse ofițerul aghiotant, care cumula această funcțiune cu cea de ofițer cu aprovizionarea și de ofițer popotar.

— Ia notă; să faci chiar astă seară un raport către brigadă, în care ai s'arăți că pentru menținerea disciplinei și restrângerea răspândiților, să nu se mai ceară oameni în servicii străine de nevoile regimentului.

— Domnule colonel, vă expuneți de prisos...

— Lăsați, domnule maior... mi-l prezinți mâine dimineată să-l iscălesc.

Și în sgomot de scaune, ofițerii pătrunși parcă de un suflu de regenerare, se ridicară dela masă, grămădindu-se spre ieșire, așteptând să iasă mărimile.

A doua zi, pe când ofițerii se adunau pentru dejun, intră neașteptat generalul, în ținuta lui obișnuită, cu înfățișarea blajină și în cercul respectuos ce se formase în jurul său, întinse larg mâna colonelului.

— Mulțumesc pentru brânză... e delicioasă... nevastă-mea e încântată... ea dacă are brânză, nu-i mai trebuie nimic. Dar prea ai trimis multă, frate!...

— Domnule general, mă iertați...

— Nu face nimic... de mâncat tot se mănâncă.

— Dar, domnule general, eu... nu eu...

— Apropos! Am întâlnit o companie dela dumneata, care se ducea astăzi la tragere... foarte bună impresie... bine îmbrăcați... cântă bine... altă îngrijire... altă comandă... mână de fier...

— Domnule general...

— ...repari trecutul

— ...devotamentul nostru...

— ...sarcină grea, foarte grea...

— ...osteneala noastră...

— ...extrem de grea... dar *vaincre sans péril*¹...

— ...cu toată dragostea v'asigurăm...

— ...foarte mulțumit, la revedere colonele, la revedere, domnilor!

— Se poate?! Domnule general, nu stați la masă?

— Păi... am loc?

— Vai de mine! Băiete, un tacâm pentru domnul general!

— Abia am luat comanda... nu face să mă iau cu el la hartă dela început, se spovedi colonelul maiorului, după plecarea generalului.

— Păi, când vă spuneam eu...

¹ Să învingi fără primejdie.

Ploaie. Plouă mereu de câteva zile în șir. O ploaie ca prin stă, cu ropot mărunț și neîntreput, cerne gânduri negre din norii plumburii, asupra pășnicului orășel. Ochiuri de baltă se înfioară pretutindeni, pomii plâng frunzele pierdute, oamenii poartă în față idei criminale.

De-a-lungul șoselei, în trap mic, un câne cu coada între picioare, pelerin neobosit, duce în spinare să răspândească în lume, toată jălnicia vremii. În cazarmă recruții întorși dela cea tremură înșiruiți de-a-lungul zidurilor, sugând cu patimă mucuri de țigări răsucite în hârtia stacojie a pachetului de tutun.

Ofițerii cu pelerine lucioase se ivesc încet, tăcuți, intrând de-a dreptul în cancelarii, fără a observa pe copiii cumiști ce se smeresc în drumul lor.

Apare și colonelul, fără sabie, nebărbierit, cu o pelerină scurtă din cale afară, fâlfâind în vânt ca un smeu fără speteze. Curând apoi, un gornist de frunte sună prelung și jalnic „adunarea ofițerilor“.

— Ce nu ne lasă să ne vedem de treabă?
Iar a visat rău astă noapte...

— Asta-i curată bătaie de joc!... se jeluiesc între ei ofițerii posomorâți, adunându-se în sala de conferințe, în care colonelul părea că nu vede și nu aude pe nimeni.

Searbăd, drept, cu mâinile în buzunare, picioarele crăcănate, privea cu priviri absente pe geam, afară, cu spatele întors spre ofițeri.

Deodată, venit ca din altă lume, se întoarce și făcând un gest cu mâna zise:

— Ei, ia ședeți, domnilor!... A venit toți? (brusc) Domnilor! vă rog intrați în lege și regulament!

Apoi fluierând scurt, se trânti la pământ; stete o clipă, se ridică, fluieră din nou și se pîtulă lângă sobă, parodiind în toate aceste mișcări instrucția de luptă a soldatului; în fine, mergând deșăntat și cântând dorobănțește, se îndreaptă spre ieșire.

— Iată, domnilor, cu ce vă pierdeți vremea; aceasta este activitatea dumneavoastră. Citiți, luminați-vă, puneți-vă la curent cu civilizația, pentru Dumnezeu. În timp ce dumneavoastră vă bateți de muscă, în alte armate se lucrează mereu, se descopăr noi metode de pregătire a recrutului.

Am citit aseară, domnilor, o broșurică mică, subțire, câteva file. Dar câtă lumină în ele, câtă simplitate, câtă filosofie. În această cărțuie un căpitan francez, *Massacrier*, arată cum se poate pregăti pentru război un soldat, în cincisprezece zile. Știți dumneavoastră cu ce începe el instrucția?... Cu ce nu vă dă în gând, cu tragerea domnilor!... în timp ce noi o pisăm mereu cu instrucția pe loc. Nu vrem să ieșim din „faza veche“ — afirmă colonelul fulgerându-ne cu privirea.

— Ei bine, domnilor, s'o rupem cu trecutul și să intrăm pe calea judecății, a luminii, a adevărului. V'am adunat ca să facem împreună o ședință practică, urmând metoda *chicheroniană* a căpitanului *Marcassier*.

Și ridicându-se de pe scaun luă o pușcă din colțul camerei, îi deschise mecanismul, îl închise la loc, se uită mașinal pe țeavă cu căutătura distrată a savantului care pândește mereu, cu gândul, secretele naturii:

— Căpitanul *Massacrier* duce pe recrut la tragere a treia zi după sosirea lui în cazarmă. În prima zi îi explică mecanismul, a doua zi execută câteva ședințe de tragere redusă și a treia zi îi pune în mână cartușul de război.

Dar dumneavoastră veți spune, poate, că nu se compară soldatul român cu...

Ei bine, domnilor, tocmai aici stă meșteșugul căpitanului *Macassé*. „Eu încep, zice el, cu cel mai prost soldat din companie, dacă el prinde ce-i spun, compania întreagă m'a înțeles.“ Vezi ce bine s'a gândit, al dracului!

Ia să facem și noi o probă. Să încercăm, să vedem, n'am putea noi oare să furăm meșteșugul Franțuzului?! Dă-l dracului!

de *Masachié* că n'o fi el mai deștept ca noi. Eu zic că se poate. Dumneavoastră ce credeți? Se poate, ori nu se poate?... Tăceți, nu vă dă mâna!... N'aveți încredere! Vă spun gogoși?! Ei bine, o să iau eu asupra mea să duc peste trei zile un recrut, la tragere de război.

Dați-mi pe cel mai prost soldat pe care-l aveți în companie.

— Chemați pe Stamboală dela a șasea...

— Să vă dau pe Todirașcu, dela mine...

— Mai bine pe Macofan dela a doua...

Propun comandantului de companie disputându-și gloria de a poseda pe cel mai nenorocit om din regiment.

— Mă rog, mă rog! Căpitanul *Masacré*, prin soldat prost înțelege, adică fără știință de carte; nu mi-aduceți un tâmpit pentru că atunci n'am făcut nimic...

— Lăsați, domnule colonel, că vă aduc eu unul dela mine, zise locotenentul Popescu.

Trecu puțin, și pe ușa ce ofițerul o ținea deschisă, intră, după mai multe îndemnuri, un vlăjgan de soldat sfios, pierdut, cu privirea împrăștiată, suflând ca o locomotivă, cătând mereu spre ieșire, încrăntat în mijlocul ofițerilor.

— Cum te cheamă pe tine, băiete? întrebă mios colonelul.

— Ion, răsuflă recrutul cu ochii pe ușă.

— De unde ești tu? continuă el întorcându-se triumfător la noi.

— Dela Băilești, mai avu curaj să îngăimeze recrutul.

— Buun! Ia șezi tu coala, lângă mine. Dă-te mai aproape... mai... Șezi *leger* pe scaun... Nu te teme. Suntem camarazi... tu ești camarad cu mine... domnii ofițeri, camarazi cu tine... Nu te *emoționa*, băiete, încearcă colonelul să-l liniștească punând mâna pe el ca să-l îmbuneze.

— Știi tu ce e asta, mă Ioane?

— Pușcă! scapă ca din pușcă recrutul, uitându-se înfuriat ca un lup încolțit.

— Vedeți domnilor?! Nu l-am învățat eu. A spus singur... Metoda *chicheroniană*. Il întrebi, îți răspunde.

— Ai mai văzut tu pușcă, mă Ioane? continuă pedagogic colonelul.

— Da, — răspunde flăcăul înrouat de nădușeală, din ce în ce mai neliniștit.

— Vedeți, domnilor? El răspunde! Ehe! Franțuzul e hoț, domnule. (către soldat) Seamănă cu asta, băiete? Pușca pe care ai văzut-o tu, la tine acasă, seamănă... Nu te *emoționa*, băiete... Nu te emoționa, mă! Ce te emoționezi așa? Stai liniștit că te ia dracu! Ce tot te sbați ca un crap? Seamănă pușca ta cu asta? Răspunde ce te întreb eu... Uită-te la mine, ce belești ochii la geam?... seamănă ori nu seamănă?

— Nu! zise nenorocitul trăgându-se spre ușă.

— Bun! așa, băiete; care va să zică nu seamănă. Dar acum ia să mai spui tu, pe unde se încarcă pușca ta de acasă și pe unde se încarcă asta de-o vezi? Ține! ia-o și tu în mână... insistă prietenos colonelul, încântat de metoda *chicheroniană*.

Sunt insecte mici, care simțind primejdia se strâng, se fac moarte și orice le-ai face, nu mai dau semne de viață. Tot astfel, prostia este arma inofensivă cu care recrutul speră să se împotrivească tuturor teoriilor chicheroniene, îndreptate în contra lui.

Ion luă pușca, o suci, o învârti, se uită pieziș la ea, apoi zise îndobitocit:

— Păi... eu n'am mai văzut pușcă.

— Cum n'ai mai văzut, mă țopârlane, că adineaori spuseși c'ai văzut?! Acum o întorci, hai?

— Dăă... așa am zis eu... dar, eu nu știu... mă duc la *cumpani*.

— Stai, mă! unde pleci!... Șezi băiete, nu te teme. Nu te *emoționa*, mă!...

— Mă duc la *cumpanie*, ce aveți cu mine?...

— Liniștește-te, mă băiete... ce svâcnești ca o șopârlă? Nu te *emoționa*, mă!... n'auzi să nu te *emoționezi*?... paștele și grija-nia cui te-a închinat!...

Și cu câteva palme fulgerătoare; brăzdă figura de ceară a voinicului băiat cu urmele unor mâini inconștiente.

Ajutat de piciorul colonelului, recrutul scapă pe ușă și nu mai apără niciodată în mijlocul noilor săi camarazi.

Pentru cei rămași cu frunțile plecate, metoda lui *Massacrier* nu era nouă.

... În fine, domnilor, pun mare preț pe rezultatul acestei inspecții administrative a domnului general intendant. Meritul va fi numai al dumneavoastră. Cariera mea e aproape de sfârșit; a dumneavoastră abia acum începe. Vă voi răsplăti și eu după munca ce veți depune. Și de!... Dumneavoastră știți că eu când scriu ceva unde trebuie, ori vă ridic unde n'ați visat, ori îmbrățișați căpitani. (Ridicând progresiv tonul). Pe unde am fost, unitatea ce am comandat a ieșit totdeauna întâia. Am muncit, e drept, foarte mult, dar am ajuns acolo unde doream. (Patetic). Vă rog, domnilor, să nu distrugeți, într-o zi, munca unei vieți întregi, să nu-mi pătați trecutul. Sunt foarte larg, foarte galant. Cereți orice, vă dau tot, numai să ieșiți bine. Domnul maior ajutor are ordin să vă pună la dispoziție orice veți cere. Vă las. Consultați-vă, sfătuiți-vă, hotărâți tot, prevedeați tot, nimic să nu vă scape... Ați controlat livretele și foile matricole?

— La mine s'a controlat, zise căpitanul Romașcanu, comandantul companiei 4-a, urechea batalionului, ofițerul de încredere al colonelului.

— Toți, toți trebuie să le controleze... Maior Toneanu, ia să vezi dumneata! Cu magaziile cum stați?

— Eu stau foarte bine; am scuturat-o... am numărat-o... afirmă din nou favoritul.

— Toți, toți trebuie să stea bine!... Maior Toneanu, ia să le inspectezi dumneata!...

— N'avam naftalină, suflă timid unul...

— N'aveți naftalină?... dă-le naftalină!

— Eu mă mir de dumneata, căpitan Văleanu, cum spui dumneata că n'ai naftalină, intervine maiorul. (Răstit și răspicat)

Spune dumneata pe onoarea dumitale de militar și om, nu v'am dat astă iarnă câte cinci kilograme de fiecare companie! Ce-ați făcut cu ea? Că doar n'ați fi mâncat-o?!

— S'a evaporat!

— Da? S'a evaporat? Bine, foarte bine! Dacă s'a evaporat și dacă se evaporază toate, atunci evaporați-vă și dumneavoastră, să ne evaporăm și noi și să isprăvim comedia!... La droghe-rie de ce nu se evaporază?... Acolo nu se evaporază!

— Fii culant, maior Toneanu; dă-le tot, cumpără tot. Nu voi calicie la mine în batalion!

— Eu le dau, că nu le dau dela mine; dar să vedem de unde le plătim?... Știți că divizia n'a aprobat contul cu palele!

— În fine, potrivește dumneata lucrurile și fă cum e mai bine, numai rezultatul să fie bun... La revedere, Tonene!-La revedere, domnilor!... Apropos, solda trupei s'a plătit?

— Nu s'a plătit.

— Cum, maior Toneanu? întrebă colonelul, cu brațele încrucișate, cu un calm înfricoșător... Solda trupei ne-plă-ti-tă!

— Firește, de ce vă mirați? N'ați dat dumneavoastră ordin s'achităm furnizorii cu mandatul trupei, că ne ședeau toată ziua pe cap?

— Eu?!... Eu ți-am dat dumitale ordin să...

— Ce, ați uitat?

— Eu?! Ți-am dat dumitale... fugi malorule, îmi pare rău.

— Domnule colonel, aduceți-vă aminte... când se ținea măcelarul după dumneavoastră... la grajd... de zicea că nu ne mai dă carne.

— Nu-mi aduc aminte să fi dat astfel de ordin... (hotărît să bea acest pahar) dar dacă dumneata vrei s'o arunci în spinarea mea...

— Domnule colonel, îmi pare rău... dacă dumneavoastră credeți că eu aș fi capabil...

— În fine.. Acum ce să mai vorbim... câți bani avem în casă?

— Niciun ban...

— Foarte frumos... Imi place administrația dumitale!... Ei, dar de acum nu mai merge... O să mă ocup și de asta... o să le fac eu pe toate...

— Domnule colonel, vă supărați de geaba...

— Nu, domnule, știu eu ce spun când vă spun că jucați drăgaica... Cantinerul n'are?

— Nu, dar poate găsim la Maria.

— Care Maria?!

— Zarzavagioaica batalionului.

— Ași...

— Domnule colonel, apoi dumneavoastră știți ce bani are aia?...

(Ofițerii pe întrecute). — Are, are... aia are parale dom'le...

— In fine... treaba dumitale; ia de unde știi și să se plătească soldele, negreșit.

— La mine s'a plătit; am dat dela mine, declară cu nevinovăție fățarnică, căpitanul Romașcanu, despre care tot orașul știa că va reuși în toamnă, la examenul de maior.

— Toți, toți trebuie să plătească! Maior Toneanu, să-mi raportezi mâine dacă s'au plătit soldele!... Eu vă las, domnilor... faceți cum e bine... Mergi, maiorule, ori mai rămâi?

— Eu mai rămân, domnule colonel. Mai am câte ceva.

(In cor) — Am onoarea a vă saluta, domnule colonel!

— Mare zăpăcit e, zise maiorul ofițerilor după plecarea colonelului. Uite așa le sucește și le încurcă toate. Noroc că are inimă bună; altfel n'aș sta cu el nici douăzeci și patru de ore... Ofițerul cu aprovizionarea e aici?

— Sunt aici, domnule maior!

— Bun! Ia notă dumneata și să cumperi imediat tot ce au nevoie companiile. Ce vă lipsește, domnilor?

— Să ni se dea var.

— Vaar?! Păi ce vă trebuie var? Ce legătură are varul cu inspecția administrativă? Dacă ar fi inspecție, aș înțelege. Dar în fine, eu nu mă opun. Vă dau ca să nu ziceți c'ați ieșit rău din pricina mea. Cât var vă trebuie?

— Apoi... câte 50 de kilograme de companie cred c'ar ajunge...

— N'ajunge, întrerupse altul. Ne trebuie cel puțin o sută de kilograme. E salonul mare.

— Ce, domnilor, ați innebunit? O sută de kilograme de var? Apoi dumneavoastră vă dați seama cât var intră într'o sută de kilograme de var? (întorcându-se către ofițerul cu aproviziona-

rea) — Pune, domnule, douăzeci de kilograme de var, câte cinci de fiecare companie.

(In cor) — Da, bine, domnule maior!...

— Mă rog, mă rog!... Nu învățați găina bătrână să facă ouă... Altceva vă mai trebuie?

— Vopsea pentru magazii...

— Cațran pentru temelii...

— Ce vopsea? Ce cațran? Gaz, domnilor. Gazul curăță bine! Frecat, șters cu cârpa frumos, dar de... dumneavoastră nu vă convine; v'ați deprins să trageți cu vopseaua peste murdărie. Pune, domnule, douăsprezece kilograme de gaz, câte trei de fiecare companie!... Incolo cred că nu vă mai trebuie nimic?...

— Sfoară pentru cusut saltelele, îndrăsni să ceară un sublocotenent, care ținea locul căpitanului aflat în permisie.

— Ce??! răcni maiorul ars. — N'ați cusut saltelele până acum?

— S'au cusut, s'au cusut de mult! Ce vorbești, domnule, dacă nu știi? interveni făcând cu ochiul, un căpitan bătrân.

— La noi nu s'au cusut toate, mai zise fără să priceapă sublocotenentul.

— Nu știi dumneata, se poate? Trebuie să se fi cusut, nu se poate!...

— Să nu dea dracul să vă găsească intendantul cu saltelele necusute că, să știți, pâine și sare cu colonelul nu mai mâncați, atât vă spun: cine vrea să rămână în batalion, să muncească; cine nu... bon voyage!

— Doar morți să plecăm... trebuie să ne duceți la Turda... să vă vedem general.

(Maiorul îmbunat) — Ce, domnilor... altceva n'aveți de vorbit... eu n'am pe nimeni, domnule, sunt cum mă vedeți și dumneavoastră.

— Se poate... tocmai dumneavoastră... la toamnă sunteți sigur locotenent-colonel.

— Bine, aia... atât ar mai lipsi. Colonelul m'a pus să mă notez singur sunt propus la excepțional...

(Ofițerii în cor) — Să trăiți!... La mai mare!

(Maiorul vesel) — Vă mulțumesc, dar mai este... în fine... să lăsăm asta. Altceva nu văd ce v'ar mai lipsi.

— Domnule maior, dar ne trebuie gumă arabică, hârtie colorată, tuș pentru inseriat...

— Ei bine, domnilor, vă mărturisesc, am fost și eu comandant de companie, dar nu mi-a dat niciodată în gând să cer asemenea lucru, răspunse ofensat maiorul. Pe urmă aveți cheltueli de cancelarie!

— Ce s'ajungă un franc pe lună?! Gândiți-vă și dumneavoastră!

— N'ajunge!? Treaba dumneavoastră! (Subit). Dar ia stați, domnișorilor; n'aveți oameni în bani, care mănâncă în oraș? Nu v'a aprobat colonelul să țineți câte cinci oameni cu hrana în bani? Ce faceți cu banii? (Ieșit din fire) Strângeți de gât sergenții majori! Vă poartă de nas; nu fac nimic trântorii ăia. Ziua dorm, noaptea se îmbată și vin la cazarmă cu capul umflat cât o baniță. (Calm). Cum vă spun, și eu am fost comandant de companie. Dar la mine umbra sfârlează. Atât ziceam: Ia vezi, Buciumene! Și să fi poftit dumnealui să nu iasă bine!... Mai aveți ceva de cerut?

— Să ni se dea întreținerea.

— Dă-le, domnule, întreținerea.

— N'am. N'am nici unsoare de cisme, nici de arme. Și săpunul nu ne-a sosit încă dela Galați. Am scris două cărți poștale, explică ofițerul cu aprovizionarea.

— Dacă n'are omul, de unde să vă dea? mai așteptați și dumneavoastră. Altceva vă mai trebuie?... Să sune brekul... Mi-ajunge de azi dimineață. La șase eram la cazarmă. Am fost cel dintâi. Niciunul din dumneavoastră nu sosise. Sunteți boieri, ce vă pasă!...

De o săptămână aproape nu se mai face instrucție la batalion. Doar dimineața mai pleacă la câmp câte un pumn de oameni comandați de câte un sublocotenent, care-i aduce grăbit înainte de vreme... „Companie staai!“... Pretutindeni, oameni desculți, în cămașă și izmene, spânzurați pe la ferestre, urcați pe schele de paturi, cu scufe de hârtie, stropiți de var pe obraz. În curte, mormane de saltele și paturi, rufe întinse la uscat, în pomi, pe gard, pe iarbă. La fântână se freacă de zor gamelele.

Mai la oparte, o pereche de spoitori, cu țiganca veșnic însărcinată, la foale. Ici, colo, magazii întinse pe iarbă, la soare. Din zori și până seara târziu, mișcare, larmă, ropote de scări urcate și scoborate în fugă, semnale nesfârșite.

— Sună, gornist, sergenții de zi!

— I-am sunat de două ori, pas alergător!

— Mai sună odată pentru cel dela a IV-a, că e boier, nu vine cu una, cu două, zice Mitrofan, aghiotantul, cu capelul pe ceafă, cu nuiua 'n mână.

În cancelarie se scrie și se inseriază pe capete.

— Ce matricol ai? Ce anual? Ce serie ai pe armă?

Căpitanii trec aferați dela unul la altul, se sfătuesc, pornesc spre magazii, se întrunesc la cantină.

Numai la compania a 4-a nicio mișcare. Nimeni nu știe ce se lucrează sau dacă se pregătește ceva... Magazia stă mută, cu storurile lăsate ca pleoapele ostenite peste o viață stinsă. Oamenii cu toată „amuniția“ sunt afară la câmp. Au defilat în zorii zilei, prin fața căpitanului Romașcanu, proptit în fața cazarmii, cu aer sinistru, temut de toți, nemulțumit de toate. Doar plutonierul major Niță, bărbat vârtos și așezat, nu se turbură. Nimeni în batalion nu știe că el conduce compania. Sunt doi ani de când se înțeleg în pragul porții, la aceeași oră.

— Niță, ai tu grijă și dacă mai e ceva de iscălit...

— Lăsați, domnule căpitan... Dumneavoastră mai veniți astăzi pe la companie?

— Nu cred; dacă întreabă cineva de mine, zi: a fost și a plecat, chiar acușica a plecat, mă mir că nu v'ați întâlnit...!

— Lăsați, domnule căpitan.

Și se despart, subofițerul pentru a se înapoia seara dela instrucție, celălalt pentru a pleca dimineața să se culce, în urma nopților grele petrecute la club, prins în vârtejul jocului de cărți. Între patru ochi, adevăratul căpitan e Niță și nu arareori apăra cu spiritul de ordine al unei gospodine înțelepte și prevăzătoare, dreptul oamenilor serios amenințat de ghinionul statornic al șefului lor, care, în aceste zile fără control, nu se vede, nu se aude.

— Măi, ce să fie? se întreabă îngrijorați ceilalți căpitani. Să știți că ăla ne face figura... Mare șmecher!

În ziua inspecției, cazarma plânge cu lacrimi de unsori proaspete. Totul e vopsit, pe jos e dat cu vaselină, scările sunt văruițe.

geamurile mănjite curat de cei însărcinați să le ștergă. Prin ușile larg deschise se vedeau grupuri simetrice de paturi imaculate, candelă aprinsă, arhiva îmbujorată a companiei. Pe sala în care se deschideau ușile magaziiilor, așteptau căpitanii, sergenții majori, furierii, purtând registre grele, îngrijorați, nesiguri, gata totuși să dea orice relații. Magaziile fără cusur. Un miros greu de gaz, de naftalină, se distila în aer. Numai magazia căpitanului ce se prezenta la examen, era zăvorâtă. Sosește și el palid, nu deschide ușa, nu scoate o vorbă.

Puțin apoi se ivește și generalul însoțit de colonel. Generalul gânditor, cu capul plecat, cu mâinile la spate, merge mut, urmărind fidel de sabie, care face dără în praful șoselei. Colonelul vorbește mult, cu gesturi mari. Pe urma lor pășește o suită numeroasă în care ajutorul, foarte complexant, râdea cu câțiva căpitanii de intențență, plini de sănătate, cu mapele umflate la subțioară. Venea apoi căpitanul casier, ofițerul cu îmbrăcămintea, cel de serviciu, certându-se cu aghiotantul batalionului, pentru o grămăjoară de gunoi, uitată tocmai în calea generalului, și, departe, la orizont, un soldat în alb purtând tava cu probe. Se opresc în loc. Par toți plini de interes pentru ce arată sau spune generalul; pornesc din nou, ajung la magazii.

— Am onoarea a mă prezenta: căpitan Popescu, comandantul companiei I-a.

— Asta-i magazia dumitale?

— Da, domnule general!

— Ai lipsuri?

— Nu, domnule general!

Apoi trec la a II-a, la a III-a, fără niciun incident remarcabil.

— Imi place; se vede îngrijire și faceți bine, domnilor, pentru că statul nostru care este sărac, precum bine știți și dumneavoastră face sacrificii enorme și nouă ne incumbă sarcina să îngrijim și să cruțăm averea statului...

Trecu apoi la compania IV-a.

— Am onoarea a mă prezenta: căpitanul Romașcanu, comandantul companiei IV-a.

O cheie se învârtește, o ușă se deschide, perdelele lunecă pe vergelele de fier, un rai apare în ochii generalului. Liniile impecabile de vipuști, de căptușeli, de înălțătoare, piramide de gamele argin-

tate, sori de balonete și de cartușe! Era în adevăr feerie. Efectul fu surprinzător. Generalul se arătă vădit satisfăcut. Deodată, depe culmea unui raft, o dihanie, după o scurtă traiectorie în aer, lovește drept în piept pe general, căzând apoi ca un glonț la picioarele lui. Generalul și cu toată suita se retrage, călcându-se pe picioare. O tăcere de moarte. Universul părea oprit în loc. Se uitau nedumeriți unii la alții. Colonelul făcea din ochi reproșuri amare favoritului său. Acesta da desamăgit din umeri, arătându-și nevinovăția. Lovindu-se cu pumnul în piept, crâșnind din măsele, făgăduia, pela spatele generalului, cu gesturi ostentative, o bătaie soră cu moartea magazinerului, înghețat de spaimă.

— Ce e asta, băiete? Întrebă recules generalul.

— Trăiți, don general... o bufniță... am adus-o din Dobrogea de când am fost de „răcute“, cu batalionul la Constanța... Mănâncă șoarecii... păzim... „efectele“, îngână palpitând ca un liliac bietul magaziner.

— Foarte bine, băiete, foarte bine! E adevărat că bufnița stârpește șoarecii, zise generalul înseninat, întorcându-se către ofițerii care aprobau din cap. Am văzut și la Cotroceni, la depozitul de echipament.

Pe când vorbea generalul, căpitanul aspirant la gradul de maior, văzând întorsătura fericită a incidentului, ieși pe nesimțite la iveală și așezându-se în fața sergentului, zise cu voce tare:

— Eu, să trăiți domnule general, de când comand compania, chiar ca locotenent, am avut totdeauna câte o bufniță în magazie.

Orășelul, un orășel de păpușă, e în fierbere. Ordonanțe cu lațele ieșite de sub șepcile prea mari, cu tocurile scâlciate, soldați descinși, cu pantalonii rupți la spate, aleargă încoace și încolo, purtând cu sfințenie în mână, care o pană de căpăstru proaspăt lăcuită, care o pereche de cisme întinse pe calapoade, sau o tunică cu care aține parcă calea trecătorilor, să-i îmbrace. În cazarmă soldații ies și intră, se întorc dela spălat cu rufe ude, ce par scoase dela boangerie, rămân toți locului, scărpinându-se în cap, gândindu-se laborios unde să le întindă la uscat, lucrul fiind deopotrivă oprit afară ca și înăuntru. La zorii săraci ai unei dimineți nouroase, de toamnă în agonie, unii se văcsuesc cu picioarele sprijinite pe soclul clădirilor, scuișând de nădejde într'o perle chială, în timp ce la poartă, un camarad bărbierește gornistul de serviciu, care îndură osânda lăsat pe vine, cu goarna în mână, cu capul sucit, pândind sosirea comandantului.

Trăsura regimentului, străbătând orășelul în galopul a doi cai orbi, primiți dela artilerie, a adus pe colonel cu noaptea în cap la serviciu. Inalt, cu figura prelungită, ca într'o oglindă de bărbierit, cu ochii albaștri, spălăciți, cu pleoapele greoaie, fumează privind pe fereastră, țigară după țigară, sperând ca și cocoșul care cântă fără întrerupere, să grăbească zorii dimineții. Pierzând răbdarea, trimite să cheme pe ofițeri de acasă și după oarecare tocmeli, reușește să-i adune aproape pe toți, în cabinetul său de lucru.

— Sedeți... șezi, domnule sublocotenent... Bălete, mai adu scaune, că te dau cu capul de pereți, măgarule! răcnește colonelul indignat, descoperind parcă ceva nou, enorm, neînchipuit: șederea ofițerilor în picioare în fața lui.

Trăiți, don' colonel, nu mai sânt, am cătat pis' tăt iocul.
— Păi spune așa mă, ce taci ca un prost... iesi!... Poftim, domnule sublocotenent, șezi coala la biroul meu...

— Domnule colonel, vă rog...

— Nu, te rog fă-mi plăcerea... să vezi și dumneata cum e, sfârșește el familiar, în râsul ce descriește frunțile tuturor.

— Domnilor! V'am notat pe toți bine, cât se poate de bine, mult mai bine decât se așteptau unii dintre dumneavoastră. Sper că n'aveți să-mi dați prilejul să regret c'am trecut cu buretele chiar peste păcate mari. Nu spun nimic mai mult. Cred că fiecare m'a înțeles. După cum v'am anunțat încă acum trei zile, mâine avem inspecția inopinată a domnului comandant al corpului de armată. Prin ce mijloace am aflat, nu importă. Destul e c'ați fost înștiințați la timp; însă, domnilor, pentru mine, pentru dumneavoastră, pentru domnul general, pentru toată lumea, oficial, rămâne bine stabilit că inspecția este inopinată. Ne-am înțeles și asupra punctului acesta. Nu este așa? Nimeni nu trebuie să bănuiască, să nu vă scape vreo vorbă prin familiile pe unde vă duceți, ori pe la cafenele, cumva...

— Cu ce tren vine?

— Ei asta-i acum! o să vă spun și trenul! E indiferent. Odată ce e inspecție inopinată, poate să vie cu orice tren. Dumneavoastră trebuie să fiți gata în tot momentul.

— Domnule colonel, putem îmbrăca oamenii în garniturile de război?

— Puteți, de sigur, chiar vă atrag atenția, ca oamenii să fie li-te-ral-men-te scoși ca din cutie.

— Nu se poate, domnule colonel, ne oprește regulamentul.

— Ia lasă, domnule, dar cine să ne controleze?

— Despre partea mea... dar dacă vine însoțit de vreun intendant și te ia la verificare, parcă ăla-i chior?

— Lăsați, domnilor, s'a hotărât... eu nu vă spun nici să le îmbrăcați, nici să nu le îmbrăcați. Asta vă privește pe dumneavoastră, este gospodăria companiilor. Tocmai aici vreau să vă văd, să constat flerul fiecăruia... pretindea colonelul, pipăindu-și nasul ca și cum ar fi voit să distribue ofițerilor tot disponibilul său de fler.

— Asta o aranjăm noi... facem cum e bine... dar voiam să

vă raportează despre cazane; sunt nespoite de astă vară, de când au plecat oamenii în concediu.

— Asta e adevărat, sunt roșii, se pot îmbolnăvi oamenii.

— S'a luat cositorul de pe ele...

— Trimite, domnule, cazanele acum imediat. Dumneata înțelegi ce vrea să zică imediat? Până diseară să fie gata, dumneata răspunzi.

— Ne cere patruzeci de lei...

— O mie să ceară, o mie să dai, domnule ofițer!

— Foarte bine, dacă dați dumneavoastră ordin...

— Eu nu dau ordin, domnule ofițer, nu dau niciun ordin. Sunteți tineri, mișcați-vă, aveți un dram de inițiativă, pentru dumnezeu, n'așteptați mereu ordine.

— Dar dacă domnul general ne cere să ieșim călări, eu n'am cal.

— Imposibil, domnilor, când s'a mai pomenit una ca asta, ar fi un dezastru.

— Mie mi-a scris un văr al meu dela Caracal, că domnul general ține foarte mult ca soldații să cunoască crezul.

— Ți-a scris dumitale?... Auziți, domnilor? Învățați-i crezul!

— Apoi acum, când să-i mai învățăm?

— Puneți degrabă pe cineva care-l știe, să-l tragă la șapirograf și să-l împartă la companii.

— La mine îl au toți în cartușieră... Cum mi-a scris vărul meu...

— Auziți, domnilor? Da, e bine, nu strică... Să-l aveți toți în cartușieră, nu neglijați nimic. Apropo! Alegeți chiar de acum toți oamenii slabi, meseriașii, furierii și băgați-i în gărzi.

— La poartă trebuie lăsat unul mai deștept.

— Da, da, da, la poartă puneți un fruntaș, nu uitați. Va să zică ne-am înțeles, domnilor. Vedeți ca oamenii să facă baie, să se premenească...

— Dar cu idiotii ce facem?

— Aveți mulți?

— Eu am doi.

— Și eu am.

— Așa am și eu.

— Să nu se vadă... să nu-i văd de loc; faceți ce știți cu el, treaba dumneavoastră.

— Să-i trimitem la furaje.

— Așa-i, trimiteți-i la paie, să stea acolo până trece inspecția. Ofițerul cu aprovizionarea! Ești aici, domnule?

— Ia-i dumneata pe seama dumitale, să nu cumva să dea generalul cu ochii de ei. Fă o echipă, mai curăță pe acolo, mai așează paiele, mai regulează lemnele ălea, am văzut că ai o grămadă de căruțe acolo, ce faci cu ele?

A doua zi când sosi inopinat generalul, totul era la locul lui. Soldații picurau din picioare în haine noi, sculați în puterea nopții ca să se curețe localurile, ținuți în front cu'n picior în repaos ca să nu se murdărească, să nu se strice alinierea. Ofițerii, cu mânuși noi, cu chipuri reglementare, cu aer de ofițeri străini, se plimbau înfrigurați de colo până colo, îndreptând c raniță, punând oamenii să mai recite crezul, pe care ei îl spuneau ca pe o poveste.

Sub arcul de triumf, înălțat în poartă din crengi ce se ofiliseră, colonelul, innoit și el din cap până'n picioare, se uita țintă în spre oraș, căutând să prindă o clipă mai de vreme, apariția din vale a domnului general.

— Sună, mă !!! strigă ars comandantul, rectificându-și ținuta.

Trei semnale jalnice, îndelung prelungite, se fărâmițează în ecouri depărtate, împărțite cu trâmbița de Sfârlează, caporalul de gorniști, voinic, înalt și uscat, cu buze tivite ca de muiere rea.

De trei ori colonelul porni să fugă întru întâmpinarea generalului și se trase de trei ori înapoi, de teamă să nu fi plecat prea de vreme. Când însă reuși, la al 'patrulea avânt, să prindă momentul, era de prisos. Trăsura regimentului, cu huiuit de tun ce pune în baterie, trecu vijelios în galop. Cei doi cai orbi primiți dela artilerie și luând-o peste câmp, se îndreptară din instinct, spre furaje, unde era grajdul lor de vară. Pe urma trăsorii, scăpat teafăr ca prin minune, se silea să alerge colonelul, înspăimântat de catastrofă, pe care și-o închipuia grozavă, plângând deja pe ruinele brigadei sale. La locul sinistrului, în urma colonelului, alergau respectuos, îngrijindu-se să nu-l depășească, aghiotantul, ofițerul de serviciu, medicul regimentului însoțit de un sanitar, purtător de ajutoare: un ștergar nou și o s'icla de „ațifelnic" pe care o scăpă din mână, pe dată ce ajunsese la fața locului.

Din fericire, nu se întâmplase niciun accident. Căi se opriseră sprijiniți cu botul într-o căpiță de mei păsăresc. Generalul, parcă schimbat o idee la față, cobori tacticos din trăsură, certă conducătorul părintește, îi făcu puțină teorie și se îndreptă după o inspecție oculară și circulară, către un grupușor de oameni întocmiți pe un rând.

— Ce sunt oamenii ăștia, întrebă el surprins pe ofițerul cu aprovizionarea, care făcea fețe, fețe, incremenit cu mâna la chipiu.

— Domnule general... ăștia... su-sunt... oameni cu judecata întunecată, explică trăgându-și sufletul colonelului, care reușise în fine să ajungă trăsura. Intrebuințăm cu ei o metodă deosebită, domnule general, am făcut o echipă specială... câte nițel, câte nițel, sper să trezesc în ei, domnule general, o scânteie de judecată, măcar cât de cât. Dacă voiți să vedeți și dumneavoastră, deși sunt la început.

— Nu, nu, îți mulțumesc, în orice caz gestul dumitale este uman. Sunt frați nenorociți, vezi dumneata? Nu trebuie să uităm că menirea ofițerului ca și a grădinarului, este de a îndrepta mlădițele strâmbe, vezi dumneata?

— Tocmai pentru asta, domnule general, m'am gândit și eu...

— Faceți foarte bine că vă ocupați de ei. Se vede deja o poziție mai degajată, o licărire de viață, vezi dumneata? Dar de ce nu-i îmbrăcați mai bine? Prea sunt rupți. Dacă i-ai îmbrăca mai bine, ai da naștere în mintea lor, la o comparație, la un mic proces de judecată. Vezi dumneata?

— Domnule general, chiar aveam de gând... puțin mai târziu, știți, îi iau treptat...

— Da, dar asta nu cred să împiedice ceva, dimpotrivă! vezi dumneata?

— Înțeleg, domnule general. Chiar mâine... și întorcându-se către ofițerul cu aprovizionarea, porunci scurt:

— Notează, domnule: haine noi pentru echipa specială!

D O I V U L P O I

Ti-o spun hotărit, nu mai merge, trebuie să facem economie. Mai lasă plimbările. Vrei să mă bagi la pușcărie?!

— Așa! Bine. Mă duc la mama. M'am săturat de sărăcie... Or vii să mă iei la curse, ori rămâi și petrece singur... Nu trebuia să te însori dacă nu ești în stare să îți *trenul* unei femei...

— Fac ce pot, dacă vroiai *tren* să-ți fi dat mă-ta zestre.

— Vai ce mojie! Mizerabilul! Doamne, cât sunt de nenorocită! Și, izbucnind în plâns, se încuie în dormitor.

Căpitanul Vărgatu nu putea să vadă plângând nici chiar pe femeia lui. Invăluit în fum de țigară, se plimba în papuci cu mâinile în buzunar, îmbrăcat într'un flanel roș îngăurit ca o bucată de șvaițer. Apoi, oprindu-se în loc, se aplecă pe fereastră și făcând mâna pâlnie, strigă cu voce de manevră

— Morărașu!

— Ordinați! răcni cineva ars din dosul unui grajd.

— Ado cismele!

— Da, să trăiți!

— Trap!

— Indată!

— De abia te urnești, îi zise căpitanul cârpindu-l, în timp ce soldatul găfâind împingea în talpa cimei ce intra anevoie.

— Le udași, ce le făcuși?

— Nu, să trăiți!

— Fire-ai al dracului... adu tunica, apoi, oprindu-se, șopti printre uși: Mițule, eu mă duc, să văd poate mă întâlnesc cu vreun prieten... Dar nu primi niciun răspuns.

Afară, căpitanul pătruns de o speranță nelămurită, respirând greoi un aer păcios de toamnă, o luă încet, inconștient, spre ca-

zarmă. Astăzi mahalaua cazarmilor este în fierbere: toată lumea știe că este botez mare la plutonierul major Bucurel. Din zori, soldații cară dela cazarmă mese și scaune, lămpi sau piramizi de pâine neagră, strânsă în duriși de raniță, în timp ce acasă, unii taie un berbec alârnat de craca unui pom îngălbenit, iar doi Țigani, în mantale jerpelite, cântă în surdină pe la poartă, din cobză și din *clanaret*.

— Vin aduseși tu? întrebă prietenoasă, cu voce slabă, madame Bucurel, oacheșă, frumușică, dar palidă, ca după naștere.

— Ași... n'a vrut să-mi dea pe datorie!

— N'ci țuică?

— Nici...

— Ce ne facem?

— Tortul l-ai luat?

— Il scoate mama.

— A măcelarului vine?

— Vine.

— Și coana prieteasă?

— Și... Să ai grijă de șifoane, strigă ea încrezătoare după dânsul, care ieșise repede, îndreptându-se, fără manta, spre cazarmă.

— A venitără recruții? întrebă Bucurel din pragul companiei.

— Unii din ei au mai venit.

— Strângeți-i în cameră!

Mânați de caporal, recruții, sfioși, călcând nesiguri, înaintau grămadă, aiuriți, căutându-și locul, întinși de mânecă în toate părțile.

— Intoarceți-i cu fața la mine!

— Măă!... Fața la don' plotonier!

După multă tropăială, un fluierat asurzitor făcu din recruți statui de piatră.

— Să vie o masă și un scaun din cancelarie!

— Trăiți, don' plotonier, masa și scaunul, știți dumneavoastră... făcu un semn din cap furierul, arătând cu înțeles spre casa plutonierului.

— Bine! Ia un creion și o bucată de hârtie, apoi adresându-se recruților: Ascultă aici la mine, camarade, că cu mine o să vă mâncați amarul doi ani de zile. Domnii ofițeri sunt musafiri

la companie. Eu te îmbrac; eu te hrănesc, eu îți dau drumul în conced... Care te-oi purta bine, frumos, colea regulat cum știu eu, toți vă duceți acasă de Crăciun. De unde nu, dracu' v'a luat. Să vă păstrați *amuniția* în regulă, să nu vă lipsească pătura că aici nu se fură, nici mantaua, ori cămașa, ori izmenele... nimic să nu vă lipsească... ori dopul dela armă, ori altceva, că plătești ca popa și te dau și în judecată pentru pierdere de *ifecte* aparținând statului. Ați înțeles?

— Da...

— Este printre voi vreunul care fură?

— Nu!

— Ieși, mă, înainte, care știi să furi.

— ...

— Care va să zică nu fură nimeni? Bine!... Ascultă aici, la mine. In cazarmă nu se fură, da se poa'e întâmpla să lipsească. Pădure fără uscătură nu se poate. Că dacă pui cămașa la uscat, n'o mai găsești de nu stai lângă ea... și mantaua și pătura și-o trage de pe tine, dacă nu dormi ca iepurele. Eu și-o spun, ca să știi să te ferești... și banii și-i fură, care și i-a dat maică-ta să-ți răcorești sufletul la *instrucție*. Care și-o fura mantaua, să vii la mine, dar care și-o fura banii, n'am ce să-ți fac... că, banu-i ban... nu se cunoaște, n'are matricul: Da eu *fincă* sunt, ca să zic, părintele vostru, care *vrei* vă iau banii în păstrare, că la mine nu se fură, că nu sunt decât eu și nevasta. Cine o să fure... nevasta?

— Nuu!

— Eu?

— Tț, fac recruții clătînând din cap cu indignare.

— Mai e copilul... ăla o să fie hoț, dar nu acu, mai târziu... să mai crească, că e numai de șase zile, adăugă el șiret, pe când recruții răd liniștiți, cu gura până la urechi. — Prin urmare, banii voștri sunt asigurați mai abitir ca la bancă... că s'a mai văzut casieri fugind cu banii oamenilor, da eu n'o să dizertez cu banii voștri... Nu-i așa?

— Așa e!

— Prin urmare, la mine când fi avea nevoie, se găsește... Bun înțeles, numai ăl de vrea... ăl de nu vrea, treaba lui. De i-o fura, nu-i vina mea; eu mi-am făcut datoria. Păstrați banii la voi, ori mi-i dați mie?

— Li dăm dumneavoastră!

— Ieși, mă, înainte, care nu vrei să dai bani !

— ...

— Ii dați toți ?

— Toți !

— Să vină din flancul drept câte unul. Spune cât dai și din ce comună ești !

— Eu, trei franci, răenește recrutul aruncând gologanii în capelă.

— De unde ești ?

— Tomite din Opișor, județul Mehedinți.

— Din satul ăla de hoți ? Acolo, cică, nu se duce nimeni de bătrânețe, mor toți copiii în pușcărie...

Recruții chihotesc de răs și trec la rând, înveseliți de glumele majurului.

— Eu, cinci lei, dela Cușmir, Mehedinți...

— De unde se uită porcii pe fereastră ?

— Drepti ! răsună un glas pe neașteptate dinspre ușă. Camera amuți și Bucurel înemni cu capela plină de monetă pestriță, în fața căpitanului Vărgatu.

— Ce faci aici ? întrebă plin de severitate căpitanul, cu un deget prins între nasturii tunicii.

— Trăiți, don' căpitan, cu recruții...

— Ce-i cu ei, ce bani sunt ăștia ?

— Ca să nu-i fure noaptea când dorm... S'a strâns și la celelalte companii.

— Foarte bine, urmează...

Operația continuă repede într'o tăcere mormântală.

— Eu din Perișor, zece lei... jud. Dolj.

— Eu, Păcătosu, Țigănași... șaizeci de bani.

— Bine ți-a zis Păcătosu, încercă să glumească căpitanul, dar nu îndrăzni să rădă nimeni.

— Cât s'a adunat ? întrebă el la sfârșit.

Sub ochii săi, plutonierul și furierul făceau lișicuri de gologani, bănuțe și lei, pe care căpitanul îi băgă pe nenumărate în buzunar.

— Cât ai spus că sunt ?

— Două sute șaptezeci lei și șaizeci de bani, zise, tâmpit, plutonierul.

— Șaizeci de bani ai lui Păcătosu, de sigur... Nați-i îndărăt, mă !

— Nu, trăiți, domnule căpitan, lăsați-i la dumneavoastră. Mi-i dați dumneavoastră când mi-o trebui.

— Așa, băiete, când ți-o trebui... Eu sunt tatăl vostru, eu vă port de grijă și vă scot oameni de treabă. Să fiți cuminți, să ascultați de șefii voștri și să nu vă furați, că aici nu se fură și să vă păziți efectele, să nu le pierdeți, că le plățiți. Cine nu deschide ochii, deschide punga. Să nu te aud mâine, poimâine, că-ți lipsește ceva... De s'o întâmpla, treaba ta, nu vreau să știu nimic... Să vă păziți unii pe alții... Dacă sunteți hoți, n'am ce să vă fac... Hai, dă-le drumu'n curte !

Pătruns de o bucurie internă, căpitanul Vărgatu se'ndreptă liniștit, ușurat spre ușă, urmat de Bucurel ca de un câine plouat.

— Trăiți, don' căpitan !

Dar căpitanul mergea fără s'audă.

— Trăiți, don' căpitan, repetă Bucurel, tușind pentru a-și drege glasul.

— Ai ?

— Dați-mi voie să vă spun ceva.

— Cântă !

— Eu, după cum știți și dumneavoastră, sunt însurat... Acu o săptămână mi-a făcut nevasta un băiat... și așa eu, acu, n'am cu ce să-l botez...

— Păi ce făcuși cu solda ?

— Patruzeci și cinci de lei... ce să fac mai întâi ?

— Patruzeci și cinci de lei... ce, e de colea... alții trăesc și cu mai puțin...

— Am avut cheltueli... moașă, doctorii...

— Ține, să mi-i dai la soldă.

— Nu-mi ajunge, ce să fac cu un pol... dumneavoastră nu vă gândiți?!...

— De, măi băiete, n'am ce-ți face, și plecă. Dar după câțiva pași, întorcându-se, îi aruncă în obraz cu severitate: — Nu trebuia să te însori, dacă nu te simțai în stare să duci *trenul* unei femei...

Într-o după amiază nesuferită de vară, colonelul, mustăcios și cărn lucra în cabinetul său cu storurile lăsate, descheiat la tunică, într-o liniște profundă.

O muscă sbura în salturi scurte, contura mâna scriitorului, i se plimba pe nas, îi mângâia chelia și dispărea sgîmbie în umbra draperiilor grele de catifea măslinie.

În fața comandantului aștepta ofițerul cu aprovizionarea, odihnindu-și când un picior, când altul, tușind discret pentru a reaminti prezența lui colonelului, care adâncit în lucru, scrie și taie, taie și scrie din nou, laborios, pe linii, și între linii cu un scris greoi, indescifrabil.

— Buun! Am terminat, zise el în fine, ridicând capul. Mă rog, eu ți l-am făcut, rămâne ca dumneata să-l pul în perete și să ai ochii pe el. Asta e toată socoteala... să nu ieși din program. Ascultă-mă pe mine... eu ca dumneata am fost, când vei ajunge și dumneata ca mine, o să vezi ce înseamnă să le ai toate regulate frumușel, cu socoteală și la timp. Și dumneata dormi liniștit, și trupa mănâncă bine. Ascultă coela:

PROGRAM DE MASĂ

Dela 7—14 Iulie

Luni. La prânz: borș cu orez; seara: borș cu cartofe.

Marți. La prânz: borș cu cartofe; seara: borș cu orez.

Observația? zise el privind pe ofițer pe deasupra ochelarilor.

Miercuri. Zi de post. Fasole pe toată linia.

Joi...

— Trăiți, don' colonel, anunță speriat plantonul. Domnul ghegeneral a venit peste șanț și o intrat pe din dos, la bucătărie... Nu i-a prins nimeni de veste, termină soldatul minunându-se.

Încingându-se din mers, cu sabia care-l bătea peste pulpe, colonelul alergă pe urma generalului.

— S'a dus în spre remizie, îl îndreptă un soldat încrerenit loculul.

— Ba la închisoare, afirmă un altul, trimițându-l în partoa opusă.

Dar norocului i se făcu milă de colonel și-l puse pe neașteptate în fața generalului, cu care pătrunse deodată într-o cameră ocupată de trupă.

Pe atunci băntuia cu furie în armată o boală molipsitoare de ochi, care făcea ravagii în efectivele regimentelor. Comandamentele dăduseră ordine și instrucțiuni, ordonând igiena cea mai severă pentru a stăvili epidemia. Generalul comandant al corpului de armată recomandase, între altele, batiste curate, pe care oamenii le purtau cu ordine să nu le întrebunțeze, pentru a le avea, ferească dumnezeu, gata pentru orice întâmplare, ca cea de azi, bunăoară.

— Au? întrebă din ochi colonelul pe comandantul companiei.

— Au! răspunse francmasonic acesta, clipind imperceptibil. Generalul se adresă la întâmplare primului om ce-i ieși înaintea.

— De unde vii tu, băiatule?

După cum copiii scapă totdeauna pâinea cu partea unsă cu dulceață în țărână, de regulă, la inspecții, generalii nimeresc soldații cei proști.

— De unde vii tu, băiatule? repetă generalul.

— Trăiți, don' general, venim dela tragere.

— Bine, băiatule, dela tragere... Și care e datoria ta, băiatule, când vii dela tragere?

— Noi când venim dela tragere, avem de datorie... când venim dela tragere... să trăiți, don' ghegeneral, avem de datorie, să ne curățim armele, răspunse soldatul, înțelegând în fine semnele disperate ce-i făceau ofițerii pe întrecute.

— Așa, bine, băiatule! Ai tras tu astăzi cu pușca?

— Tras, să trăiți, don' ghegeneral.
 — Cum e arma ta, băiatule?... Nu te uita la domnii ofițeri. uită-te la mine... văd că ne înțelegem bine. Tu nu ești prost, ești băiat deștept. Cum e arma ta după tragere?

— Cum să fie?
 — E curată sau murdară?
 — E murdară, să trăiți, don' ghegeneral!
 — Așa, băiatule... Ei, o lași tu așa murdară?
 — N'o lăsăm murdară... o curățim, să trăiți, don' ghegeneral!
 — Bine, băiatule! Acum ia curățată și tu arma ta, să te văd cum o cureți.

Soldatul își luă pușca de pe pat și fără a sta pe gânduri, preocupat numai de ideea de a dovedi cum știe el să-și curețe arma, ne mai având nevoie de semnele ofițerilor, scoase din buzunar batista nouă, nouță, spre marea satisfacție a generalului și spre disperarea corpului ofițeresc, strâns pe grade la spatele lui.

— Așa, băiatule... șterge-o și pe dinăuntru... Pe dinăuntru n'o ștergi tu?...

Ba o ștergem și pe la *mecanistru*...

— Ei, destul, băiatule, opri generalul experiența ce amenința să nu mai ia sfârșit. Acum șterge-te și tu de nădușeală... Tu ai muncit, afară e cald, ești nădușit, șterge-te pe la ochi, băiatule.

Soldatul, de bună credință, amăgit de prietenia generalului, porni a-și șterge fața cu aceeași nădejde și cu batista neagră de unsoare.

— Iți place, colonelul?... Iată cum se execută ordinele mele. Și urcându-se în trăsură ce-l aștepta afară, dispăru fără a saluta pe nimeni.

— Eu n'am ce vă face. Dacă nu vreți să țineți seamă de ordinele regimentului — o să vă notez și eu în memoriu, zise încruntat colonelul și ieși amărît pe urmele generalului.

— Efectul inițiativei! intonă sarcastic, la rândul său, maiorul. Aveam toată încrederea... credeam că am cu cine mă'nțelege...

— Domnule maior...

— Mă rog, domnule căpitan, nu te-am întrebat nimic. Ți-am spus eu ceva? Constat. Consecințele o să le vezi dumneata pe urmă.

— Bine, domnule sublocotenent, izbucni căpitanul după ple-

care a maiorului. Ți-am lăsat toată libertatea... să faci ce vrei. Spune dumneata singur, ți-am cerut eu socoteală când vii și când pleci? Luat-ai vreo pedeapsă dela mine? Făcutu-ți-am vreo observație?... Mărturisește dumneata singur?

— Domnule căpitan, vă spun pe onoarea mea...

— Nimic... nu voi s'aud nimic! Te rog, de mâine, să poștești regulat la serviciu, că te închid imediat. Scurt și cuprinzător. Și plecă necăjit, cu chipiul pe ceafă, trântind ușa în urma lui.

— Sergenți sunteți voi?... Uite hal de gradați! Așa v'am învățat eu? Ei, las' dacă e așa vorba. Diseară toți gradații la închisoare... Vă învăț eu minte!...

— Care ești ăla care te-a întrebat domnul ghegeneral? Ieși la linie! strigă sergentul major, până a nu ieși ofițerul pe ușă. — Dă-te încoa la mine, camarade... candela și mănăstirea...

Dar tăcerea de moarte ce domnea în cameră nu fu turburată de nimeni. Soldatul, presimțind ce-l așteaptă; dezertase.

Între colonelul Cristescu Ioan și căpitanul Mocanu Alfons era o dușmănie mare, pornită ca de obicei dintr'o pricină mică. Colonelul susținea că timpul oricărei mișcări de mânăire este de „trei pe unu“, contrar căpitanului, care afirma cu încăpățănare că este de „unu pe trei“. În ruptul capului n'ar fi divulgat vreunul relațiunile acestor proporții ce vădit reprezentau două școli: una veche, conservatoare, a dorobanților, care, după spusele colonelului, zăpăcise pe marele duce la Plevna și alta nouă, vânătoarească, care, pretindea căpitanul, entuziasmase pe regele Carol la Sinaia.

— Domnilor, vedeți și dumneavoastră unde am ajuns prin munca și experiența mea. Lucrați cum vreți, faceți ce știți, eu nu vă oblig, ferească dumnezeu... se lepăda colonelul, închinându-se. Dar lucrând rar, explica el, soldatul cugetă, își dezvoltă memoria, își păstrează credința, se curăță de păcate. Rezultatul îl veți vedea la inspecția generală.

Ofițerii și oamenii erau liniștiți, n'aveau nicio grijă. Despărțeau mișcărilor, numărând în proporția de trei pe unu, târăgănat, dar tare :

„Hun! tata, mămulica mea, doi! tata, mămulica mea, tri! tata, mămulica mea“, formulă care — explica colonelul — reprezintă scara grafică și gradată a mânuirilor“. E drept că la punerea și scoaterea baionetei, exerciții, care în corpurile de elită se fac în douăsprezece mișcări, scara era coborâtă — o recunoștea și colonelul — cam în pripă, de oamenii regimentului, care înecându-se, săreau mai multe trepte deodată. Dar asta, după declarațiunile sale chiar, n'avea nicio importanță.

Departa, la marginea câmpului de instrucție, pus la caran-

tină ca un pestiferat, căpitanul Mocanu Alfons nu ceda de loc și lucra singur în regiment, numărând eroic, vânătoarește în proporția de unu pe trei: „un, fără tată; doi, fără tată; tri, fără tată“ formulă pe care el o numea radicală.

La inspecția cea mare de toamnă, generalul, plin de tact, declară la sfârșitul mesei că apreciază deopotrivă ambele metode, dar recomandă să se lucreze, ca la nemți, pe mutește.

După plecarea generalului, șefii celor două școli dispărură. O săptămână nu i-a văzut nimeni. Când și-au reluat activitatea, regimentul, despărțit ca mai înainte, lucra după aceleași formule dar pe mutește.

Simultan cu această reformă, medicul regimentului semnalează autorităților medicale superioare o boală ciudată, o epidemie fără simptome, care se propagă vertiginos numai prin gradele inferioare, caracterizată printr'o înțepenire dureroasă a grumajilor. Oamenii nu puteau mesteca, nu puteau înghiți, nu se puteau hrăni deși pofta de mâncare le era mai mare ca oricând.

Medicul diviziei raportă cazul medicului corpului de armată, cerând instrucțiuni. Acesta la rândul său telegrafia serviciului sanitar superior al armatei, propunând pentru a feri pe orașeni de epidemie, să se trimită oamenii la vetrele lor. „Nu se închid școlile, de ce nu s'ar închide și cazarmile?...“ se întreba cu drept cuvânt medicul corpului de armată.

Dar cei mici propun, iar cei mari nu dispun niciodată cum le-ar conveni celor mici. De la București sosi o comisie medicală ad hoc, care puse regimentul în observație, scutindu-l de orice serviciu și, lucru straniu, după opt zile, fără nicio altă intervenire, comisia telegrafia triumfătoare Ministerului de Război și Serviciului sanitar superior al armatei, care se interesau de aproape de mersul epidemiei, că regimentul deplin vindecat și-a reluat serviciul.

Pentru a sărbători succesul, după o serie de excursiuni fără scop, medicii se fotografiară în jurul colonelului Cristescu, care, la rândul său, le oferă un banchet din economiile regimentului, în sala berzelor zugrăvite pe pereții hotelului Filadelfia. Banchetul a fost însă contramandat, cu graba cu care se hotărîse. În aceeași zi, medicul regimentului venit la vale în sufletul cailor dela trăsura cu pânze a regimentului, raporta, nedumerit, că epidemia a reînceput cu o violență extremă. Se hotărî o anchetă,

începută pe loc de cel mai mare dintre medici, în mijlocul regimentului adunat în careu, fără ofițeri și grade.

— Ați ieșit azi la câmp?

— Da, să trăiți!

— Ce ați făcut?

— *Is-trupție*.

— Ce fel de instrucție?

— Cu arma.

— Notezi?... notează, te rog, se adresa medicul șef către cel însărcinat să redacteze procesul verbal. Cum erați când ați început instrucția, sau mai întâi, când ați început instrucția?

— Când a sunat gornistul.

— La ce oră?

— Păi noi de un' să știm, dacă n'avem ceas?

— Bine! Cum erați când ați ieșit la instrucție?

— Cum să fim?

— Vă lipsea ceva?

— Mie... dopu' dela armă!

— Eu peria de cisme... am lăsat-o pe pat și când m'am întors...

— Ho !... Vă pornirați ca proștii ! Când zic, vă lipsea ceva, înțeleg, erați sănătoși, ori vă dureau undeva ?

— Nu ne dureau nicăiri, eram sănătoși.

— Și când ați simțit că vă vine rău ?

Când am început *istrupția*.

— E grea ?

— Nu e așa grea.

— Vă bate cineva ?

— Nu ne bate nimeni.

— Mă, poate vă bate cineva... nu-ți fie frică, spune.

— Nu ne bate, să trăiți, cin' să ne bată ?... așa câte-o palmă, când greșim, fără asta nu se poate... Da nu ne bate nimeni.

Și când ziceți că v'a venit rău ?

— Dela *istrupție*, de cum am prins a număra.

— Numărați tare ?

— Număram până venit don' general... da acu numărăm pe mutește și mă tem că d'aia ne doare.

— Ce spui tu, mă... cum numeri pe mutește ?

— Nu numărăm, să trăiți, înghițim în sec de trei ori.

— Cum, când înghițiți ?

— După fiecare mișcare, va să zică.

— Ei cum, ia să văd și eu.

Soldatul care vorbea pentru toți cu șeful comisiei medicale își comanda singur

— Pe umăr, arm' !

Făcu prima mișcare, înghiți de trei ori, după care făcu pe a doua, înghițind la fel și cu a treia mișcare trase mâna la loc, înghițind pentru a treia oară și tot de trei ori în chinuți grozave, mărturisind ca în agonie, cu o scântie de invidie în ochii lui stinși: „cei dela don' căpitan Mocanu înghit numai odată...”

În anul 1913, expediția noastră înainta vertiginos în Bulgaria pustie. Ajunsesem pe malul Iskerului. Soldații, arși de soare, se scaldau setoși, cu strigăte sălbatice în apa rece și cristalină a râului.

Unii din ei, dându-se afund, apăreau la supraiață lucioși, negri, rotunzi ca niște câini de mare, cu gurile garnite de raci, pe care-i țineau meșteșugit între dinți. Trupuri goale, bronzate, impudice, mișunau pe maluri printre rufe murdare, petecite, ce se uscau întinse la soare.

Deodată, un svon absurd, desprins nimeni nu știa de unde, vesti dușmanul. Cât te-ai freca la ochi, coada coloanei ce abătea greoaie din șosea se desfășură nebună, fără ordin și într'o învălmășeală neînchipuită, pe o sprânceană de deal, de unde porniră toți să tragă la disperare, în văzduh, fără țintă. „Bulgarii“ era strigățul care circula cu iuteala fulgerului printre unități. Un locotenent de artilerie, de bună seamă rezervist, sclipitor în haine groase, galopa nebunește pe drumul mare, fluturând chipiul, răcnind cât îl lua gura: „In baterie, în baterie!“

Un comandant desbrăcat, neștiind ce să hotărască, sărea șantul șoselei, înainte și înapoi, fără să bage de seamă soldatul ce se pitulase în el și peste care sărise de multe ori. Ceva mai departe, la pădure, într'o poiană, lângă trăsura de ambulanță deshamată, un medic grăsuliu, cu ochii spălăciți, ciupit de vărsat, muștrulua un soldat. Palme bine cumpănite, date cu tact și din greu, întăreau fiecare întrebare. Soldatul roș ca o sfeclă se clătina fără fereală, ca un turn gata să cadă, prins la timp de doctor, care, înșfăcându-l de bluză, îl aducea din nou la lungimea brațului.

— (Poc!) Ce-ai făcut cu castravetele, mă?

— Trăiți, don' căpitan...

— (Pac!) Unde-i castravetele, mă?

— Trăiți...

— (Poc!) Scoate castravetele.

— ...

— (Poc!) Scoate castravetele, că te ia dracul.

— Trăiți...

— (Pac!) Scoate castravetele, că te omor.

Palmele, aplicate când cu dreapta, când cu stânga, se lipeau bine pe obrajii soldatului, ud de nădușeală și pocneau, repetate de ecou, ca niște cartușe oarbe.

— (Poc!) Unde-i castravetele, mă!

— Nu știu, trăiți, don' căpitan.

— (Pac!) Minți! Scoate castravetele.

— Iertați-mă, trăiți, don' căpitan.

— Nu, tâlharule. (Poc!) Unde-i castravetele?

— L-am mâncat, trăiți don' căpitan, mărturisii rușinat păcătosul, stând în poziție, cu cismele scâlciate, cu capul gol sub cerul nemărginit.

— (Pac!) La ce l-ai mâncat, mă?

— Am greșit, trăiți, don' căpitan!

— (Poc!) La ce-ai greșit, mă?

— Lăsați-mă, trăiți, don' căpitan!

— Nu, tâlharule! (Pac!) Cum ai îndrăsnit, să mănânci castravetele?

— Nu mai fac, trăiți, don' căpitan.

— Lasă-l, doctore, n'ai milă? Dă-l dracului de castravete, noi am venit aici să ne odihnim... îi strigă cineva nevăzut din pădure.

— Dumneata, te poftesc să nu te amesteci. Fiecare cu principile lui. Să mai poftesci la castravete... îl invită doctorul lovindu-l pentru ultima oară, ostentiv, fără vlagă.

Spre seară, la popotă, într'o discuție aprinsă, ofițerii se căsneau să afle motivul panice. Părerile erau împărțite. Un lucru doar se stabilise sigur: niciunul din cei prezenți nu desfășurase. La un cap de masă, doctorul cu chipiul ce-i juca pe ceafă, mânca fără castraveți o friptură în sânge...

— Numai eu cunosc motivul panicei, strigă cineva provocând un moment de liniște.

— Știu... am auzit, vrei să zici că din cauza rogojinilor ce se scuturau la fabrica de cașcaval.

— Ași, mai tare! Doctorul opera un soldat în pădure. Ecoul palmelor sale a fost luat drept focuri de patruză inamică.

— Hai s..., replică doctorul, ridicându-se dela masă și ieși, legănându-se ca un mușchetar, fără să poată ascunde complect un sentiment de mândrie.

B U R D U L E A

La poiana Spinului, în Argeș, luptele erau grozave. Nemții bombardau pozițiile noastre neîntreput, cu tunuri mari, așezate pe grupe, unul lângă altul. Observatorii lor ascunși cu iscusință, în șuri de paie, în turla bisericii, în dosul urtului coș de casă sau, mai simplu, urcați în pomi, dădeau indicațiuni sigure. Cuiburi de mitraliere viclene plescăiau învrăjbit, ca stolurile de berze adunate la sfat pentru plecare. Soldații noștri erau posomorâți și descurajați. O infanterie care luptă sprijinită de o artilerie puternică, face minuni de vitejie. Noi n'aveam tunuri și bieții țărani făceau reflecțiuni amare, când la vocea detunătoare a „Berthei” răspundea glasul pițigăiat al unui pușcoci de cupolă pus pe un cărucior de copil. Necazul flăcăilor era și mai mare că nu zăriau nicăieri dușmanul, ca să-l poată lua la ochi cu pușca.

Hrana nu venise. Oamenii sarbezi, îmbătrâniți de bărbi murdare, ședeau istoviți, trântiți în noroi, fumând pe ascuns țigări care ațâțau foamea și setea. Unii rodeau pesmeți, cu gândul aiurea.

O veste fulgerătoare deșteptă tranșeea: a murit căpitanul! Incercase să se târască până la postul de observație și o schijă de obuz, lovindu-l, i-a curmat drumul și firul vieții.

— Cei buni se curăță!

— Ce om de treabă era!

— Săracul! I-a fost scris, se vede, să moară fără lumânare.

După aceste scurte cuvântări funebre, oamenii mai întunecați la față se îngropară pentru a scăpa de urgie, mai adânc în fundul șanțului.

— Dar nu se poate, măi, să-l lăsăm acolo. Să se ducă cineva să-l ridice. Să-l înmormântăm cum se cuvine și să-i punem o cruce.

O tăcere lașă și dureroasă peste care trecu freamățul ingerului purtător de moarte se făcu în tranșee. Oamenii ascunși în ea păreau de piatră.

— Nu vrea nimeni?!... Frumos!... Du-te tu, Smărăndache!

— Sunt bolnav, răspunse, scâncind c'un strașnic accent moldovenesc, Smărăndache.

— Atunci să se ducă Spirescu.

— Dumneavoastră mă cunoașteți de acasă. Știți că mama e singură.

— Asta n'are a face, răspunse enervat locotenentul. Fiecare avem părinți. Aici suntem ai țării. Du-te dumneata, Petrescu!

— Cum o să mă duc, domnule locotenent... Mă curăț la sigur, uitați-vă și dumneavoastră.

Și punând chipiul într'un ciomag cu care se sprijinea în munți, îl ridică deasupra tranșeei și peste câteva clipe îl prezentă locotenentului ciuruit de gloanțe.

— Cum, domnule plutonier, dumneata elev în școala de ofițeri, care trebuie să dai exemplu!

— Domnule locotenent, gândiți-vă și dumneavoastră. Nici n'am apucat să mă fac sublocotenent, să mă expun așa...

— M'aș duce eu, domnule plutonier, dar datoria mea, mai ales acum după ce a murit căpitanul, e să rămân aci. Acum văd că n'ar avea cine să mă înlocuiască. Dumneata ai fi în stare să te retragi de pe poziție, ca să ai timp să devii ofițer.

— Domnule locotenent...

— Destul!... Va să zică nu se duce nimeni?!... mai întrebă ofițerul, hotărându-se în el să plece singur.

— Eu' ma duc... ce o fi să fie... da de ma prapadesc, să-mi hranească țara copilașii!

Oamenii răsuflară ușurați. Pe cel sărac, întunecat la față, batjocorit de atâtea ori, îl vedeau parcă pentru întâia oară. Li se părea simpatic, luminos și mare. Pătrunși de groază și admirațiune, inconștienți de pericolul ce-i amenința, toți se înălțau deasupra șanțului, pregătindu-se cu emoțiune sinceră, umbrită de oarecare ironie, să vadă moarte de om. Fără altă codeală, Burdulea, lingurar, slăbănog, din județul Vaslui, ieși din tranșee, urcându-se pe un vraf de răniți și, profilându-se în amurg, sdrențaros, cu părul mare, cu potloage la picioare, porni spre inamic, ploconindu-se la fiecare pas, cu căciula în mână până la pământ.

O ploaie de gloanțe salută apariția lui Burdulea, care mergea mereu hătiș, ca un lup încolțit, și se închina mereu, îndreptându-se teafăr dar mai sdrențuit, spre corpul neînsuflețit al căpitanului.

— Nu trage, boiarule, nu trage, cocrășelule, prapadi-te-ar dumnezeu, să iau pe căpitanul, mânca-ți-aș sufletul, că-i mort *logi-te-ar* boala...

Focul încetă ca prin minune. Burdulea, Țiganul Burdulea, nevoiaș ca toți Țiganii, potolise sălbăticia dușmanului cu ușurința cu care oamenii de codru potolesc cu mâna câinii ce se reped să-i sfârșie. Ghicind intențiunea bravului soldat și uimiți de îndrăsneala lui, Nemții se înduioșară și îl lăsară să plece cu trupul neînsuflețit al căpitanului Brezeșanu.

— Ce să-ți dau, Burduleo? îl întrebă locotenentul, după ce aprinse o lumânare la capul căpitanului, învelit cu o foaie de cort, în șanț, la adăpost, întins pe targă.

— O lulea de tutun!

O fițerii, abia întorși dela câmp, intrară pe nerăsuflăte și plini de praf în cabinetul comandantului, venit de o săptămână în regiment. Se rânduiește tăcuți în semicerc centrat de colonelul, care, alb de mânie, sta rezimat de birou, cu brațele încrucișate.

Reputația regimentului nu era faimoasă.

Păcatele sale trecuseră demult marginea județului, hotărînd în cele din urmă ministerul să se alarmeze și să trimită un om cu mâna de fier. Regimentele de frontieră sunt în compunerea armatei unități de exil. Ofițerii care o fac de oaie, care se încurcă cu socoteli sau cu nevasta șefului, sunt pohod na¹... Folticeni, Tulcea sau Calafat. Datorită acestui sistem, jumătate din ofițerii adunați astăzi în fața colonelului veniseră pe cale disciplinară în regiment. Înțelegeți, acum, necesitatea acestei mâini de fier, care, acționată de un cap de lemn, era într'adevăr grozavă. La prima vedere, persoana turtită a comandantului, care răsărea chel, cârn și apoplectic, ar fi stârnit de sigur răsul celor de față, dacă această glumă a naturii n'ar fi fost pusă sub suzeranitatea unor sprâncene negre, stufoase, enorme, care adăposteau un ochi fulgător, căci celălalt era fix.

În cabinetul cu ferestrele închise domnea o căldură înnăbușitoare. Ofițerii, cei mai grași, cu buzele ude, stăteau neclintiiți. Din când în când, o tuse timidă, un suspin abortat, trezea ecouri, întărind o liniște ce părea seculară. Mai la o parte, dator vîndut, maiorul ajutor ațipise cu ochii cășcați, beat de respect conținut, ca o găină hipnotizată de o linie albă, trasă dinaintea ei.

¹ Folosirea trunchiată a expresiei „pohod na Sibir” care înseamnă „drum spre Siberia”, referindu-se la drumul pe care-l făceau cei surghiniți acolo de către aparatul represiv țarist.

— Domnilor, v'am adunat...

Dar fu întrerupt numaidecât. Cuvântul îi expiră pe buze ca avântul la marginea prăpastiei. În cabinet, domni o clipă de ger polar. Toate privirile se îndreptară cu compătimire asupra nefericitului întârziat.

— Domnule colonel, am onoarea a mă prezenta, căpitanul Popescu Constantin...

— Aa, dumneata ești căpitanul Popescu Constantin, întrebă suierînd de mânie, colonelul.

— Eu...

— Dumneata ești ?!

— Eu sunt...

— Va să zică dumneata ești căpitanul Popescu Constantin, izbucni colonelul, cu glasul chemării din urmă.

— Dați-mi voie...

— Nimic...

— Faceți...

— Nicio vorbă !

— Dumneavoastră credeți...

— Taci !... Cum ai avut curajul să te prezinți în fața mea ?!

— Dar dați-mi voie...

— Taci !

— Vă rog...

— Nimic !

— Lăsați-mă și pe mine...

— Nimic ! Te'mbeți...

— Domnule colonel...

— Cazi pe sub mese...

— Domnule colonel...

— Și mai porți medalie, hai ?... Douăzeci și cinci de ani de beție credincioasă !... Scoate medalia, nerușinatule !

— Domnule colonel...

— Scoate-o !...

— Domnule colonel...

— Scoate-o !

— O scot, dar dați-mi voie...

— Acuma, ieși !

— Domnule colonel...

— Ieși ! Marș ! N'am nevoie de bețivi în regiment.

- Da nu-s eu Popescu, dom'le...
- Nu e el Popescu, domnule colonel, îngână dulceag ajutorul.
- Cum spui, maiorule, că nu-l Popescu?
- Sunt Popescu...
- E Popescu, domnule colonel, aveți dreptate dumneavoastră, dar sunt doi Popești în regiment. Cel care bea e Popescu N. Constantin.
- Aia e 'n spital...
- Eu sunt Popescu A. Constantin.
- Va să zică nu ești dumneata Popescu ăla?
- Nu, domnule colonel, eu sunt Popescu A. Constantin, mă știe domnul maior. Nu beau, cărți nu joc, de fumat nu fumez...
- Nu te mai lăuda, nu e nicio pricopseală. Să-l ții din scurt, maiorule... Ofițerul trebuie să știe de toate.

T O A S T U R I C A Z O N E

„Și noi suntem din „Tarascon“.

În garnizoana Târgul-Jiu. Masă comună. Șaizeci de perechi, ofițeri și doamne. Cuvânt de ordine: Retragere la ora 10, fără discursuri. Sosuri lungi, fripturi negre, muzică militară. Turburel. După o oră
Colonelul Popescu (comandant de brigadă, sosit de câteva zile în garnizoană)

DOMNILOR OFIȚERI, DOAMNELOR,

Masa de astăzi este o zi istorică în trecutul meu. Plecând în război căpitan (răcnind subit) mi-a fost dat, mie, să mă întorc colonel cu stea, încărcat de decorații, comandant de brigadă, în frumoșii dumneavoastră munți în care, ca și Tudor Vladimirescu, am stat santinelă neclintită la postul meu, sărind de pe un munte pe altul, căzând în prăpastie, mergând triumfător înainte, căci Românul în veci nu pierе. (Superb). Și sunt Român, domnilor! (Patețic). Dar n'am venit aici să vă povestesc faptele mele pentru care am fost viu felicitat și decorat cu *motto*¹ de m. s. regele și chiar de a. r. principele moștenitor (Cu abnegație). Ostașul trebuie să fie modest. N'am nevoie să mă laud. Codrii au fost martorii vitejei mele. (Grațios). Nu eu, dumneavoastră doamnelor ați născut neamul românesc, care a uimit lumea prin vitejia lui. Voi, femei antice, ați făurit cu degetele voastre de roză România Mare, suportând pe rând și cu cel mai mare eroism, toată greutatea Neamului. Vouă v'a fost dat să salvați aceste cuiburi de vitejie strămoșească, după cum odinioară păsările cerului au salvat Capitoliul. Trăiască

¹ Deformarea expresiei „*proprio motu*“, care înseamnă „din proprie inițiativă“.

deci m. m. l. l. regele și regina. Trăiască a. s. r. principele Carol împreună cu întreaga dinastie și principesa Elena...

Un glas (tărișor): Și prințul Mihai...

Colonelul Popescu (rece) ...am zis dinastia. (urmând) Noi, corpul ofițeresc din creierul munților (aruncând verdeața de pe masă și îndemnând din ochi ofițerii să facă la fel) vă acoperim de flori și lăsăm cu încredere în mâinile dumneavoastră cele două greutatea: pansarea răniților și alinarea suferințelor în urma noastră. (Părintește). Și acum, doamnele mele, un sfat: păstrați-vă limba. Păstrați-vă limba, că limba dulce mult aduce și limba dumneavoastră e dulce, dulce de tot, nespus de dulce, căci nu este limbă mai dulce decât limba românească. Iar pe voi, bravii mei ofițeri, vă felicit că v'ați întors sănătoși în munții de unde ați plecat, ceea ce dovedește că din vultur, vultur naște, din stejar, stejar răsare. Ura, trăiască județul Gorj! (cade extenuat, copleșit de aplauze).

Răspunsul comandantului de regiment colonel Ionescu:

DOMNILOR ȘI DOAMNELOR,

(Resemnat): Sunt neputincios. (Vehement și pe nerăsuilate). Sunt neputincios să exprim ce simt, ce simțiți și dumneavoastră, ce simțim cu toții, căci cred că fiecare simțiți ca mine pentru domnul colonel, care ca un șoim s'a repezit asupra adversarului, pot zice asupra dușmanului, atât de fioros în timpul războiului dela început până la sfârșit, care nicio zi, nicio secundă măcar nu i-a scăpat, nicio bătălie unde alții ar fi rămas morți de o mie de ori și nu s'ar mai fi întors niciodată în mijlocul nostru înapoi (sorbind din pahar). De aceea, repet, sunt neputincios să exprim toată recunoștința, toată dragostea, tot devotamentul și respectul ce simțim toți gorjenii pentru domnul ghegeneral Popescu.

Colonelul Popescu (roșind modest de plăcere): Nu sunt încă general.

Colonelul Ionescu (vehement): Nu se poate, aveți să fiți, trebuie să fiți. Ne vom ruga lui Dumnezeu și dragostea ce vă purtăm este atât de mare, atât de caldă, atât de sfântă și rugăciunile ce vom înălța la cer atât de fierbinți, încât nu se poate să nu vă înainteze ghegeneral la cea dintâi promoție...

Colonelul Popescu (capabil) Aia... dar pân' atunci.

Ofițerii (în cor) Ura! Trăiască domnul general Popescu!...

Colonelul Popescu (resemnat, mulțumind și liniștindu-i cu mâna): Lăsați să vorbească colonelul...

Colonelul Ionescu

DOMNILOR ȘI DOAMNELOR,

Vă rog să mă credeți, pe unde am fost căpitan, toți comandanții mei s'au făcut generali de pe urma mea și am mulțumirea sufletească să constat că am contribuit și eu cu ceva la înaintarea lor, căci pe unde am fost compania mea a fost întotdeauna întâia pe regiment, care primea laude de pe urma mea.

Domnule colonel, vă promit sollemn, vă rog să aveți încredere în mine, veți fi ghegeneral afară numai dacă n'oi muri eu...

Dar, domnilor și doamnelor, nicio fericire nu este complectă. Din buchetul frumos împrăștiat în jurul mesei lipsește cea mai frumoasă floare a Gorjului, care se ofilește departe de acela care o udă în fiecare seară cu lacrimile sale... lipsește doamna ghegeneral Popescu...

Toți Urra! Trăiască doamna general Popescu!...

(Restul discursului se pierde în cacofonia de patru voci produsă de ofițerii tineri cari întonează: „Gaudeamus igitur“).

REPLICA.

Colonelul Popescu Mulțumesc valorosului meu camarad pentru cuvintele sincere și frumoase ce mi-a adresat.

Doamnelor și domnilor, vasta cultură a colonelului Ionescu îi dă dreptul la comandamentele cele mai superioare.

V'asigur că din toată inima, din tot sufletul meu, îi voi da tot sprijinul ca să ia comanda acestei brigăzi îndată ce va deveni vacantă prin avansarea mea. Numai așa voi părăsi liniștit Gorjul unde am fost iubit și admirat de toată lumea și numai așa munca ce am'depus pentru îndreptarea acestei unități — pe care dumneavoastră știți în ce hal am găsit-o — nu va fi pierdută. Iar pe voi, băieți, vă îndemn părintește: Adăpați-vă din capul colonelului

Popescu, din cinstea lui, din vitejia lui, căci așa cum îl vedeți de mic, a pus una din pietrele cele mai mari la temeliea României mari... (Urale nesfârșite).

GLASUL BANATULUI

Un locotenent bănățean: Mulțăm frumos pentru așa vorbe la domnul colonel, care musai urmează să fie ghinăral, ș'apoi numai ce s'o pune în capul nostru ș'om mere...

Baș numai ce-am venit aci și tare mă rog la dumneavoastră aș mere înapoi, că eu mi-s din Banat. Căci, mă rog frumos, și munții Banatului încă sunt mândri și noi, bănățenii, mai vârtos ne-om lupta pentru țară și am fi setoși de victorie dacă am apăra Banatul nostru cu munții săi, cu codrii și apele sale, ce l-am adus ca dar de nuntă domniței Elisabeta, nepoata lui Mihai Viteazul, care încă-i bănățean ș'o luptat în munții Banatului?

Colonel Popescu : Dumneata ești din Banat ?

Locotenentul bănățean Placu-ți ?

Cineva (ostentativ): Domnul colonel te întreabă dacă ești din Banat ?

Locotenentul bănățean (necăjit): Apoi doar, numai ce-am spus !...

Colonelul Popescu (cochetând): Mă rog, dar la noi nu vă place ?

Locotenentul bănățean Baș ne place și aici. Suntem făloși de domnia prea măritului nostru împărat, că împărat urmează să fie, și noi, bănățenii, nu ne vom lăsa, că doar suntem 15 milioane de Români și toți am înaintat, numai regele o rămas. Asta nu mai mere. Nu vom răbda mai mult. Ne jărue inima, trebuie să se hotărască mintenaș. De aceea ne țipă Banatul și la glasul Banatului încheagă apele, se surpă munții, se cutremură omenirea toată ! Trăiască Ferdinand I primul imperator al neamului românesc ! Aista-i placul Banatului (urale, mulți ani trăiască s.c.a. Colonelul entuziasmat îl sărută).

Colonelul Popescu (generos): Inseamnă, aghiotant, să-l mulțăm în Banat.

Toți: No, tune dracu'n casa lui, apoi doar toți suntem bănățeni din Banat. De loc am vrea să merem toți.

Colonelul Popescu (consternat) Cum, dumneavoastră nu sunteți din Gorj ?

Toți (pe'ntrecute) Apoi de loc, niciunul !

Colonelul Popescu (vexat) De ce nu mi-ai raportat, colonelule ?

Colonelul Ionescu : Domnule general, tocmai aveam de gând... Culmea e că regimentul care a plecat în locul nostru n'are niciun ofițer din Banat.

Colonelul Popescu Asta e nostim !... Spui serios ?

Colonelul Ionescu Pe onoarea mea.

Colonelul Popescu (sarcastic): Școala de război... (cu încredere). Nu e nimic, o îndreptăm noi și pe asta. Să-mi aduci aminte mâine dimineață.

(La plecare, urcându-se în trăsură, colonelul zise brigadierului): Frumos ați vorbit, domnule ghegeneral !

Colonelul Popescu : Ți-a plăcut ?

Colonelul Ionescu Fain !...

Colonelul Popescu : Da ofițerii ?

Colonelul Ionescu Au rămas tâmpiți.

Colonelul Popescu (protector): Și d-ta ai fost bine, da trebuia mai rar.

Este? "... ne întreabă colonelul privindu-ne circular prin ochelari. „Firește..." răspunde tot el sorbind din cafeaua chinuită de soldați la gura sobei „fiindcă nu te lasă logica naturală, altfel ar crește dovleacul în vârful stejarului. Este?"

— Domnule colonel...

— Este ?

— Dați-mi voie...

— Nu, răspunde hotărît, doctore: carne sau vegetale?

— Lăsați-mă și pe mine.

— Eu te las, dar nu te lasă logica... îți cade dovleacul pe nas.

Este, domnilor?

— Eu vă întreb pe dumneavoastră numai un lucru, admiteți că omul se trage din maimuță?

— Ce vrei să spui cu asta?

— Mă rog, admiteți?

— Să admitem, că admit...

— Nu așa, vreau hotărît.

— Am admis, poftim, ca să-ți fac plăcerea.

— Bun. Ce mănâncă?

— Cine?

— Maimuța, cu ce se hrănește?

— Ca omul, cu ce găsește și ea.

— Carne mănâncă?

— Cine ți-a spus că mănâncă carne? Tocmai d'aia a rămas în urmă, a degenerat, s'a depărtat de noi, fiindcă n'a mâncat carne. Este, domnilor? Maimuța nu-i carnivoră...

— Dar ce, noi suntem carnivori?

— Ce faace? Morî doctore!... Omul fără o pârhoală ardeiată, mințită pe grătar, moare, morî și dumneata, mor și eu, murim cu toți, ascultă-mă pe mine.

— Domnule colonel, dar carnivor e leul, tigru!..

— Și omul ce dracu' este?

— Omul e omnivor.

— Ce — ce ?

— Omnivor...

— Păi ce, noi mănăcăm oameni?

— Oool...

— Pardon, ai zis, omnivor.

— Dar domnule colonel...

— Este?

— Vai de mine, știe oricine, și găina...

— Nicio găină, răspunde aici, nu umbla cu fofârlica.

— Dacă nu mă lăsați...

— Ca s'o întorci?... ștrengarule... canibaliști, ai ?

I

Colonelul Ionescu, un om nervos, îndesat, cu ochii mici, cu mustața tunsă, cu chelia hotărnicită de un volan de păr călăuș, se scobori din trăsură, frumos decorat cu steaua, pentru a lua comanda regimentului. În vederea acestei solemnități, ajutorul luase măsurile de rigoare: poruncise ca totul să fie în ordine, ușile deschise la perete pentru ca noul comandant să poată intra *de vizu* în toate camerele și'n pod, dacă o avea poftă, fără s'aștepte pe cel cu cheile, care de obicei tocmai atunci își găsește dumnealui să lipsească, spunea din experiență maiorul în aprobarea generală a ofițerilor, ilustrată cu exemple din amintirile fiecăruia...

„Eu tot așa odată, pe 909, Țiu minte...”

Un semnal prelung, trâmbițat de un gornist la pândă, curmă firul povestirii vestind sosirea comandantului, scoțând garda afară, pe ofițeri la scară și capete goale însuflețite de priviri curioase la colțurile cazarmii și pe la ferestre.

— Ce sunt astea? întrebă fără răgaz colonelul, oprind cu degetul îndreptat spre chipiu, raportul ajutorului.

— Pomi.

— Pomi?

— Asta... arbori vreau să zic.

— Arbori?

— Copaci plantați astă toamnă.

— Copaci? întrebă din ce în ce mai aiurit colonelul.

— Adică tei.

— Tei?

— Tei tineri.

— Bețe'e astea de cort, tei?

— Pui de tei.

— Și ce i-ați pus mă rog aci, în față?... Să-i scoți, să-i scoți numai decât... să cureți frumos și să pui zorele. Vreau verdeață, verdeață multă... Ce-i sărăcia asta în fața regimentului?!... Alt loc n'ați găsit?

— Așa a dat ordin domnul general.

— Domnul general a dat ordin?

— Da. Tei sunt dela moșia dumisale.

— Să-i uzi... să-i udați în fiecare seară...

— Atunci nu-i mai scoatem?

— Cum o să-i scoți?... Ce comedie e asta... Se poate?!... Să pui tei, tei mulți, vreau pădure de tei, maiorule. Să care apă toată ziua... Cine-i aghiotantul?

— Eu să trăiți, domnule colonel.

— Să uzi pomii în fiecare seară... să le torni apă la rădăcină. Ai priceput?

— Am priceput.

— Apă multă, înțelegi?

— Înțeleg, să trăiți, domnule colonel, dar nu prea este apă, și-s fântânile departe... abia aducem pentru spălat. Avem numai o pereche de boi!

— Ați auzit. Să-l bage la carceră, trebuie să fie un ticălos!

— Nu, domnule colonel! din contră. Până acum s'a purtat bine... E nepotul domnului general.

— Bine frate! Ce gospodărie e asta?... Dacă e nepotul generalului, de ce nu-i dați niște haine mai bune?

— Nu prea avem. Stăm prost cu îmbrăcămintea.

— Pune, domnule, să-i facă în atelier... Să-i ia măsură, să-i facă numai decât... Vii cu noi... să stai printre domni ofițeri... Acolo ce aveți?

— Armurăria.

— Ia chiamă armurierul... Ce-i pomul ăla din fața atelierului?

— Un salcâm.

— Cine l-a pus?

— Noi.

— Cum ți-ai permis, măgarule, să trântești pomul ăsta în fața atelierului?

— Nu l-am pus eu, să trăiți don'colonel, a crescut singur... legăm caii la umbră, la potcovit.

— Ți place, maiorule?... De unde ești?

— Dela Prisăcani.

— Să-l pui patru zile la închisoare. Tei n'ai găsit baragladină?

II

Ovid Zamfirescu, alintat de părinții care l-au căpătat târziu după căsătorie, a ieșit din clasa III-a de liceu, cu părul lins și hotărât să nu facă nimic. Până ce i s'a dres glasul și a început să se radă, se ocupa ziua cu traforajul și noaptea citea până târziu pe Contele de Monte Cristo sau pe Contesa cerșetoare, romane adunate din foiletoane și cusute cu îngrijire în dosare voluminoase. A doua zi abia, era gata la ora dejunului. Se prezenta curat, palid, cu ochii verzi, cu mâinile lungi și albe și se așeza la masă în fața bătrânilor, care-l sorbiau din ochi, amărăți că și pierde vremea. Nu îndrăsnea însă niciunul să-i zică ceva fiindcă crescuse repede și lung ca o cucută.

Și așa, ușor, plăcut, pe nesimțite, ferit de curente și de blestemății, Coca se pomeni într'o bună dimineață în fața comisiei de recrutare. În ciuda certificatelor medicale și a lacrimilor coanei Raluca — medicul recrutor n'a vrut să țină seama nici de recomandațiile prefectului — l-a găsit bun pentru serviciu, fără a-l repartiza măcar la vreo armă specială, cum s'ar fi convenit unui fecior de familie. „Noroc“, spunea ea la orice ocazie, „că musiu Ionescu“ — colonelul din Huși, care comanda regimentul Cocuței—, „era un om tare cumsecade, manierat și bine crescut“, așa că tânărul soldat își făcea armata mai mult în casă.

Intr'o zi, pe un sfârșit de toamnă, urcând încet, greoi, spre cazarmă, colonelul Ionescu porunci, cum intră în cancelarie, fără a se așeza la birou: „Să vie caporalul Zamfirescu!“

Peste puțin, Zamfirescu se strecură cu sifală pe ușa deschisă și rosti, înneccându-se, formula sacramentală:

— Să trăiți, domnule colonel!

Dar colonelul, întors cu spatele, fluiera, bătând în geam cu degetele-i scurte și groase, un marș plin de avânt războinic: „Hiu, hiu, hiu... ratata plam!“

Timpul de așteptare nu e calculat în regulament. El e însă precis hotărât de disciplină și corespunde momentului când încep a tremura genunchii. După o așteptare astfel socotită, Ovid Zamfirescu, ajuns caporal în virtutea inerției care guvernează oștirea, tuși sfios: hăm...

— Cine-i? întrebă colonelul fără a se întoarce, fluierând din ce în ce mai victorios.

— Eu.

— Care eu?

— Zamfirescu.

— Aa, dumneata ești tinere? Stai, șezi, ia loc... Cum o duci?

— Bine, mersi.

— Mâncare ai bună?

— Tare bună.

— Mânânci la cazarmă?

— Pe mine m'a abonat mamaia la birt.

— Altfel cum mergi?

— Mersi, bine.

— Am auzit că vrei să te duci la Iași.

— Dacă-mi dai mata voie...

— Când te întorci?

— Când vrei mata.

— Cu ocazia asta îți dau și un butoiăș să-l duci la soră-mea.

— Cu plăcere.

— Să nu te uiți că-i mare..

— Nu face nimic.

— De dus e ușor, că-i deșert. Chestia e cum îl aducem înapoi... că eu așa m'am înțeles cu soră-mea, să-i dau un vas gol și ea să-mi trimită unul plin, înțelegi?

— Da.

— Care va să zică te duci la Iași, lași butoiul gol acolo și-l aduci pe cel plin. Pricepi?

— Da.

— Azi ce e... luni. Sâmbătă cred că te întorci?

— Da.

- Așa. Bun... du-te!
 — Să trăiți!
 — Apropos, am uitat, ea poate o să ceară parale că e o prefăcută și o sgârcită!... Cunoști pe soră-mea?
 — Nu.
 — Sigur că are să ceară parale baba, și'n cazul ăsta nu știu, să luăm ori să nu mai luăm?
 — Luați, domnule colonel.
 — Vorba e, ai s'o convingi tu să ți-l dea fără parale? Parcă văd că te duci de geaba... și decât să te întorci fără vin, mai bine nu te mai duce.
 — Nu, domnule colonel, mă duc.
 — Dacă ții cu orice preț și crezi că ai s'o poți convinge...
 — Și dacă n'oi putea, parcă tata!...
 — Doamne, îi reteză vorba colonelului, fă-mă să văd și mine asta!... De când ești caporal?
 — Din Mai.
 — Vezi de te silește. La toamnă trebuie neapărat să fii sergent. Mama ce face?
 — E bine, mersi.
 — Zi-i complimente... Va să zică ne-am înțeles, așa rămâne?
 — Da.
 — Bon voyage! La revedere!
 — Să trăiți! Bonjour!

III

- Să trăiți don' plotoner, a fugit purcelul lu' don' colonel.
 — Unde a fugit?
 — Eu știu... pe semne azi noapte...
 — Și nu e de loc?
 — Când m'am dus dimineață să fac curățenie, să-l spăl, să-i dau mâncare, cum ați spus dumneavoastră nu era neam.
 — Nu l-ai închis bine și ți-a scăpat, tâlharule.
 — L-am închis, zău l-am închis.
 — Nu l-ai închis.
 — L-am închis, don'plotoner, știe și soldații.
 — Nu l-ai închis, că dacă-l închideai, nu fugea.

- O fi avut pe undeva vreo gaură.
 — Treaba ta, nu vreau să știu nimic. S'aduci purcelul de unde știi. Să-l pui la loc, că te omoară don'colonel.
 Colonelul căpătase purcelul în ajun și-l recomandase plutonierului, de față fiind și maiorul ajutor.
 — Vezi mă, să-l crești.
 — Da, să trăiți!
 — Să-l îngrași bine c'o să mănânci și tu din el.
 — Da, să trăiți.
 — Asta crește repede, se face mare, opina admirativ maiorul ajutor. — Luați treizeci... ce zic eu, șaizeci... și mai mult... Puteți lua o sută de kilograme de untură. Să-l hrănești bine, domnule, că mâncare avem berechet, slavă domnului.
 — Nu prea mănâncă, trăiți, don'maior, când e singur.
 — Nu se poate... să mănânce, trebuie să mănânce. Să mănânci prostule, să creștem, să ne facem mari.
 Amintindu-și scena, plutonierul, infipt o clipă locului, se scarpină în cap, mobiliză o echipă de sfinți, și scuipând lung se'n-dreptă cu capelul pe ceafă, necăjit, îngrijorat, spre bucătărie, gândindu-se otrăvit la cele întâmplare, când, deodată rămase incremenit, ciulind urechile.
 — Huo!... Ține-l!... Nu-l lăsa mă, nu-l lăsa! strigau grăjdarii îndemnându-se, înjurând, chiuind, aruncând cu furcile după un porc măricel, care ostenit se propti stupid, cu spume la gură și se lăsa prins ținând asurzitor.
 — L-ați prins? întrebă alergând plutonierul.
 — Da, don' plotoner, mă tem că e al lui don'colonel.
 — Nu e ăla.
 — ăla era mai mic o țără.
 — ăla era mai negru, don'plotoner.
 — Tăci mă, ați fost voi de față, când l-a fătat mă-sa?...
 Băgați-l în coteț... Să-l iei la spălat Văcariule, să-l freci cu peria și de-l scapi înc'odată, mai bine să dezertezi.
 — Ce-ți face purcelul? întrebă mai târziu colonelul, apropiindu-se de grajd, însoțit de ajutor.
 — Crește, să trăiți, don' colonel.

- Mănâncă?
 — Mănâncă, e ceva de speriat.
 — Taaci!... Mă, da'parcă nu e asta?
 — Asta e, don' colonel.
 — Parcă era negru.
 — Nu, don'colonel, era murdar, putești întreba soldatul. Am pus de l-a spălat cu peria... Ce a ieșit dintr'ânsul...
 — Parcă era mai mic.
 — Tot așa era, vi s'a părut dumneavoastră, unde ședea culcat... îl știe și don'maior.
 — Asta e, afirmă maiorul. Nu v'am spus eu, ați avut noroc... Aștia cresc teribil..

A Ș A E P I E S A

Comedie în trei tablouri.

TABLOUL I

Regimentul X de infanterie a primit, pentru educațiune și întreținere, cincizeci de copii, orfani de război.

Intr'o zi i-a numărat, a doua zi i-a tuns, a treia zi i-a numărat din nou și după împlinirea acestor rituri seculare urma să primească o pâine la doi.

După câțva timp, maiorul ajutor, întâlnind prin curte pe ofițerul cu aprovizionarea, însărcinat cu creșterea lor, l-a întrebat, scârbit ca de o pacoste :

- Cine să-i îngrijească, cine să-i îmbrace, cine să-i spele...
 — M'am gândit eu la asta.. Am arădat o spălătoareasă faină.
 — Parol?
 — Spală admirabil.
 — Ce spui?
 — Știe și prăjituri.
 — Bravo, Floriene! S'o trimiți, mă rog ție, din când în când și pe la mine... Și mai ia un om.

TABLOUL II

- Ce caută femeia aia?
 — E madama dela copii, domnule colonel.
 — Ați găsit?
 — Faină. Eu am adus-o. Spală admirabil.
 — Taaci.
 — Știe și prăjituri. Nemțoaică, ce mai una, alta.

- Ia chiam-o incoace.
 — Carolina!
 — *Küss die Hand*¹...
 — *Gut Morgen*... Dă-te mai aproape... *Zi zin ku?*...
 — Was... *Köchin, bittschön*...² bocterese...
 — Înțeleg, înțeleg da (frecând rufe imaginare) spălat,
nain?
 — O, ia *bitt'schön*...³
 — *Guten?*
 — Gut...⁴
 — Auzi, că-i faină... trimite-o la mine de grabă... și mai
 dă-le un om.
 (Depărtându-se împreună).
 MAIORUL — Nu știam că vorbiți așa bine nemțește.
 COLONELUL (modest) — Da, o rup binișor.

TABLOUL III

- Bine, colonele, mi s'a raportat că ai râioși in regiment?
 Se poate... și mai cu seamă copiii, care *este* pentru noi o moștenire
 sfântă!
 — Domnule general, vă spun drept, eu singur nu știu ce să
 mai zic. Li îngrijesc destul da... știți dumneavoastră, cei șapte
 ani... până i-om da pe brazdă. Mă ocup personal. Le-am tocmît o
 spălătoreasă faină.
 — Natural frate, așa trebuie.
 — A găsit-o nevastă-mea, că se interesează și ea. Spală
 admirabil... o nemtoaică... și calcă, domnule general.
 — Adevărat?
 — Face niște prăjituri!
 — Bune?

¹ Sărut mâna.² Ce?... Bucătăreasă, vă rog.³ O, da, vă rog.⁴ Bine.

- Splendide.
 — Da de gătit știe? că asta-i principalu'...
 — Dumnezește... Dacă nevasta, care-i gospodină...
 — *Fain*. Trimite-o la mine *mon cher*. Să plece imediat... și
 dați oameni deajuns. Nu-i lăsați de capul lor, că e mici.

Generalul inspector, indignat că era nevoit să calce pe pământ, înaintă în silă, urmat de o suită de ofițeri docili, tăcuți, îngrijorați, eșalonați în adâncime și pe grade, care se temeau să calce sănătos așa cum erau deprinși. Cortegiul părea o serie de bănuți duși de procuror, la locul crimei. Toți avuseseră relații cu mortul. Fiecare se temea să nu fie acuzat de omor. Victima era regimentul, înșiruit din zori, pe câmpul mărginit de șanțuri. Un singur nor, pâcios și vântat, scoborât să-l atingă cu mâna, acoperea trupa ca o cască uriașă de război.

— Drepti!... Pentru onor... răsună o voce prelungă, ce ambiționa să fie glasul trâmbiței din urmă și să trezească oamenii morți de neodihnă.

— Lăsați... lasă astea, oprește, te rog... clișee vechi, colonele...

Colonelul rămase pietrificat, ca osânditul care se trezește în picioare după un foc de salvă, îndreptat împotriva lui.

— Să vie un om cu o mitralieră.

Câțiva ofițeri fugiră luându-se la întrecere.

Peste puțin un soldat arămiu, escortat ca un prizonier de ofițerul triumfător, înainta schiopătând, intrat cu de-a-sila într-o pereche de bocanci noi, stângaci, în mantaua bătoasă ce-l îngreua mișcărilor, nouă și ea ca tot restul îmbrăcăminții, și se opri în fața generalului ca un condamnat la moarte.

— Cum te cheamă pe tine?

— Florea.

— Florea?

¹ Expresie latină sugerând deplina conformitate cu realitatea a celor descrise.

— Cristache, să trăiți.

— Nu Florea?

— Ba, Florea.

— Mă Țigane, alege-ți, ori Florea ori Cristache.

— Florea Cristache.

— Dă-te mai aproape... Legați-l la ochi... strâns să nu vadă.

— Aolio... nu sunt eu mâncați-aș sufletul.

— Nu te teme, Cristache, că nu te omoară nimeni (întorcându-se către ofițeri) el a auzit din război... e bună și frica câteodată... Vezi tu ceva, mă Floreo?

— Nu văd, mânca-te-aș, că m'a strâns rău.

— Câte degete sunt aici? Nu pune mâna la batistă, Țigane...

— Păi nu le poci număra.

(Infinit superior) — D'aia te-am legat și eu. Ei, apucă-te acum și desfă pușca și să mi-o faci la loc ca din fabrică.

— Doamne!... păi așa, cu ochii legați?

— Uite așa, legat la ochi.

În respirația reținută a ofițerilor, cu un oftat ce șuieră printre dinții săi albi, neregulați, soldatul se așază în genunchi și cu mâini uscate, înnegrite, scoase trusa cu uneltele.

Colonelul, galben ca de ceară, aștepta ca martirii condamnați la probă supremă, o minune cerească. Fiecare dibuială era o decepție, fiecare învățtură de daltă o speranță, orice bucată desfăcută, o ușurare.

Un observator desinteresat ar fi băgat poate de seamă, că Țiganul o făcea de oaie. Dibuielile lui erau exagerate și desfacearea pieselor se succeda în ordine prea convențională, ceea ce trăda o practică îndelungată.

Dar cine sta să bage de seamă, în panica generală, asemenea amănunte. În câteva clipe ce părură colonelului un veac, într-o tăcere de ziduri părăsite, soldatul desfăcu arma, înșirând bucățile metodice pe batista întinsă cu îngrijire dinaintea lui.

— Așa băiete, acum închei-o la loc.

Operația merse mai ușor. Ultima piesă încheiată aduse un curcubeu pe fețele întunecate ale ofițerilor.

— Bravo, colonele, strigă entuziasmat generalul, sărutându-l pe amândoi obrazii.

— Domnule general...

— Nimic, că strici totul... Destul... Mi-am făcut idee. Văd că s'a muncit. Vă felicit domnilor și la revedere... Nu, mulțumesc, nu vreau suită. Mă duc singur... Rămâi cu ofițerii dumitale.

— La cine e în companie? întrebă transportat colonelul, după plecarea generalului.

— La mine...

— Domnule căpitan, îți mulțumesc și vin să te sărut la rândul meu...

— Sărută-l și tu pe Florea...

— Ce să-l sărute, domnule, că-i armurier.

P E N T R U T A R Ă

La Olt lupta dura de trei zile. Tunurile bubuiau cutremurând văzduhul, cumintind copiii, umplând de groază femeile și bătrânii, lăsați pentru paza satelor. Mitralierele false cu care Nemții cercetau întinderea frontului, se auzeau plescăind fără astâmpăr, supărător, de pretutindeni, ca niște berze invră bite, uriașe. Soldații noștri, tătuci cu fețele îndoliate de bărbi inculte și de suferințe ascunse, presărați în șanțuri lungi, ce le veneau până la genunchi, trăgeau în vânt, cuprinși de panica misterioasă că nu zăreau de nicăieri dușmanul. Proști, flămânzi și goi, credeau orice, așteptându-se la toate: în apa vie și moartă, în pecetea cu care Nemții însemnau pe cei liberați, ca să-i recunoască și să i omoare, dacă după această mărinimie i-ar mai fi întâlnit în luptă.

Mulți își pierduseră mințile. Stăteau ținând cu ochi în'unecați pământul, încremeniți de groază printre tovarășii morți, cu membrele sgârcite, cu fețele prinse într'un semn de întrebare. Unul se ridică deodată în picioare și fugi, fără armă, răcnind sălbatic, în spre inamic. O seamă se depărtau pe furiș, se răzlețeau și suflete chinuite, se mutilau, fără iscusință, pentru a scăpa de urgie. Un glonț în palma stângă pusă pe gura țevii și omul fugea rătăcit, cu cărnurile spintecate, la ambulanță, unde rana, înnegrită de fum, trăda repede toată scăderea soldatului învins.

Medicii semnalară ticăloșia și ordine superioare, severe ca toate ordinele superioare, impuneau măsuri extreme.

Colonelul Popescu, comandant destoinic și blajin, dar hotărît la nevoie, n'apucase a-l citi bine și dela ambulanță i se aduse, excortat de un doctorand, un om rănit.

— Domnule Colonel, e dela dumneavoastră, s'a impuşcat singur... se vede forma rănii şi negreala.

— Cum te cheamă ?

— Gligore.

— Gligore şi mai cum ?

— Gligore.

— Alt nume n'ai ?

— Ba Gligore al Mariţei.

— De ce te-ai impuşcat ?

— A scăpat glonţu, mânca-ţi-aş ălea...

— Minţi, de ce te-ai impuşcat, mă Ţigane ?

— Oi hi greşit.

— De, mă băiete, n'am ce să-ţi fac, asta nu e greşeală, ci păcat care nu se iartă, şi întorcându-se către agenţii de legătură porunci cu voce scurtă: — Să vie câte un om cu arma din fiecare grupă... apoi scoase o ţigară pentru a-şi potoli emoţiunea, învârtindu-se încoace şi încolo, neştiind unde să o aprindă.

— Care aveţi un foc... dar nu răspunse nimeni şi în neştire o aprinse dela mutilatul care îi prezentă cu sfială un fitil aprins cu mâna lui sfârtecată, cu cealaltă dând umil onorul, sperând să-şi micşoreze vina, neştiind ce îl aşteaptă.

— Au venit oamenii ?

— Da, să trăiţi.

— Unde sunt ?

— În vâlcea, în dreptul şanţului.

— Duceţi-l acolo... mai înapoi. Vino lângă mine, doctore...

Să vie preotul.

Nenorocitul, alb ca varul, cu tului de barbă ce parcă creşteau văzând cu ochii, privea răsând rătăcit, cu capul gol, aşteptând cu gâtul uscat, sfârşitul comediei care face din Ţigani obiect de glume dureroase, după cum ştia el din cazarmă.

— V'am chemat să spuneţi camarazilor cum mor laşi şi să pedepsiţi cu mâna voastră pe acel care şi-a călcat jurământul, rânindu-se singur.

— Legaţi-l la ochi. Comandă, sergent.

Preotul ridică crucea şi mormăi pe nas cu vorbe înecate : „Iar de a greşit cu voie sau fără voie, cu fapta sau cu gândul, cu ştiinţă sau fără ştiinţă...” restul se pierdu într'o comandă scurtă.

— La ochi... daaţi foc !

O pocnitură deslănată rupse ecoul ca pe o pânză putredă. Toţi rămaseră prostiţi. Camarazii trăsaseră în sus cu ochii închişi. Un glonţ, unul singur, al sergentului, lovise pe Gligore, care se svârcolea, ţinându-se de burtă. Soldaţii se'nchinau, doctorul alergă în grabă, fi sfâşie hainele, căutând rana. Ii făcu o injecţie şi un pansament sumar. Mărgele de spumă uşoară perlau acum în colţul gurii muribundului.

— Ce zici, doctore ?

— E condamnat, isprăviţi-l...

Soldaţii prinseră a se închina din nou.

— Nu, ajunge, cum i-o fi scris, întrebaţi-l ce vrea ?

— Ce să mai vreau?... răspunse horcăind Gligore, oţărît, brobonit de năduşală, cu ochii împăienjeniţi de moarte... făcurăţi treabă... am şase copii, să hi ochit barem într'un chicior.

A vem un caz suspect de tifos exantematic... anunță din ușă medicul regimentului, intrând fără să bată în cabinetul comandantului.

Colonelul se roși ca o sfeclă, lărgi cu degetele gulerul dela tunică, respiră șuierând și scăpat ca prin urechile acului, de un atac de apoplexie, se sculă în picioare, se îndreptă îngândurat spre cuier, îmbracă mantaua încheindu-se la toți nasturii, porni repede spre ușă, se'ntoarse, se desbracă, puse mantaua la locul ei, și așezându-se la birou, scânci domol

- Așa e când ești prea bun.
- Domnule colonel.
- Lasă, domnule... Ți-am spus eu ceva?... adună regimentul.
- Tot regimentul ?
- Nu, să vie maiorul...

- Ordonăți, domnule colonel.
- Dumneata ai auzit ?
- N'am auzit nimic.
- Cum, maiorule ? Eu știu inaintea dumatiale că avem tifos exantematic în regiment..
- Nu mi-a spus nimeni.
- Aștepți să ți se spună?! Bravo! Frumos!... Vorba aia : eu aștept, dumneata aștepți, el așteaptă... (Atunci, colonelul cu ironie amară) Bine, maiorule... Tac... Vezi ce fel de om sunt

eu?... Nu zic nimic. Dar să ferească sfântul de acum înainte să cadă cineva în mâinile mele.

— Domnu'le colonel...
— Destul. Ia notă : 1) Să se pună sentinele de jur împrejurul cazarmii ; 2) Oamenii să se culce imediat ; 3) Regimentul se consemnează în cazarmă până la noi ordine. *Suspend* orice instrucție. Nicio corvoadă, nimic, nimic absolut.. Nicio mișcare... Să nu se vadă picior de om umblând prin curtea regimentului... Bagă bine de seamă, maiorule, că te fac răspunzător de ordinele care le dau acum. Nu se dă nimeni jos din pat, nu iese nimeni în oraș, baia va funcționa zi și noapte, oamenii să-și spele rufele cu apă caldă... sau mai bine nu, să le fiarbă... Auzi, maiorule ?

— Aud domnule colonel.
— Domnule, auzi ?
— Da, domnule colonel, am înțeles.
— Să le fiarbă în ochii dumatiale. Bagă bine de seamă, că eu cu dumneata vorbesc și, din cinci in cinci minute, să mă ții la curent... ia măsuri, dă ordine, să nu se întindă, că v'ați curățat. Doctorul să facă anchetă severă, să vadă cine-i măgarul care a adus tifosul exantematic... Cine l-a adus, asta vreau să știu... Să-l dau în judecată ca să se învețe minte.
— Doctorul e vinovat că n'a izolat recruții.
— Ba i-am izolat, da n'am putut să-i izolez complet, că n'am avut unde.

— Are dreptate maiorul. Ești piază rea, doctore. De când ai venit dumneata numai cu buclucuri. Aia și-a frânt mâna, mecanicul s'a opărit și cu tifosul exantematic o făcuși fiartă..

— Da ce sunt eu vinovat ?
— Cine zice că ești vinovat?... La revedere, domnilor, și bolnavul să stea în observație permanentă...
— Poate să nu fie exantematic !
— Oare? întrebă plin de speranță colonelul. Ei, cum putem cunoaște, Negrene ?

— Foarte simplu... afirmă sigur de el, inginerul, om deștept și mucalit, căpitan de rezervă, chemat să-și completeze instrucția. Se cunoaște numaidecât.

- Ce spui, domnule ?
- Dacă-i hexapod...

- Cum ziseși ?
 — Hexapod, cu șase picioare.
 — Așa da, ei?...
 — Dacă-i hexapod atunci e străin, adus din altă țară unde bântue tifosul exantematic. Dacă-i octopod...
 — Ala cum e ?
 — Cu opt picioare... atunci e românesc, nu-i niciun pericol. Dacă doctorul a păstrat o lighioană de pe cămașa bolnavului suspect...
 — Ași, ți-ai găsit. Ce să păstreze!... Dumnealui să păstreze?... Ai păstrat, domnule ?
 — Am păstrat, domnule colonel, răspunse medicul invitat de inginer cu ochiul.
 — Ei bravo! Nu mă așteptam. Bun, să mi-l dai într'o cutiuță, îl duc imediat la analiză. La revedere, domnilor.

După plecarea colonelului, maiorul, absolvent al unui curs recent de informațiuni, inebuni regimentul. Semnale precipitate, deslănțui o galopadă furioasă pe scările roase de bocancii oamenilor. Soldații forfoteau, întinzând afară așternuturi murdare, roind ca un furnicar ce-și scoate larvele la soare. În cancelaria mică a batalionului, ofițerii, grămădiți fără respirație, luau notă într'o liniște gravă.

— Va să zică ne-am înțeles?... Eu nu dau ordine. Vă rog, fac apel la sentimentele dumneavoastră camaraderești și sunt sigur c'am să fiu înțeles. Sentinele în toate părțile, toată lumea se culcă, oamenii să se bărbierească, să se tundă cu mașina, să facă baie, să-și fiarbă rufele... toate astea în ochii dumneavoastră. Încolo, nicio mișcare...

— Da cu tragerea de demonstrație?

— Nimic! Morți! Ce mai vorbă! Apropo, un singur lucru cer și eu dela dumneavoastră; deseară dormim îmbrăcați, cu luminile aprinse ca într'un cantonament de alarmă. Pe mine mă găsiți în tot momentul la corpul de gardă.

— Trăiți, don'maiur, a tilfonat don' colonel, să iasă toată

lumea, să care lemnele... A sosit trei vagoane la rampă... vine și dumnealui.

— Nu se poate, imposibil.

— Las' maiorule... eu am dat ordin, doctorul e aici?

— A plecat.

— Nu-i nimic, să iasă tot regimentul... E octopod, săracul, nu-i nicio primejdie, e d'al nostru... strigă înseninat din ușă colonelul.

eram în plină retragere. Greutățile operațiunii erau sporite de o vreme mohorită. Ploua subțire, pieziș, o ploaie rece ce-ți întepa obrazul ca punctele de foc. Soldații cu picioarele grele, cu hainele ude, culcați în țarina pustie, așteptau resemnați să intre în hora fără sfârșit a morții. Câmpia tristă părea nemărginită.

Văzduhul se cutremura de bubuituri de tun, ce se'nfundau în urechi. Din când în când, trăsuri greoaie, cu caii jigăriți, plini de noroi, treceau în huruit de roate, grăbite să scape de urgie, invidiate de cei siliți să moară.

La cartierul diviziei era forfoteală. Ofițeri, ofițeri de toate gradele, reprezentând toate armele, intrau, ieșeau, se adunau cu caii la mână, încolonau, cu strigăte răgușite, trăsurile cele de cancelarie, asaltate de chiulangi pudrați, de popotă, care gemeau sub povara bagajelor interzise, trăsurile lungi de pioneri, ce se puneau de-a-curmezișul drumului, briștile și cupeurile de rechiziție mănate de odrasle ministeriale. Trimise înainte, oprite, rechemate, se încurcau, incriminându-se într'o simfonie măreață de nechezături, de înjurături, de sbierete, printre care se strecura ca din alte lumi, glasul civilizației, bâzâitul neîntrerupt al unui telefon de campanie instalat în fața cantonului, unde se stabilise comandamentul. Înăuntru, la o masă butucoasă, generalul, temut pe vremuri, care avea la activul său importante lucrări de pace și Viața sfântului Ioan gură de aur, stătea amorțit pe scaun, cu manta, cu capișon, cu pelerină, fixând cu priviri obosite, prin ochelarii mari, cercuți cu fildeș, lutul din odaie. Departe la câțiva kilometri, în preajma unui pod de lemn, o companie de milițieni sdrențuiți acoperea retragerea trupelor, înșiruită de-a-lungul apei

galbene, ce se călătorea, ducând la voia întâmplării cutii sparte de conserve.

Răzimat de rampă, locotenentul Cioroianu privea îndurerat la retragerea desordonată a oamenilor, cari fugeau făcându-și cruce! Figura lui serioasă era aburită de rușine. Compania desnădăjduită, plugari ce se gândeau la copii, la ogor, la vatră, își întorceau privirile spre dânsul. Situația era în adevăr gravă. Inamicul înainta, era aproape. Ofițerul nu se putea retrage, nici împotrivi și-i venea să plângă. Venise pregătit pentru ofensivă, să plătească cu viața lui victoria, nu umilința de a cădea prizonier. Intrase în război plin de speranță. În cazarmă nu-și afla locul în așteptarea ceasului hotărîtor. Fieea lui războinică era întreținută de glasul trompetelor bulgărești, ce ajungeau la urechile calafatenilor, peste apele Dunării albastre. Acum se uita în jurul lui cu jale. Case dărâmate, tunuri părăsite, cai scăpați, ce fugeau încordați de spaimă, convoiuri de târgi învelite se perindau, într'un vaiet nesfârșit de gemete și blesteme. Automobile arborând simbolul jertfei, treceau în goană, vânturând răniții cu capetele, însângerate. Nenorociți, albi ca varul, cu capul gol, cu părul vâlvoi, fugeau cu priviri rătăcite purtând în palma sdrelită pecetea neagră a lașității lor.

— Mai sunt?... mai sunt?... mă, n'auzi?... mai sunt trupe în urmă ?

— Mai sunt... nu mai sunt... trebuie să mai fie... noi nu prea știm, că suntem răniți... Incotro e *ambulanția* ?...

Peste puțin un plutonaș de oameni în toată firea, înnegriți de fum, de bărbi crescute în voie, trecu grăbit sub comanda unui pușchi de sublocotenent cu mustățile rase, care abia ținându-se de ei, se căsnea să le potrivească pasul: — Hun, doi, trei, patru, hun, doi, trei, patru... încăpățânat, inconștient de eroismul lui.

— Mai sunt trupe în urmă, domnule sublocotenent ?

— Nu mai sunt.

— Dumneata ești ultimul ?

— Sunt ariergardă... vin și Nemții...

— Uf ! exclamă locotenentul ușurat că-și pune oamenii la adăpost și se adresează diviziei cu care era legat prin telefon

Allo!... allo!... alio, divizia... Divizia?... Cine-i la aparat?... Să trăiți, domnule maior, aici locotenent Cioroianu... comunicați,

vă rog, domnului general că s'au scurs toate trupele și dacă pot să distrug podul... inamicul e aproape... allo... ce-ați spus?... dacă pot să distrug podul... da, da, am înțeles, aștept pe poziție...

Maiorul năvăli în odaia în care generalul așipise pe scaun și corect, ostășește, cu mâna la chipiu, raportă terminarea retragerii ca o ispravă națională.

— Să trăiți, domnule general, trupele s'au retras în ordine, poate să distrugă podul?

— Hai?

— Locotenentul Cioroianu însărcinat cu distrugerea podului raportează că retragerea s'a terminat și întreabă dacă poate să distrugă podul.

— Să-mi aducă galoșii...

— Da, domnule general... și repezindu-se pe ușă, maiorul strigă din prag, autorizat de importanța misiunii sale: Stanciu!... Unde-i Stanciu?... Planton!... Unde-i plantonul?... unde umbli mă, mama ta!... Dă galoșii lui don'general!...

— Galoșii?

— Galoșii... unde sunt galoșii lui don'general?

— Galoșii lu'don'gheneral?...

— Galoșii, boue!... ce-ai făcut cu galoșii, că-i cere domnul general?!

— Eu nu știu unde sunt galoșii lu'don'gheneral.

— Să trăiți, domnule maior, vesti telefonistul, domnul locotenent Cioroianu întreabă dacă poate să distrugă podul că ai noștri s'au retras... se vede inamicul...

— S'aștepte la telefon...

— Domnule general, poate să distrugă podul?

— Am spus să-mi aduceți galoșii...

— Indată, domnule general... să-i curețe nițel... vi-i aduc numaidecât.

— Haide mă, ce faci mă?... ai găsit galoșii...? dă mai repede că așteaptă domnul gheeneral...

— Unde se găesc galoșii... ce, eu știu unde sunt galoșii!... Eu n'am avut galoșii în primire.

— Fire-ai al dracului să fii de tâmpit!... Să scoți galoșii că te smintesc...

— Să trăiți, domnule general, cui ați dat dumneavoastră galoșii în primire?

— Ce?

— Nu se găesc galoșii nicăieri!

— Hai?... Chiamă șeful de stat major...

— Sunt aci, domnule general.

— Ia vezi, colonele... ce-i desordinea asta?... Unde-mi sunt galoșii?... Să se găsească galoșii că nu plecați de aci!..

— Unde i-ați lăsat, domnule general?

— Aci i-am lăsat... Să se găsească galoșii.

— Pierdem timp, domnule general.

— Nu voi să știu nimic.

— Cui i-ați dat în primire?

— Să vie plantonul!..

— Stanciu!.. Planton!..

— Ordinați!

— Unde sunt galoșii, tâlharule?

— Ii aveți în picioare, trăiți, don gheeneral, observă bucuros soldatul, care nu îndrăsnise să se uite în ochii superiorului.

— Așa e, frate... Ei, drăcie... Bine, băiete... Să distrugă podul...

În curtea nesfârșită a regimentului, vecină cu imasașul comunal, soldații, scoși pe întunec, se pregătesc de inspecție. Se crapă de ziuă. Atmosfera umedă era parfumată de un miros pătrunzător de ierburi coapte, udete de rouă. Din depărtare se auziau *sunete* slăbite de pitpalac și înjurături tari. Puțin câte puțin, negurile se risipeau, oameni și lucruri ieșiră ca din pământ la iveală. Soarele luminează deodată un furnicar de oameni, în cămăși petecite, piramide de arme lucitoare și vrafuri de răniți împachetate.

— Ieși care nu te-ai spălat!... Un caporal așezat pe marginea hârdăului, împărțea cu o cănuță de tinichea și cu nuiaua — sceptorul micilor comandamente — o apă sălcie, plină de gunoaie. Oamenii veneau câte unul, își umpleau gura cu apă și o lăsau să picure cu socoteală în pumni bătătoriți de munci grele. — Spală-te și'n urechi... Mai la o parte, sezând pe tobă, cu capul gol, în soarele strălucitor, un gornist cu un brici făcut dintr'un vârf de coasă, își bărbierește camarazii în dureri ascunse. Incet, pe nesimțite, desordinea se micșorează, sgomotul slăbește, răsună comenzi, oamenii se adună, companiile se rânduiesc, ofițerii încep inspecțiile.

— Punem rănițile, domnule sublocotenent?

— Da, da, să pună rănițele.

— Cine v'a spus să puneți rănițele?

— Eu, domnule locotenent.

— Foarte rău!... Leapădă ranița toată lumea! Asta e barbie!

— Ce n'ați mai pus rănițile?

— Domnule căpitan...

— Căinii ne mănâncă, domnule locotenent!... Puneți rănițile numaidecât.

— Toată lumea să lase ranița jos!... *Ordenu' lui don' maiur*, răcnește cineva din depărtare. Să nu pună nimeni rănițele, până nu da dumnealui *orden*.

— Ce facem, domnule căpitan?

— Dumneata ești surd, n'ai auzit? Ordine-i ordin. Leapădă ranița!

— Puneți rănițile! ieși la linie! Muzica!... Bine, maiorule, se poate să-mi faci d'astea?!... Uite, generalul! Dați mai repede! Treci drapelul la locul său... mânăstirea cui te-a închinat! Sună, gornist!

Un semnal prelung, meșteșugit, a încremenit oamenii cu rănițile în mâini, punând capăt frământărilor.

— Să lase rănițile, dacă nu le-ați pus acum. Sănătate, flăcăi!

— Trăiți!

Un răcnet, pornit din mii de piepturi încordate, cutremură văzduhul, fărâmițându-se în ecouri depărtate. Într'o liniște solemnă, turburată un moment de schelăiturile unui câine vagabond gonit cu pietre, generalul trecu prin fața frontului, liniștit, măsurat, îndreaptă o curea, pune întrebări, face mici observații.

— Cam vechi hainele.

— Domnule general...

— Nu te scuza... la ce?... Fac o constatare... Nu ești dumneata vinovat... Atât ne da țara... Ce-mi arăți, asta e principalul... Am venit să văd ce-ați învățat, asta mă interesează.

Reținut în zadar, smucindu-se cu încăpățănare furioasă, un om se repezi înainte și raportă într'o liniște dureroasă:

— Să trăiți, don' ghegeneral, mă bate.

— Cin'te bate?

— Toți mă bate.

- Așa... frumos... foarte frumos, n'am ce zice.
 — Domnule general...
 — Nu te scuza... ce companie?
 — A patra.
 — Cine comandă?
 — Căpitanul Mihăiescu. Ieși, domnule!
 — Așa! Tocmai dumneata?!... Cu școala de război... nu m'așteptam!
- Domnule general...
 — Nu te scuza... Știu ce ai să-mi spui... Că-i ticălos.
 — Nu...
 — Nedisciplinat.
 — Nu.
 — Hoț, dezertor...
 — Nu, domnule general, dar nu pricepe nimic.
 — Asta nu se poate.
 — Domnule general, vă rog să credeți...
 — Dumneata spui asta care ai școală de război?... Mă rog, ochi are?
- Are.
 — Urechi, are?
 — Are.
 — Minte are?
 — N'are.
 — Are căpitane, că altfel n'ar fi om... Astea sunt cele trei elemente cerute de pedagogia modernă. Ochi să vadă, urechi să audă, minte să priceapă. Trebuie însă altceva, care, cu regret constat, dumneavoastră vă lipsește cu desăvârșire, domnilor: Răbdare, răbdare, și iar răbdare! Răbdare! Răbdare multă, răbdare mare!
- Domnule general, când e greu de cap...
 — Ce înseamnă greu de cap?... Ce vorbă e aia?...
 — Nu pricepe nimic.
 — Da? Curios! Să vedem, să ncercăm și noi.
- Generalul rămase o clipă gânditor, cu capul în pământ, apoi îndreptându-se, zise cu blândeță:
- Cine e comandantul tău de brigadă?
 — Don'gheneral Popescu Ion.

- Ascultă la mine, băiete, generalul Popescu Ion, care comanda înaintea mea brigada, a ieșit la pensie. Eu, generalul Bălănescu Alexandru, comand brigada a patra. Ei, cine e comandantul tău de brigadă?
- Don'gheneral Popescu Ion.
 — Nu, mă băiete, îl corectă cu omenie generalul. Ala nu mai e în armată. Eu sunt în locul lui, generalul Bălănescu Alexandru. Înțelegi tu? Cine-i comandantul tău de brigadă?
- Don'gheneral Popescu Ion.
 — Mă flăcăule, reluă răsând cu indulgență generalul. — Ala, ți-am spus, nu mai este în armată... A muncit destul... Stă acasă acuma, se odihnește... Eu, generalul Bălănescu Alexandru comand acum brigada în locul lui... Acum ai înțeles? Pe cine ai comandant de brigadă?
- Pe don'gheneral Popescu Ion...
 — Mă, ala a murit... doarme sub pământ... S'a isprăvit cu el... Nu mai vorbim de dânsul... Eu, asta care mă vezi tu dinaintea ta, generalul Bălănescu Alexandru, comand brigada... Ei, cine-i comandantul tău de brigadă...?
- Don'gheneral Popescu Ion.
 Generalul se șterse puțin de nădușeală, apoi întorcându-se către ofițerii ce se strânseseră în jurul lui, zise, ce e drept, foarte liniștit: — Prea l-am luat de sus... Să pornim mai de jos, de la treapta lui. Ascultă, băiete: De azi înainte eu nu mai sunt general. Sunt soldat, soldatul Bălănescu Alexandru. Dar pe tine cum te chiamă, mă camarade? îl întrebă vesel generalul, bătându-l prietenește pe umăr.
- Bălănescu Alexandru.
 O pereche de palme sdravene erau să fie urmate de alte perechi de palme, dacă n'ar fi intervenit căpitanul:
 — Nu mai dați, domnule general... îl bateți degeaba... De data asta el are dreptate... Tot Bălănescu Alexandru îl chiamă și pe dânsul.

Satul Florești, împrăștiat ca toate satele de munte, se ascundea între coline, pus parcă la adăpost de vremuri grele. Numai câteva case despărțite prin curți mari, înecate de boz, ieșiră la drum mai îndrăznețe să reprezinte școala, primăria și postul de jandarmi strânse în jurul cârciumii și ocupate fără împotrivire de regimentul venit să întărească frontiera.

Dela popotă, după masa de seară, prelungită și veselită de aceleași motive, ofițerii, interpelându-se cu râsete și glume cu cheie, se răspândeau la voia întâmplării care îi rânduiseră în cantonament. Curând, luminile ce mai licăreau ici, colo printre fagișii uriași, se stinseră, una câte una, ofițerii se culcară și ei, și satul adormi, în fine, respirând ușor în freamăt de codri.

Deodată, goarna unui soldat iscusit răsună în puterea nopții, turburând văile, sunând precipitat, nerăbdător, „chemarea ofițerilor“, în lătratul furios al câinilor ieșii la poartă, cu copii, cu femei, cu lumea toată.

- Unde ești, mă ?
- Cine ne cheamă ?
- Unde ne adunăm ?
- Numai *don' comandanți de companie* să poștească la *șicoală* la don' colonel, deslușea nevăzut gornistul.
- Ofițerii ceilalți nu ?
- Nu, nu.
- Păi de ce ne sunași pe toți, idiotule ?
- Așa am primit ordin, să sun pe toți domnii ofițeri.
- Păi ziceai că numai căpitanii, de ce n'ai trimis agenții de legătură, boule ?

— Dar cine știe pe unde s'au culcat, i-a căutat și don' colonel...

— Eu v'am chemat, eu... poftiți aci la mine, nu face nimic, veniți cu toții, cu atât mai bine dacă a venit toată lumea. Aprindeți o lampă... aveți lămpi ?

— Avem, da l-am lăsat în cantonament.

— Pfiuu !... De ce, domnilor, de ce ? Se poate ? Astea sunt lămpi de război. Trebuie să le aveți în tot momentul asupra dumneavoastră că d'aia le zice de buzunar. Du-te, domnule, și o ia pe a mea, vezi că, mi se pare, e pe masă.

— A dumneavoastră n'are baterie, știți că n'a funcționat nici aseară, aminti aghiotantul regimentului.

— Așa e, bine zici. Inseamnă dumneata, să nu uiți... să trimitem la București să ne ia câteva baterii de rezervă. În fine, nu face nimic... am vrut să vă citesc un ordin telegrafic extra-urgent și cu mare precădere, pe care l-am primit acușica și pe care vi-l repet negru pe alb:

Raportați telegrafic unde ați ajuns cu câinii de război...

— Care câini ?

— N'avem câini.

— N'a fost niciun ordin.

— Vă rog, lăsați, n'am terminat, vom discuta pe urmă... „luați măsuri“... ascultați, domnilor ? „Luați măsuri pentru a crește doi porci de companie“.

Comandantul Diviziei
GENERAL GROZAVU

- Nu se poate !
- Imposibil !
- De asta ne arde nouă !
- Tăceți, domnilor, nu vorbiți copilării, cum să nu se poată dacă e ordin ? Și apoi trebuia să vă așteptați... N'ați primit botnițe și bice?... Alea nu erau pentru țânțari!... Și broșurile relative la dresajul câinilor de război ale Marelui Stat Major, le-ați uitat?... Alea erau pentru dumneavoastră, ce ați făcut cu ele ?
- Sunt în magazie.
- De ce le țineți în magazie, pentru Dumnezeu ?
- Păi unde să le ținem ?

— Să le citiți, nu să le țineți în magazie. Acum ce raportăm diviziei... Cum o întorci, maiorule?

Maiorul, vechi în serviciu, îngrășat peste fire și puțin astmatic, șuieră liniștit: — Este câini berechet!

— O fi, da nu-i avem noi.

— O să avem și noi, dați drumul oamenilor în permisie și la întoarcere să aducă câinii.

— Și porcii, adaogă un căpitan vechi în grad, sedus de rentabilitatea ideii. — Creștem și pentru noi.

— Și porci, de sigur, întări răgușit maiorul.

— Da, cine-i plătește?

— Statul, cine o să-i plătească?

— Dacă aprobați să se ducă oamenii în concediu, în trei zile avem câini, se prind entuziasmați căpitanii.

— Ce trei zile, domnule? Eu i-aduc pân'diseară, am și ochit unul.

— Domnilor, nu așa, fiți cu băgare de seamă! Câinii au drept la hrană, câte un leu și douăzeci mi se pare... după cum vedeți ordinul e serios. Să nu furați câinii oamenilor, să ne facem de râs...

— Lăsați pe mine, dacă i-o mai cunoaște...

— In sfârșit, treaba dumneavoastră, atât vă recomand. să fie tineri și de rasă mare, ciobănească. Să nu mi-aduceți cine știe ce javre.

— Cui îi dăm în primire?

— Asta e iarăși o chestiune importantă, cui să-i dăm?

— Să-i dăm lui Georgescu, el e cu sporturile.

— Domnule colonel, eu nu mă pricep, n'am dresat câini în viața mea.

— Nu-i nimic, ai ocazia să înveți acum; și apoi dumneata umbli și la vânat, mi se pare?

— Umbli, umbli...

— Are și pușcă.

— Astă iarnă a împușcat o capră.

— Domnule colonel, dați-mi voie, încercă să protesteze desperat sublocotenentul.

— Am terminat! Părăsiți obiceiul de a vă eschiva dela orice însărcinare.

— Să-i dăm și purceii...

— Aia îi iau bucuros.

— Te cred...

— Lăsați gluma... la revedere, domnilor.

Câteva zile mai târziu, pe o dimineață plăcută de munte, colonelul, în ținuta de campanie, se plimba în mijlocul unui orașel de vile liliputiene, răsărite ca prin farmec în curtea primăriei, așezată chiar la marginea șoselei. Șaizeci de căsuțe cu săgeți și strășini dantelate, cu coperișul în patru ape, adăposteau 120 de câini ale căror nume războinice de: Glonț, Cartuș, Pistol, Foc, etc., scrise cu litere agățătoare pe frontispiciul vilanelor de forme și mărimi variate, ne-ar fi îndemnat numai ele singure la ofensivă. Pensionarii, corciturii de ogari cu coada covrig, dulăi flocoși cu bucle pline de scaieți, cățele cu țafele supte, câini de toate neamurile, proaspăt amputați de urechi și coadă și arși apoi cu fierul de sanitariii companiilor, câini bălani, negri, tarcați sau cafenii ca urșii, tunși de tot ca Englezii sau ca leii, numai pe jumătate, așteptau ferecați în lanțuri să ducă cartușe pe linia de foc, să descopere raniți pe câmpul de luptă sau să plece furioși în patrulare. Dar senzaționalul acestei pregătiri războinice îl prezenta, fără îndoială, o pereche de cățelandri, potriveți în păr și la statură, înhămați cu pieptare roșii la roatele unui cărucior de copil, cu clopoțel la oiște și care la întoarcere târau la vale chiar pe sublocotenentul Georgescu, dresorul lor, în admirația, pișcată de invidie, a ofițerilor ieșiți în pragul popotei. Decorul-l complectau soldații voinici, aleși pe sprânceană, înarmați cu bice scurte și care străjuiau vilele, ca pe niște locuințe ministeriale, călcând regulat în străchinile cu apă, așezate pentru câini la ușa lor. Tactician încusit, colonelul nu-și băgase în acțiune toate forțele sale. Menajase generalului o surpriză: parcul purceilor, unde vreo optzeci de godaci, roz-albi spălați cu peria, cu cerceluși de lână roșie la ureche, urma să-l cucerească definitiv. Spre mai mare siguranță, în război trebuiesc prevăzute toate — doi grăsuți fuseseră sacrificați pe altarul popotei.

Colonelul, vădit incântat, fierbea de nerăbdare în așteptarea generalului, care urma să pice dintr'un moment într'altul. Succesul era asigurat. Din informațiuni culese cu diplomație, niciunul din regimentele diviziei nu mobilizase câini de război. Dar nicio

fericire nu este completă și orice speranță — se știe — are punctul său negru. Un lucru mic în sine, care nu prezenta nicio însemnătate față de strategia pregătirii, îl enerva pe colonel mai mult decât ar fi fost rezonabil: pensionarii se retrăseseră ca melcii în găoace, vilele păreau pustii. Colonelul ar fi voit să-i vadă șezând cum știm cu toții că șed câinii: unii așa, alții cu botul pe labe, la rând, în pragul casuțelor, ca la fotograf.

— Scoateți câinii la iveală mă, ce i-ați băgat așa înăuntru.

— Trăiți, don'colonel, se bagă ei singuri... de căldură...

— Dac'or sta așa și când o veni generalul, ne-am pricopsit.

— Nu stau, don'colonel, îi scoatem noi, răspund soldații, strângând coada biciului, cu mâinile lor nădușite.

Un trâmbițat prelungit cu artă întrerupsese convorbirea, se sfărâmă în bucățele, lovindu-se de stânci, vestind tuturor sosirea generalului. Colonelul plecă grăbit la raport, îngrijat, nesigur, fără speranță. Inspekțiile, reflecta el inconștient, sunt ca și examenele: cazii uneori când te crezi mai pregătit.

— Domnule general, regimentul 180 infanterie, cu un efectiv de 3500 de oameni, 200 de cai și 120 câini de război...

— Bravo! aveți și câini de război?! Întrerupsese generalul schițând un salut. Foarte bine. Ești singurul regiment, care ai executat ordinul meu. Ii ai demult?

— Nu tocmai... să vedeți, cam de vreo două luni. A trebuit s'alegem.

— Aaa, foarte bine! Atunci ai început și dresajul? Întrebă generalul satisfăcut.

— Mdaa... relativ, domnule general, știți, câinii ciobănești sunt răi... încăpățânați!...

— Trebuie luați cu binișorul... lăsați-i încet, sfătuia generalul, plecându-se cu precauțiune să vadă câinii din cușcă. Ham, ham, ham! Și doi dulăi cu părul sbârilit, cu colți de crocodil se repeziră cu atâta furie, că generalul, plin de spaimă, gata să fie sfâșiat abia avu timpul să-și ferească pantalonii.

— Nu-s dresați.

— Domnule general...

— Nu i-ai dresat deloc...

— ...vă închipuiți și dumneavoastră...

— Ei nu trebuie să se repeadă la Români să sară asupra

dușmanului, să nu se dea la noi. Trebuie pedepsiți și pedepsiți imediat, asupra faptului și consecvent acestei reguli pedagogice, răcini amenințând cu sabia dela distanță: Marș!

— Cine îl puse, doamne!? avu timp să se întrebe desperat colonelul și se luă fugind pe urmele generalului, urmărit de câțiva dulăi de stână, cari scoși samavolnicește din cuștile lor, rupând sgardele putrede, săriră într'un elan de solidaritate în ajutorul tovarășilor cu cari de altfel se și încăierară într'o larmă asurzitoare.

— Nu i-ai dresat, reproșă gâfâind generalul urcat pe prispa unei case.

— Domnule general, vă rog să credeți, s'au întrebuițat toate metodele...

— Nu-s dresați... deloc.

— Depinde de temperament... care sunt mai docili... am unii, să vedeți și dumneavoastră. Armașu!...

— Ordinați!

— Chiamă pe domnul sublocotenent Georgescu.

Să vină cu Orest și Pilad, știi, câinii cu căruciorul... să-i prezinte lui don'gheneral.

Dar Oreste și Pilade se prezintă singuri, venind dinspre câmpul de instrucție, într'o fugă desordonată, sfărâmând căruciorul de pietre, alergând, scheunând, cu limbile scoase, cu ochii strălucitori, după un măgar ce fugea și el cu coada în sus, sbierând cât îl lua gura.

Ceva mai departe, în urma lor, călărind ca pertru întâia oară, apăru dresorul, sublocotenentul Georgescu, silindu-se zadarnic să pună calul în galop. Filmul trecu ca un meteor sub ochii generalului, care, supărat, plecă fără ziua bună. Colonelul se îmbolnăvi de gălbănare.

În toamnă, când s'au făcut propunerile de înaintări în armată, generalul l-a votat *bun în grad* și, firește, colonelul, la rândul său, n'a propus pe sublocotenentul Georgescu la avansare. Iar mai târziu, când comandamentele, prin circulări repetate, îndemneau regimentele la cea mai mare economie, colonelul a dat următorul ordin:

Având în vedere circulara M. de R. Nr. 118564 comunicată

cu ordinul Corpului de Armată Nr. 73520 transmis direct la Divizie cu ordinul Nr. 8751, ordon:

Urmând ca regimentul să facă cele mai mari economii pentru a nu depăși alocația de hrană, companiile vor demobiliza câinii de război, trimițându-i imediat la vetrele lor.

Comandantul Regimentului
(ss) COLONEL MERIȘOR

- Dar hrana lor până'n prezent, cine o plătește? întrebare într'un glas comandantii de companie.
- Nu vreau să știu nimic, treaba dumneavoastră.

EPILOG.

Regimentul a plecat fără câini la mobilizare. Purceii, să nu fie de deochi, crescuseră cât niște vițel.

S P E C I A L I T Ă Ţ I

Țarul era așteptat la Constanța. Regele Carol sosise și veghea singur la ultimele preparative. Garnizoana se zăpăcise de tot. Trăsuri cu coviltire, câțiva călăreți, toți bicicliștii regimentelor vânturau pe străzile măturate, împodobite și stropite, purtând de colo până colo, prin nisipul proaspăt așternut, ordine contradictorii. În companie, în escadroane și'n baterii, soldați spălau, frecau, lustruiau, păziți cu strășnicie de căprarii, care mobilizaseră în jurul lor toate contingentele de sfinți. La câmpul de instrucție, în cămăși, ridicați pe înălțimi ce-și făceau față, gradați zeloși repețeau specialități menite să uimească pe țarul tuturor Rușilor. Scrima cu arma, gimnastica suedeză și mai ales telegrafice optice. În cancelaria companiei, plutonierul major Ciurel lucra cu mâna lui, și cu importanța cuvenită, etichete artistice caligrafiate în cinstea împăratului. În cameră un miros vag de cuarghel.

- Trăiți, don' plotoner, îmi cere pe Anton la comenduire, îi raportează dela fereastră sergentul de zi pe companie.
- Cine?
- Domnul ofițer de serviciu.
- Nu se poate, ăla e cu alfabetul Morse.
- Pe cine dăm atunci, că alt beciuclist nu mai avem.
- Dă-i pe Rotaru.
- Păi ăla nu știe...
- Ei, și ce, o să-l învăț eu?!
- Nu, da don' sulocotinent știe că Rotariu nu știe.
- Să mergă pe jos dacă nu știe... Spune-i să ia mașina și

să plece... Sau mai bine să umble cu bicicleta cu două tălpi, care i-a lăsat-o măsă suvenir și să lase mașina aici.

— Da dacă mă 'ntrebă don' sulocotinent de Anton?...

— Spune-i că nu l-ai găsit.

— Trăiți, don' plotoner, strigă Anton apărut și el la fereastră. — M'a văzut don' sulocotinent Ilescu și mi-a dat ordin să iau *beciucletu* și să mă duc la comenduire.

— N'ai să te duci. Nu ești cu alfabetul Morse?

— Mi-a... spus să mă duc...

— Du-te, camarade, dar să știi că te raportez lui don' sublocotenent Popescu, că, fiind cu alfabetul Morse, te-ai rugat de domnul sublocotenent Ilescu să te trimeată la comenduire.

— Nu m'am rugat eu, să trăiți, don' plotoner, dânsul m'a chemat, că mă știe de răcute.

— Du-te, du-te, dar să știi că te-ai ars, camarade.

— Ba eu dacă dați ordin nu mă duc...

— Trăiți, don' plotoner, pe Anton îl chiamă domnul ofițer de serviciu, vesti din nbu în spatele celorlalți, un soldat speriat, nădușit, care venise din gardă în pas alergător.

— Să mă duc?

— Fă ce știi, camarade.

Socotind că a rezistat destul îspitei de a vedea pe țar mai de vreme, Anton umflă bicicleta, își puse niște jambiere albe și se prezentă ofițerului de serviciu.

— Bine, mă tâlharule, aștepți invitație?

— Nu, să trăiți, don' sulocotinent, tocmai că mie imi place cu *beciucletu*...

— Ia-ți bicicleta și du-te la comenduire, că te ia dracu'...

— Nu mă lasă dela companie.

— Ai ajuns?

— Ci-că sunt cu *anfabetu' Morsă*.

— Mișcă-te, că bag sabia în tine!

Două minute mai târziu, zigzagând pe mașina, care lăsa, protestând din toate încheieturile, urme adânci în praful șoselii, soldatul Anton urca din greu panta ce ducea spre comenduire, strivind cu bocancii săi butucoși, pedalele bicicletei înflorită de lumina soarelui.

— Incotro, camarade?

— Trăiți, don' sulocotinent, m'a trimis don' sulocotinent Ilescu la comenduire.

— Păi nu i-ai spus că ești la Morse?

— I-am spus, să trăiți... nu mă lasă, zic, don' sulocotinent Popescu, dela *anfabet*.

— Și ce ți-a spus?

— Că mă bagă la închisoare.

— Adă bicicleta 'ncoă și mișcă-te la companie din ordinul meu...

Anton rămase scărpinându-se în cap, uitându-se cu jind după sublocotenentul Popescu, care se cobora vertiginos la vale, fercheș, pudrat, mânușat, cu picioarele întinse pe răzămătoare, cu sabia pe lângă el, cu o droaie de câini în urma lui.

— Ce faci aci, mă?

— Trăiți, don' căpitan...

— Ce cauți în oraș?

— Sunt *beciucist*...

— N'ai auzit că nu mai e voie să umblați forfota?

— Știu, să trăiți don' căpitan, da eu fiind *beciucist*...

— Tu ești *biciclist*?

— Sunt *biciclist*, trăiți don' căpitan.

— Dacă ești *biciclist*, du-te până la mine și spune cucoanei să nu mă aștepte cu masa, că mănânc în oraș.

— Înțeleg, trăiți, don' căpitan, da eu sunt și la *Morsă*...

— Unde?

— Cu *anfabetul Morsă*.

— Dacă nu l-ai învățat pân'aciu...

— L-am învățat, trăiți don' căpitan.

— Il știi bine?

— Da, să trăiți, don' căpitan.

— Atunci rămâi acasă, să tai și vre-o două lemne.

Un maioraş, mirat ca un miel în ajunul Paştelui, cu părul rărit, cu burta pornită la avansare excepţională, intră, fără să închidă uşa, în camera furierilor şi ridicând piciorul pe masă ordonă, aprinzându-şi ţigara

— Ia o cârpă, băiete, şi şterge-mă binişor de praf.

Interpelatul, un băiat subţirel, delicat, cu mâini de fecioară, se îndreptă codindu-se, roşu ca o sfeclă, şi resemnându-se scoase o batistă virgină şi începu să şteargă delicat „chantiuri-le”¹ superiorului.

— Freacă, băiete ! N'ai luat ceaiul ?

— Nu.

— Nu s'a ajuns ?

— Ba nu-mi place.

— Nu e bun ?

— E infect.

— Ce vorbeşti, mă? Da la tat'tău mâncai mai bine?

— Ca acasă.

— Aci unde mănânci ?

— La birt.

— Eşti fecior de bani gata ?

— De general.

— Ajunge, mersi, destul, copile, ştiam, te-am pus numai la încercare, am vrut să-ţi dau o mică lecţie; n'ai avut încredere în mine, trebuia să te prezinţi deschis ca la un camarad; sunt băiatul lui don' ghegeneral cutare. Cum îl chiamă pe domnul ghegeneral ?

- Popescu, a murit, era de rezervă.
- Şterge şi cisma aialaltă. Cine te-a adus aici în birou?
- Cumnatul meu, domnul colonel Ionescu.
- Eşti cumnat cu...
- Ține pe sora mea.
- Destul, ajunge, lasă, mulțumesc, îmi pare bine, bănuiam eu că trebuie să fii de familie, hai cu mine în oraş.
- Am de lucru.
- Nu face nimic, ești invitatul meu. La cazan nu te'ngrași, amice.

¹ Cisme de lac

Pe o șosea nepietruită, trasată în pripă, cu poduri ce jucau sub picioare, cu marginile consolidate cu fascine de nuiele, soldații, uzi de ploaie, sleiți de puteri, înaintau tăcuți cu picioarele grele, prostiți de primejdiile nenumărate, la care se gândeau. Câte unul, ici, colo oftând din greu, rămânea, căzând istovit, unde apuca să cadă, sculat repede de pumnii disciplinei oarbe și fără raționament.

Înainte !

Unde ? Pentru ce ? Nu se întreba și nu știa nimeni.

La intervale hotărâte de puțurile ce întâlneau în cale trupele, tamponându-se, se opreau pentru odihnă. Soldații cădeau cu fața în sus pe raniți, ca niște vite ingrășate aduse de departe la tăiere. Un călărăș săltându-se pe o mărtoagă, feștelită, încărcată ca o cămilă, trepăda strigând de-a-lungul coloanei:

— Domnii comandanți de regimente la ordine !

— Domnilor, le spuse generalul cu aer capabil, ceea ce am să vă spun este strict confidențial. M'ați înțeles ?

(Colonelii salutând resemnați) — Da.

Urmă o tăcere profundă. Toți stăteau cu capetele plecate, ațînși parcă de îngerul morții.

Uitându-se cu bănuială împrejur, generalul șopti:

— Apropiați-vă. Am de gând să fac o diversiune, de aceea v'am adus aici. Diversiunea se face cu trupe proaspete și prin surprindere. La noapte aveți să primiți ordinul de marș. Secretul operațiunii garantează succesul întreprinderii. Fiți prudenți, și neți trupa în mână și dumnezeu să ne ajute.

— Să vie domnii ofițeri ! porunciră simultan comandanții de regimente întorși la locurile lor și grăură astfel

— Domnilor, nu se știe ce se poate întâmpla, e bine să fim pregătiți. În război trebuie să te aștepti la orice. Oamenii să mănânce și să se culce.

— Rămânem aci ?

— Da, adică nu... Poate.

— Să știm dacă aducem bucătăriile.

— Așa e (brusc). Ce mai la deal la vale. Eu sunt de părere să-i spui bolnavului verde. S'a terminat cu minciunile, intrăm în foc. Facem diversiune cu trupe proaspete. Nu spuneți la nimeni, nu uitați că și zidurile are urechi. Oamenii să mănânce, mâncați și dumneavoastră, o să mănânc și eu, ca să fim gata în orice moment.

Comandanții de companii plecară îngândurați și, plini de experiență, adunară în jurul lor gradații:

— Ascultă ici la mine. La noapte facem diversiune. Nu trebuie să știe nimeni, nici pomul de lângă tine să nu afle, dacă vrei să ieșim bine. Să știți dela mine: în război și frunzele au urechi... Dumnezeu din cer dac'ar fi lângă tine să nu-i spui. Ați înțeles ?

— Da, să trăiți !

— Plecați, dați mâncare la oameni.

— N'avem nimic, azi e zi de conserve.

— Și n'aveți conserve ?

— Le-au mâncat ca să nu le mai poarte, că-s grele.

— Treaba voastră.

— Trăiți, don' plutonier. Năstasă nu vrea să meargă la apă.

— De ce nu vrei să te duci la apă, mă ?

— Mă duc, să trăiți, don' plutonier, dar am fost și ieri.

— Mână, răcni plutonierul, adresându-se oamenilor împietriți de somn în amurg. — Mâncați, care aveți, dați bidoanele la apă că poate nu vă mai întâlniți cu ele. La noapte toată trupa iese la *inversiune*. Să nu scoți o vorbă, să mergi ca cum ai fi mut... Ați înțeles ?

Dar nu răspunse nimeni.

Cu paşi mari şi lampas dublu, colonelul — brigadier cu stea — despiciând valurile mulţimii, ce se retrăgea ca Marea Roşie în faţa lui Moise, înainta uscat şi negru, ca o ţigară de foi, să se îmbarce pe canoniera Oituz, care, lucitoare, fluturând drapelul, se legăna la ţarm, cochetă, minusculă, legată de seninul cerului cu un brâu deslănat de fum albăstrui.

Pe bord observă neclintit manevra de plecare, binocla provocător malul opus, cerând detalii. Maiorul, proaspăt la comandă, străin şi el de locuri, afirma enormităţi agravate de colonel cu competenţă.

— Ce apă este acolo ?

— Mariţa.

— Şumi Mariţa?

— Da, domnule colonel.

Soarele şi gravitatea apăsau însă deopotrivă asupra viitorului ghegeneral. Pe nesimţite cedă vechilor obiceiuri, scoţând chipiul, descheindu-se la un nasture, la doi, şi se pomeni aiături de maior, aşezaţi ca nişte camarazi, fără tunici, la umbra unei foi de cort întinsă pe catarg, discutând pe larg sporirea soldelor, modificând radical legea de înaintare.

Colonelul nu era, de sigur, un cărturar cunoştea regulamentele, dar pe cele vechi, care, se ştie, se bat în cap cu cele noi, chemat să le aplice. Gradele le luase... iar din însuşirile militare posedă numai ceea ce s'a obişnuit a se numi în oştire „ochiul câmpului.“ Războiul devenind însă subteran, ochiul câmpului nu-i servea la nimic.

Venea la inspecţii protocolare, ostil, pornit să găsească toate

relele, şi sfârşea prin a se declara satisfăcut, tratând ofiţerii cu o familiaritate fără rezervă: „Bine, Costache, foarte bine ! Sunt mulţumit...“

Colonelul avea o pelerină italiană şi o calitate mare: era foarte corect, o trecunoştea singur, şi un mic cusur, afirmau camarazii, foarte sgârcit: însuşiri, care frecându-se, se temperau, făcându-l — ca pe noi toţi — sensibil la atenţiuni delicate.

— Ce mâncăm, Costache ?

— Vă e foame ?

— De, mă băiete, apa cam subţiază... Simt așa, un fel de melancolie la stomac...

— Numaidecât... Gata, timonier?

— Gata, don'maior!

— Gata, domnule colonel.

— Ce, e gata?!... Bravo, dom'le!..

— Ce ne dai?... Astea-s icre?

— Icre negre.

— Cu cât le luaşi?

— Patruzeci de lei kilogramul.

— Mai mult, don'maior...

— Taci mă, ce ştii tu!... Or fi la Bucureşti, la noi pe Dunăre, un bacşiş acolo...

— Zău?... Fă-mi şi mie rost, mă băiete, poţi?

— Cum să nu.

— Mă rog ţie, nu uita. Nu mult, un kilogram, că's numai eu şi nevasta... Stăi, să-ţi dau şi banii... Nevasta, şi noaptea s'o scoli din somn să-i dai icre... Poftim patruzeci de lei...

— Lăsaţi...

— Nu, ca să fiu singur... Scrie ici am primit dela domnul colonel...

— ...Ghegeneral...

— Las' scrie tu ce zic eu. Iscăleşte... așa!... Acum n'o să ai incotro...

— Serviţi-vă.

— Conopidă?!... Uite al dracului... Măă!...

Păi voi trăiţi bine, mă Costache!... Ce, şi şampanie ?... Ei, las' la dracu, pân'aci!... Nu destupa, mă!

— Lăsaţi să destupe.

— Să nu destupe.
 — Destup-o, dom'le!
 — Prea mult! La ce ai destupat-o, măgarule?...
 Am să te bag la carceră!... Zău, nu trebuia, tu știi că eu...
 — Nu vă speriați, cinci lei sticla.
 — Parol?
 — De contrabandă.
 — Păi așa spune, dom'le!... Toarnă, băiete!
 Să-mi iei și mie douăzeci de sticle. Stăi să-ți dau banii.
 — Lăsați...
 — Nu, poftim. *Le bon con jon bo ami...*
 Iscălește colea... Cafea este?
 — Aveni.
 — Adă cafeaua, că eu o să mă trântesc puțin.
 Așa m'am deprins, dorm, de când eram mic... Ce-am de plată?
 — Nimic.
 — Nu se poate.
 — Domnule general.
 — Nu primesc.
 — Vă rog.
 — Ascultă, Costache...
 — Mă ofensați.
 — De ce nu vrei tu s'o luăm nemțește, *brudensaf*?
 — Nu.
 — Bine, mă Costache, dacă zici tu... Să trăiești, vin să te pup!... Totdeauna ai fost băiat bun, te știi din școală... Trebuie să-ți vină și ție rândul la avansare... Lasă, mă, cu mine se'mpacă toată lumea. Spune sincer — nu c'am să fiu eu general, suntem doar între patru ochi — nu sunt eu băiat bun?
 — Domnule general, om ca dumneavoastră...
 — Ce zic băieții de mine?
 — Bine, ce pot să zică?
 — Eu n'am făcut rău la nimeni, mă... Sunt exigent, vorba ăluia, c'asa-i brânșa, da n'am dat o pedeapsă și nici nu cred... Adică, stai, ce să spui... Să vedem, nu știi. Nu putem angaja viitorul, nu e așa, Costache?... La revedere! unde mă culc?

¹ Deformarea unei expresii franceze care înseamnă că socotelile corecte întrețin bunele legături prietenești.

— Pofțiți jos.
 — Tu nu te culci?
 — Nu, c'am ajuns la Corabia.
 — Așa e, hai sus. Uite, dom'le, repede a mers, nici nu credeam! Ce are unchișul ăla?
 — Rațe.
 — Ce ceri pe rațe, moșule?
 — D'apoi dă, eu știu ce să cer... Dumneavoastră ce dați?
 — Eu mă tocmesc; cât spui dumneata?
 — O sută de lei.
 — Măă, nu ți-e rușine, moșule?
 — Nu mi-e rușine că le-am hrănit cu boabe. Plătim o sută trei zeci de lei dubla, la negustor.
 — E scumpe, moșule.
 — Scumpe și eu zic, da'iața s'a făcut zece lei litru de gază...
 — Scumpe, scumpe...
 — Nu le lua dacă-s scumpe.
 — Lasă-le mai ieftin, moșule... Dumnealui e don'gheneral.
 — Să fie sănătos!... am și eu ficior în armată, ăți fi auzit poate de el... Mărin a lui Simion Potlogă, din paispece artilerie...
 — Bun, lasă, bravo!... Ei, ce zici, iau rațele?
 — Le iei, dacă dai.
 — Cât?
 — Așa cum am spus.
 — Câtăââ?!...
 — Lăsați, don'gheneral, se poate?... E din sectorul meu. Adă rațele, mă!
 — Nu le dau, nu.
 — Lasă...
 — Nu le dau.
 — Ia mâna, nu fi nerod!
 — Așa merge?
 — E pentru don'gheneral, prostule!
 — Mai pune dar zece lei.
 — Nu mai pun niciun crețar... Sunt slabe, moarte.
 — Slabe, că ouă... Nici să le tăiați că e păcat... Sunt d'ălea turcești, ouă în fiecare zi.

— Zău ?

— Păi... le-ați luat ieftin, ca la armată, da nu-i nimica... V'ăți îndura poate și ați da drumu' băiatului, c'atâta mai ain... Al mare a murit pe front... Zi nu mai pui zece lei, hai?... Atunci să le mâncați sănătoși, da'eu așa zic, să nu le tăiați, că-i păcat. Era bine să-mi mai fi dat, barim de-o țuică, că-s bătrân, nu mai am putere... Să fiu mai tânăr...

Călătoria era lungă. Inaintau încet inspectând frontiera, rupând monotonia drumului cu partide nenumărate de table jucate pe câte 5 lei cu banii alături de cutie: hârtii jerpelite ce se odihneau între două schimburi, tescuite c'o piatră, să nu le sboare vântul.

A doua zi, ghegeneralul, ascunzând o nerăbdare interesată sub o indiferență britanică, propuse maiorului o recunoaștere.

— Ce-ți fac rațele? Hai să vedem ce ispravă au făcut dumnealor... Au ouat rațele, timonier ?

— Trăiți, don'colonel, n'a ouat.

— Cum n'au ouat, mă ticălosule...

— N'a ouat, să trăiți.

— Să știți, maiorule, c'au mâncat ouăle... Aștia sunt niște tâlhari, să ai ochii pe ei. Nu e vorba de un ou; admite că l-a făcut și l-a spart... s'a dus, moașă-sa pe ghiață... Dar să nu te prostescă, să se creadă mai deștepti.

Tot restul zilei colonelul se plimbă fără chef. Nu jucă table și se retrase de vreme, fără civilitățile de rigoare, în cabina sa. Ingrijorat, maiorul întruni echipajul compus pe lângă timonier, care îndeplinea rolul unei femei la toate, dintr'un soldat mecanic și două ordonante și le ținu la pupă, în secret, o cuvântare, ale cărei șoapte se pierdură în întunec, printre sălciile, noduroase, indoite de vânt.

În dimineața următoare, ordonanța anunță vesel, pe când ajuta stăpânului să se îmbrace

— Trăiți, don ghegeneral, a ouat rațele!

— Zău, mă ?

— Amândouă.

— Bravo! Mă miram și eu, unde sunt ouăle ?

— Nu le-am luat. Ziceam că să le vedeți și dumneavoastră.

— Așa?... Bine, merg. Auziți, maiorule?... Bună diminea-

ța!... Au ouat rațele... Cum ai dormit?... Zice, c'au ouat amândouă... Vorba e, ce ne facem de boabe ?

— E boabe, berechet.

— Aveți boabe ?

— Pică dela șleपुरi.

— Atunci o să mai cumpăr vreo două perechi și vi le las vouă... mi le trimiteți la iarnă. Unde sunt rațele?... Ce, mă, patru ?

— Trăiți, don'gheneral.

— Patru ouă, se poate, maiorule?

— Se poate, domnule ghegeneral. Rațe turcești, cu repetiție...

— Curat, vorba ta ! Bravo moșului ! Se vede că unde n'au ouat ieri.

— Erau obosite.

— Săracele! Dați-le mâncare... și hai să te fac o tablă.

— Vă porniți ca idioții, se'ncredință maiorul în spatele ghegeneralului. Numai timonierul să aibă grijă.

— Nu mai pun nici eu, trăiți don'maior.

— Nu fii prost.

— Mi-e frică, zău mi-e frică.

— De ce ți-e frică ?

— Amândouă-s rățol.

P lanton... mă, planton!... Unde dracu' s'a băgat ăla?...

— Aici sunt, don'locotent.

— Unde umbli, mă?

— Nicăieri.

— Cum nicăieri, că te ştrig de un ceas.

— Eram la *tilifon*... a omorit un domn ofiţer la *regiment*.

— Ce?

— Pe un don' ofiţer l-a împuşcat la tragere.

— Când?

— Spunea *tilifonistul*.

— Alo... Alo... Cine-i acolo?... Tu eşti, Vasilescu?... Bună dimineaţa... Ce mă, a omorit un ofiţer la voi?

— Pe cine?

— Săracul!... Când?

— Când?

— Ei, cum?

— Ia uită-te, dom'le... Mă duc să-i spui generalului... Cum?

— Şi eu tot azi dimineaţa am vorbit cu el... a fost pe la brigadă.

— Ce spui?... Pomul?... care pom?...

— Aaa, omul... da, da, ce e omul... ai dreptate, nimica toată... Săracul de el! La revedere!...

— Domnule general, aţi auzit... A murit Toporan.

— Care Toporan?

— Sublocotentul Toporan dela treizeci.

— Ei, ce te-ai alarmat aşa? A murit, a murit... ce să-i facem, îi dăm onorurile convenite şi s'a isprăvit... Altceva ce putem să-i facem... N'o să murim toţi?... Ostaşul trebuie să fie pregătit... un glonţ... pac... gata!

— Bine, da să moară aşa!

— Cum?

— Dumneavoastră n'aţi auzit... a murit la tragere.

— Ce?

— L-a împuşcat.

— Pe cine?

— Pe Toporan.

— Cine?

— Nu ştiu; am uitat să întreb. Atât mi-a spus locotentul Vasilescu la telefon, că l-a împuşcat pe Toporan la tragere. Nici el nu ştia cum, că şi lui i s'a comunicat tot la telefon dela câmpul de tragere.

— Dă ordin de grabă să pună caii la trăsură... Ce neglijenţă!... Oamenii ăştia sunt buni de împuşcat...

— Ei, cum s'a întâmplat, colonele?

— Ce, aţi auzit şi dumneavoastră?

— Te 'ntreb cum s'a întâmplat?

— Cum să se întâmple, domnule general. Cum se 'ntâmplă accidentul, dumneavoastră nu ştiţi?

— Dumneata unde erai?

— Acolo eram şi eu, tocmai sosisem... Mi-a vâjâit glonţul pe la ureche... un deget mai la stânga şi eram gata...

— Ei cum s'a întâmplat, spuneţi-mi şi mie. Vreau să ştiu dela început cum s'a întâmplat.

— Spune dumneata, maiorule, că ai fost dela început.

— Domnule general, la ora 12 jumătate p. m. am sunat adunarea regimentului, fiindcă era ordin la raport ca la ora 1 p. m. toată lumea să fie la câmpul de tragere. Tocmai îmi adusese calul și mă pregăteam să 'ncalec...

— Lasă, mulțumesc, destul, maiorule. Dumneata, știi cum s'a întâmplat, căpitane?

— Știu, domnule general, eram lângă el. Mi-a șuierat glonțul pela ureche...

— Spune dumneata, cum s'a întâmplat?

— Iacă cum s'a întâmplat, domnule general. Eram adunați pentru tragere. Se așezau țintele. Pe când încărcam revolverul.

— Era tragere cu revolverul?

— Da, domnule general.

— La a câtea ședință sunteți?

— Intâia ședință, domnule general.

— Ați întârziat... ați întârziat rău de tot. De ce-ați întârziat atât?

— Domnule general, noi eram adunați pentru tragere...

— Extraordinar!... Mă rog, pot să aflu cum a murit Toporan?... E cineva în stare să-mi spună scurt, în două cuvinte cum s'a întâmplat de ați asasinat, da, asasinat, pe sublocotenentul Toporan?

— Noi l-am asasinat pe Toporan?

— Da, colonele. Atâta neglijență înseamnă asasinat.

— Da n'a murit nimeni, domnule general, păcatele mele... leși înainte, Toporan, să te vadă domnul general.

— Bine, domnule locotenent, ce va să zică asta?!... Dumneata mi-ai spus că l-a împușcat.

— Așa mi-a comunicat Vasilescu la telefon. Nu mi-ai spus așa, domnule?... Spune dumneata pe cuvânt de onoare.

— Așa am auzit și eu, domnule general.

— Nu, domnule general, să vedeți cum a fost. Toporan s'a dus să însemne rezultatele și când a plecat, căpitanul Popescu, fără să vrea, a scăpat un foc, tocmai când Toporan împiedicându-se a căzut jos. El auzind lovitura, nu s'a mai ridicat, de frică

că s'a început tragerea, și nu știu cine a răspândit șovorul că a murit, dar n'a murit nimeni.

— Domnule general, am avut un noroc... Puteam să mor... mi-a trecut glonțul pe la ureche... i-am simțit căldura. Dacă nu mă lăsam jos...

— Va să zică nu s'a întâmplat niciun accident?

— Ba a lovit un soldat.

— Ce soldat?

— Nu l-a lovit, i-a șters puțin urechea, domnule general, da l-a pansat la infirmerie, nu mai are nimic, puteți să-l vedeți și dumneavoastră... Mă băiete, ia spune lu' Pâslariu dela cai... îl știi pe Pâslariu?

— Pe Pâslariu?... Il știu, trăiți don'colonel.

— Dă fuga să vină Pâslariu. Are și calul dumneavoastră în primire... e cel mai bun soldat. Vara îi țineam la păscut toată ziua.

— Trăiți, don'gheneral!

— Tu ești Pâslariu?

— Eu, să trăiți.

— Tu îngrijești de calul meu?

— Eu, să trăiți.

— Ce face calul?

— Mănâncă, să trăiți, don'gheneral.

— Ei, cum te-a lovit glonțul, băiete?

— Să trăiți, don'gheneral, eu veneam cu caii...

— Erai cu caii?

— Cu caii eram.

— Da'mprejurul țintelor se pasc caii, boule?

— Nu, trăiți, don'gheneral, nu-i pășteam împrejurul țintelor.

— Dacă-mi omora calul, cu ce-l plăteai, măgarule?... Să-l bage la carceră... Putea să-mi omoare calul, țâlharul ăsta.

— Trăiți, don'gheneral, calul dumneavoastră nici nu era.

— Cum nu era?

— Il scoteam mai târziu, don'gheneral, pe răcoare, că-i crăpa *chietea* de soare... așa, mai bine îi car iarba cu sacul.

— Bine... Bravo, băiete! Văd că ești deștept... dar puteai să mori și tu, prostule.

S culat în zorii unei zile de vară, căpitanul Vărgatu, după câteva ore de marșuri și defilări, gusta lacom, din fruntea cazanului, adunată într-o strachină și prezentată ca probă de belșug pe o tavă de lemn de un soldat desculț, cu scufă albă de bucătar francez. Ștergând grăsimea ce se sleise pe mustățile lui de arnăut, se îndreptă spre casă, legănându-se cu gravitatea cuvenită celui mai vechi căpitan din regiment. Nu răspunse sentinelei dela poartă, care incremenise onorându-l, coti la dreapta, la stânga, apoi se opri în loc cu îndoială, ca omul care a uitat ceva și-i pare rău că și-a adus aminte prea târziu, reținut de a reface drumul străbătut. În cele din urmă din teamă de nevastă, o fostă actriță ambulată, care se farda cumplit și-l muștraluia ca pe un recrutar, se întoarse cu nasul indispus și opri în drum compania, care tocmai se ducea la masă în mers de paradă.

— Tapițerul e aci?

— Da, să trăiți, don' căpitan... Herman!... Unde e tapițerul? Dă fuga, mă, de chiamă tapițerul.

— A mâncat?

— N'a mâncat.

— Să vie după mine și să-i opriți mâncare, ai înțeles caporal?

— Da, să trăiți, don' căpitan.

— Să m'ajungă din urmă.

— Da, să trăiți.

— Și să nu rămână nemâncat.

— Nu rămâne.

Pe la trei p. m. Herman terminase de așezat draperii gal-

bene — o ambiție a doamnei căpitan Vărgatu, care scuturase, legată la cap, dormitorul, cum obișnuia odată pe lună.

— Du-te și tu, de mănâncă.

Herman, cu capelul pe ceafă, urcă nădușit, lihnit de foame, dealul cazarmii.

— Unde ai fost mă, te caut de un ceas!... umbli hai, hui!...

— Eu?

— Da cine eu?... hai că te chiamă don'colonel, ai dat de dracu'...

— Eu nici n'am mâncat.

— Trebuia să mănânci.

— Unde să mănânc, dacă am fost la don'căpitan.

— Mănânci pe urmă, hai că te-așteaptă... A trimis de două ori după tine.

Pe la ora 8 p. m. doamna colonel, femeie impozantă, privea cu grandoare satisfăcută, divanul îmbrăcat din nou, pe care avea să înlindă scoarțele colecționate cu îngrijire dela bolșevici¹.

— Hai, lasă... destul. Du-te și tu de mănâncă.

— Să trăiți, don' locotenent, raportă plantonul ofițerului de serviciu, a venit tapițerul.

— Chiamă-l încoala!... Pe unde umbli mă, tâlharule?

— Să trăiți, don' locotenent, am fost la don' căpitan.

— De ce miști mă, n'am trimis eu să întrebe la don' căpitan și nu te-a găsit?

— Eram la don' colonel.

— Cum erai la don' colonel, mă jidane, că dacă erai la don' colonel, nu trimetea don' colonel de două ori să te cheme?

— Să trăiți, don' locotenent...

— Zi umbli cu uite popa, nu e popa...

— Eu nici n'am mâncat.

— Să-l bage imediat la carceră... La don' colonel, hai?

¹ E vorba de jafurile făcute de ofițerii armatei burghezo-moșierești în intervenția criminală de după primul război mondial împotriva Uniunii Sovietice.

Manevra, apărarea podului, se desfășura clasic. Trupele veneau valuri, avioanele pilotau, tancurile înaintau măiestroase în admirațiunea sătenilor rămași cu gurile căscate în calea lor. Podul, ca orice pod, căzu în mâinile inamicului. Se sună încetarea manevrei. După critica operațiunilor, un vânător se prezintă generalului ca o cunoștință veche și-i oferă, în dar, pentru masa de seară, patru prepelițe cu căpușorul mic, cu coada scurtă, abia împușcate. Generalul mulțumi încântat. Foarte iubit de ofițeri, se deosebea printr'un tact desăvârșit, o răbdare de înger, și o cultură aleasă. Crescut la școala franceză, era serios în serviciu, știa să distreze o femeie frumoasă și ca orice om superior era o furculiță fină, aprecia cum se cuvine un fel de mâncare gătit cu artă. Primise prepelițele cu bucurie de copil. Ofițerii, prin tradiție, erau încântați și ei: „Quand le gendarme rit”¹. Toți îi dădeau sfaturi.

— Impănate cu slănină, cu foi de dafin și fripte înăbușit sunt delicioase, se încumetă să declare un sublocotenent.

— Așa să le facă, hotărî generalul privindu-l cu simpatie.

— Nu vă potriviți, domnule general, faceți-le pe varză, cu ardei și cu mămliguță... E o bunădată.

— Și mai bine, așa să le gătească.

— Nu, mai de grabă pilaf, ascultați-mă pe mine. Tată meu era un vânător pasionat... C'un praf de piper, fierte în grăsimea lor.

— Fugi, maiorule, habar n'ai. Faceți-le ostropel, pe răspun-

¹ Inceputul zicalei franceze „Când un jandarm râde, râd toți jandarmii în jandarmerie.”

derea mea... Fierțe în vin, cu boabe de piper și usturoi, dacă nu v'o place, păcatul meu să fie.

— Bine iaca te las, fă-le dumneata cum știi, să vedem ce-o să iasă.

Masa cu fețe albe, cu pâine proaspătă, așezată în vestibulul școalei luminat cu lămpi puternice, ce temperau răcoarea serii, invita oaspeții, din toată inima. Ofițerii, glumind între ei, își amăgeau foamea ciupind pe furis, ca vrăbiile, din zacustele variate, înșirate simetric de-a-lungul mesei. Colonelul, cu gândul la toate, devotat generalului, le făcea ultimile recomandări, ca să nu se producă nicio notă discordantă.

— Apropos, încă ceva. S'a gătit pentru domnul general, știți, prepelițele de azi dimineață... El are să ne invite... Să nu luați niciunul... suntem patruzeci de inși, ce mâncăm noi, ce să-î rămână lui... Noi om mănca altădată, mai sunt prepelițe, slavă domnului... Și să mă credeți nu e cine știe ce, nu e așa, maiorule?

— Eu, personal, nu fac haz, răspunse maiorul care cântărea o sută de kilograme. — Nici n'ai ce mânca de pe ele.

— Atunci, prin urmare, ați înțeles.

— Da, domnule colonel.

Plin de voie bună, cum sosi, generalul se așeză la masă. Glumea cu toți, mânca cu poftă, fericit de simpatia caldă de care se simțea înconjurat. Prepelițele s'au adus cu un ceremonial deosebit pe o tavă de lemn, de un bucătar cu șapcă, încadrat între doi sergenți armați cu polonice. Crăticioara era misterios acoperită cu o farfurie adâncă, ca să nu se piardă mirosul prețios de arome. Urmă un moment de tăcere solemnă, omagiu pios adus eroinelor necunoscute, ce dormeau cu inima friptă în fundul crăticioarei.

— Ia, să vedem, domnule, zise râzând generalul, ciuruit de priviri. — Ce ispravă mi-ai făcut dumneata?

Când unul din gradați, cel mai deștept, rânduit să ridice farfuria, descoperi cratița, o aromă divină se răspândi plutind în aer, ca mirosul de tămâie pe la nasul credincioșilor în extaz.

— Bravo, exclamă generalul după ce gustă. Sunt dumne-zeești. Dă la domni ofițeri... Serviți-vă, să guste fiecare... Ia, colonele!

— Mulțumesc, eu nu mănânc niciodată.

— Prepelește?

— Măcar de ar fi poleite cu aur...

— Curios. Ia, maiorule!

Dar maiorul se strâmbă de silă, ca și cum i s'ar fi oferit untură de pește.

— Ei, cum, nu vă plăce la nimeni?... Dă-i lui domnul sublocotenent.

— Nu mănânc eu scârbe d'astea, declară scurt ofițerul voinic, rumen, crescut la coarnele plugului.

— Păcat. Atunci mâncați-le voi, se adresă generalul celor doi sergenți. — M'am săturat. Imi place grozav, dar nu pot să mănânc mult. Dar n'apucă să iasă bucătarul și pe urma lor se luară, nu știu pentru ce motive, maiorul și doi căpitani.

La ușă se produse chiar o ușoară imbulzeală. Curios din fire, voinicul rumen, crescut la coarnele plugului, se duse și el să vadă despre ce e vorba.

S P R E V E C I I V E C I L O R ..

Dela spitalul Militar a pornit un dric spălat de ploi, înhămat cu catări mânați de un soldat fălcos, cu bocanci de cerșetor, cu batista de pomană atârnată peste umăr.

Pe urma mortului, părinții, țărani veniți din Gorj, mergeau, el nebărbierit, cu capul gol, plecat, cu părul mare, ea, oprindu-se din când în când, întorcându-se într-o parte cu rușine, pentru a-și șterge nasul în poala cămășii.

Două lumânările înfipte, subțiri ca paiurile cu care se sorb băuturile înghețate, cădeau la tot pasul, în colivă, ridicate cu mici beneficii de un camarad din același sat cu mortul, cu încă-pățânarea insectei care se urcă, fără spor, pe geam. Pe urma lui veneau un grup de soldați, în mantale largi, precedați de doi gorniști care suflau fără răgaz, umflând obraji:

...Taa — ta — ta — ta...

La podul Elefterie, apăru un dric cu geamuri de cristal, tras de șase cai îndoliați, apocaliptici, urmat de cupele cu invitați, de popi cuminți, ca sfinții, cu bărbi patriarhale, de cucoane ce țineau la nas batistele fine, de muzica pe patru rânduri, de corul ce cânta armonios, alai domnesc îngroșat de purtători de lampadare aprinse, de năselnițe încărcate cu colaci, de copii care se băteau pe gologani la răspântii, de servitoare care alergau voioase, săltându-și sânii, dându-și de veste că „trece băcanul“, îndemnându-se să ajungă mortul îngropat în flori.

Despicând mulțimea descoperită cu smereală, dricul de clasa I-a intră greoi, simandicos, pe pod, odată cu sărăcia soldatului prost, împrăștiind miros de micșunele.

— Un'te bagi, mă?... măă, sacagiule.

Vajnic se repezi gardistul, și apucând catării, intoarse la

o parte dricul spălat de ploii, înjurând de dumnezei, și cu vâna ce purta în mână, pedepsi amarnic catârul din brazdă, în timp ce forța publică încremenise salutând militărește.

— Sfinte... sfinte...

— Hai, treci acuma.

— Un' să mai treacă dacă ți-ai făcut păcat și ai întors mortul... trebuie semănat mei.

— Că doar n'ai de gând să dormi aici!

Și apucând catârul, gardistul îi îndreptă pe pod, pedepsind din nou pe cel din brazdă și dricul se depărtă clătănându-se.

...Taa — ta — ta — ta...

Rezemat de pilastru, cu chipul pe ceafă, gardistul răsucea liniștit o țigară.

IMPĂRȚIREA CAZONĂ

Generalul era socotit tare, pentru că în inspecții se uita în gura sobei, descoperirea gănilor ascunse de sergenții majori în podul grajdului și se ducea întins la cel mai prost soldat din regiment, să-l întrebe dacă i s'a vorbit vreodată de axul țevii prelungit la infinit, de spațiul primejdios sau de ceva la fel.

Odată însă, a rămas și el surprins. Din gura unui cuptor de cărămidă, lucrat pe jumătate și părăsit, înecat în buruieni, țâșni neașteptat, în fața lui, o scroafă mare, enormă, cu râț de mistreț, cu țâțele înșirate ca niște jumătăți de lămâi stoarse. Bestia fugi grohăind o bucată, dar alarmată de guțaitul a opt porci albi, cu coada în sfredel, ce veneau în urma ei cuprinși de panică, se întoarse cu inima friptă de remușcări și se propti stupidă, învrăjbită, spumegând ca o sgritătoroiacă în fața omului pământean.

Românul, și în special militarul, mutat din loc în loc, avid de odihnă și de muncă pașnică, nutrește în sufletul lui un sentiment pastoral. O fermă model este visul oricărui veteran. Când a văzut porcii, generalul uită de toate și râse înduioșat, larg, cu gura plină de aur, până la urechi.

— Bre, bre, bre, ce porci frumoși!

— Am rezervat și pentru dumneavoastră o pereche, afirmă grăbit colonelul, fără să știe încă ai cui erau.

— Numai de i-ar îngriji bine, că vezi dumneata porcul nu e ce se crede... E cel mai gingaș animal, domnule! Dacă nu-l ții curat, moare și nu se mai îngrașă cât lumea.

— Am să mă interesez chiar eu personal. Alegeți-vă care vreți... Ia întoarceți scroafa mă, să aleagă domnul general!... Eu zic să luați p'ăștia ori p'ăia... sau mai de grabă p'ăia.

— Nu, uite, să mi-i dai p'ăsta și p'ăla... Nu p'ăla mă, ălălalt... Așa, ăștia doi.

— Să vă trăiască! Să-i însemne numaidecât să nu s'atingă nimeni de ei... ăștia sunt purceii domnului general!... Doriți să mai mergeți undeva?

— Ce să mai merg, am văzut ce aveam de văzut... Ați muncit, se vede. Vă mulțumesc, la revedere!...

Generalul îmblânzit plecă pe jos cu sabia la spate.

— Vezi, maiorule, că ne-am găsit beleaua, să ai grijă de purceii generalului.

— Lăsați, se poate!

— Ochii și purceii. La revedere. Vă mulțumesc, am ieșit bine... Parcă aș lua și eu o pereche.

— Luați, domnule colonel. Să vă dau pe ăia care i-a oprit domnul general.

(Scandalizat) — Fugi, frate, nici nu te gândi.

(Convingător) — Da, ce, sunt toți la fel, observați și dumneavoastră, nu e niciunul, să zici, mai răsărit.

(Moale) — Odată ce i-a ales el.

— Credeți că mai ține minte!

(Iesuit) — Nu știu, treaba dumitale. Fă ce știi, numai să fie generalul mulțumit. La revedere!

— Să trăiți! Lăsați c'aranjez eu... (după ce s'a depărtat colonelul) — Ai cui sunt purceii?

— Ai plutonierului Bucurel.

(Familiar) — Ai tăi sunt purceii, mă porc de câine?... Ai purcei și nu spui nimic!... Ai tăi sunt?

(Onorat) — Ai mei.

(Admirativ) — Taci, măi.

(Fudul) — Soi rusesc.

— Hoțule! Zi, la d'astea te pricepi?

(Râzând pe sub mustăți) — Așa, o leacă.

— Păi atunci să-mi oprești și mie doi.

(Slugarnic) — Cum nu, vă dau bucuros. Care vreți dumneavoastră... Poate mi-ți da și mie niște lemne, că am copii și nevastă și-s numai eu singur.

— Mai târziu, mă băiete, las'să vedem, deocamdată, cum stăm cu lemnele, pe urmă om aranja-o noi și p'asta... Să mi-i dai pe ăia doi, pe care nū-i vrea colonelul.

— Păi, ăia i-a oprit don' general.

— Nu, domnul general i-a oprit p'ăilalți. Chiar să-i prindă și să-i ducă la armurier să-i însemneze, să le cresteze urechea stângă. Va să zică tocmai bine; doi generalul, doi ai domnului colonel, ăștia doi zici că mi-i dai mie și-ți rămâne și ție doi.

— Care doi, că doi sunt ai mei?

— ăia i-am făgăduit lui don' căpitan.

(Sumar) — Te privește, dacă vrei să-i dai, treaba ta... Să vedem ce o să mănânci de Crăciun... Vezi ai grijă la primăvară, când o fâta scroafa să-mi oprești și mie (părintește) și să nu mai faci prostia să-i dai pe toți, mai bine îi vinzi și iei parale.

Pe câmpul Lefterie, ars de soare, des-de-dimineață, oamenii sar prin bălării ca lăcustele, se culcă și se ridică, se ridică și se culcă din nou, mereu, la infinit, niciodată „ca fulgerul“, cum pretinde un dop de sergent cu capel particular, care la un semnal cu fluierul fermecat ca'n poveste, îi bagă în pământ.

— Nu vrei să lucrezi, cămărade?

— Trăiți, don' sergent...

— Nu vrei, hai?

— Trăiți, don'...

— Nu vrei de loc?

— Trăiți...

— De ce nu vrei să lucrezi, mă?

—

— Spune mă, de ce nu vrei să lucrezi?

— Trăiți...

— Mă, vrei să lucrezi?

— Vreau...

— Să lucrezi, cămărade!

— Lucrez...

— Să lucrezi, mă cămărade, că dacă nu lucrezi intru'n femelia mă-tii, sfârși el pe înfundate, urmărind cu ochii plimbarea plictisită a ofițerului.

Am plecat. Dar când, aproape de prânz, tramvaiul mă aduse din nou la podul *Ilefterie*, cum îl porecli o taxatoare neîngrijită, am dat peste un grup de oameni cu capelul pe ceafă, aprinși la față, înrouați de nădușeală, opriți în stradă.

— De ce nu cânti, mă?

— Trăiți, don' sergent...

— De ce, mă cămărade?

— Trăiți, don'...

— Spune, mă cămărade, de ce nu vrei să cânti?

— Trăiți...

— Mă, vrei să cânti?

— ...

— Vrei ori nu vrei?

— Domnule sergent, iartă-mă, poate o fi bolnav omul — m'amestecai eu undă nu-mi fierbea oala, recunoscând împriicinării mei de dimineață. Dar n'avusei timp să deslușesc bine răspunsul, care în vecinătatea bisericii sf. Elefterie luase parcă un miros pronunțat de tămâie. Un ofițer tânăr, neodihnit, un copilandru 'năltuț, subțirel, cu pleté negre, cu ochii la fel, ras și pudrat cum se cuvine, cu care mă întâlneam adesea pe platforma vagonului și care, după toată aparența, comanda plutonul, întrebă, apropiindu-se încet, blajin ca un frate:

— Ce e cu tine, Voineo? Ești bolnav, te doare ceva?

— Nu, să trăiți, don' sublocotinent, nu sunt bolnav, răspunse pe nerăsuflăte soldatul, uitându-se în ochii ofițerului. — A venit aseară un om de la noi din sat și mi-a adus veste c'a murit mama.

— O, ce mizerie, zise ofițerul, scuturându-se cu un gest de compătimire. Apoi, apropiindu-se mai mult îi puse mâna pe umăr și-l întrebă prietenește: Ești din Romaniți, nu? Nici eu n'am mamă. Când ai tren? Bani ai?... N'ai... Ține un pol... continuă el, după ce se scotoci cu trudă prin buzunare, descoperind pe rând o corespondență veche, o fotografie ștearsă și câteva țigări mutilate... — Ai opt zile... raportează eu. Astăzi e miercuri?

— Vineri, se grăbi să îndrepte, salutând scurt, bătând ștroșpit din călcăie, sergentul.

— Joi, joi, azi e joi, afirmă oamenii pe întrecute, râzând de uluiala gradatului.

— Limiște!... Vineri, adevă de mâine într'o săptămână să fii prezent la serviciu. Ne-am înțeles...

— Trăiți, don' sublocotinent, pecetlui soldatul.

— Oamenii la cazarmă, în pas de voie, fără cântare!

Ofițerul plecă apoi, cu mâinile în buzunare, cu sabia de capul ei, cu țigara în colțul gurii.

Eu îl mâncam din ochi, îndreptându-mă spre casă la doi, trei pași în urma lui. Când să mă despart la colț, în dreptul cârciumii „La vânător“, reprezentată printr'un *infanter* holbat de spaima că stă deasupra ușei în fața unui roșior cu mâini prea scurte, ordonanța ieși în calea stăpânului său și, mergând alături de el, îi răcni necăjit, confidențial la ureche:

— N'a vrut spălătoreasa să ne dea rufe, ci-că să-î ducem banii, i-auzi...

D E C L I N

Pe un sfârșit de toamnă încălzită de ultimele raze, parfumată de ultimele flori, domnul general comandant al corpului de armată face ultima inspecție, atingând în fine limita de vârstă, după ce guvernul trecuse cu păsurile peste orice limită.

E ceva din melancolia unei roze care moare, în sfârșitul unei cariere de ostaș, care a găsit în gibernă faimosul baston de mareșal. Un drag de mugurel imbobocit, îmbrăcat în verde ca un paj, cu egreta roșie, cuceritoare, se trezește trandafir într'c bună dimineață, alintat de soare, parfumând zefirul, ispitind amantii, sfidând natura prin culmea strălucitoare sale frumuseți.

Apoi, brusc, istovit de sărutatul fluturilor înnebuniți de dragoste, se respiră pentru o ultimă desmierdare și se risipește cuprins de fiorii morții, după ce a stăpânit o clipă lumea.

Tot așa, dintr'un copil cu vocea în formație, cu puterile în creștere, aprins în uniforma școalei militare, ca dintr'o crisalidă, iese într'o bună zi la iveală un sublocotenent rușinat ca o fecioară, pârguit ca o cireasă, svelt ca un prinț din povești, îndrășneț, dornic de aventuri ca dânsul și ca dânsul, arde pripit la focul tinereții, strălucește o clipă pe scena lumii, se'nclină sub povara anilor și a decorațiilor și moare scuturându-se de iluzii, ca roza de petale.

Gârbovit, clătinând din cap la fiecare pas, cu genunchii nesiguri, cu pantalonii fluturând, cănit fără meșteșug, generalul înaintază netemut, cu privirea stinsă, obosit, indulgent peste măsură, însoțit de comandantul regimentului care-l urmează neglijent, cu aer de protector, consimțind să-i dea relații, permițându-și păreri personale, sfârșind prin a aproba totul cu o com-

pătimire vădită, cu graba cu care se cedează maniacilor inofensivi.

Colonelul îl poartă la întâmplare, fără cruțare dela cantină pela furaje și pe la grădina de zarzavat, iar generalul îl însoțește docil ca un copil, voind a arăta că a rămas verde, oprindu-se și minunându-se pentru a-și potoli bătăile inimii în fața unei șire de paie sau pentru a admira un răzor de ceapă pipernicită, însetată.

Și pe măsură ce inspecția înaintează suita crește în urma generalului, se transformă într'o adevărată procesiune care gravitează mai mult în jurul comandantului de regiment, căruia maiori și căpitani zeloși se grăbesc să-i dea relații, să propună serviciile lor pentru nivelarea unei șosele, pentru un gard ce se clatină, în timp ce ofițerii tineri se distrează pe la spatele generalului, înfundând până în urechi „trocanul“ unui camarad, care se bucură de popularitatea celui mai prost din corp. Generalul simțea tot ce nu voia să vadă, tot ce se feria s'audă.

Au trecut pe rând prin toate camerele spălate cu gaz, învelite de cearceafurile albe, descoperite, care se vor ridica în urma lui; au ajuns în fine la infirmerie. Aci, doborât de oboseală se extaziază căzând pe scaun în fața unui dulăpior cu câteva pense și bisturiuri virgine, întinse pe vată, sub comanda unui forceps înfiorător la vedere. Entuziasmul generalului crește cu descoperirea unui dulap cu medicamente, intitulat cu litere mari gotice „farmacie“ și culminează înaintea unui spălător cu pedale.

— Bravo, doctore, văd că ai de toate! Dar radium ai? glu-mește generalul, mulțumit că stă pe scaun.

— O, domnule general, când am avea radium...

— Cum, n'ai d'ăla? se'ntoarce căzând ca din noui colonelul. Cumpără, domnule, câteva kilograme, să se găsească...

O lumină trecu prin ochii generalului. Era răzbunat.

B O L O C A N

Căpitanul Grigore, uscat, negru și sbanghiu, era cel mai strașnic frontavoi din tot cuprinsul corpului I de armată. El comanda defilările, prezenta batalionul la inspecția generală și numai el era în stare să întrunească, chiar din prima zi, crucii regimentului și să cutremure pământul în marșuri de paradă: sus, sus, rap, rap!... Și oamenii încordați, înspăimântați, mânați dela spate de gradații care-i loveau cu ceatlele peste pulpe, înaintau ca niște somnambuli, ridicau și trânteau opinca de li se cutremurau obrajii, apropiindu-se sau depărtându-se în tacturi surde, păstrând, prin minuni de echilibru, capelele pe vârful capului.

Sus, pe culmea care mărginea câmpul de instrucție, întins ca o moșie boierească, se profila în scăpătatul soarelui, soldatul Bolocan, înfipt ca un semnal topografic, purtând pătura, cearșaful și gamela, așteptând pe căpitanul Grigore să meargă la scăldat...

Căpitanul Grigore, nici după ce se însurase și era în vizită cu colonelul și cu Zambulatos, cel mai bogat arendaș de prin împrejurimi, nu-și schimbase programul.

Astăzi, după o zi de căldură copleșitoare, cu picioarele fripte de dogoreala nisipului încins de arșiță, istovit de comenzi sălbatice, cu chipiul pe ceafă și deschiat la bluză, se cobora la Dunăre, însoțit la doi trei pași de Bolocan, cel mai chipeș dar cel mai prost soldat din companie, după părerea generală.

Căpitanul Grigore nu știa să innoate; îi era chiar frică de apă.

Pe malul Dunării ce-și călătorea apele încrețite spre adâncuri depărtate, Bolocan îl freca cu nisip până i se roșea

pielea, îl săpunea din belșug, apoi urcat pe un trunchi de salcie bătrână, scorburoasă, îi turna în cap gamela cu apă, iar căpitanul se limpezea cu respirația tăiată de strigăte neînțelese.

Bolocan, așezat în genunchi, curăția și ștergea apoi cu îngrijire picioarele noduroase ale căpitanului, în timp ce el, în cămașă și izmene albe, care contrastau grozav cu fața lui tăciunită, își suceea țigara din tabacherea de carton lăcut, ornată cu chipul țarului.

După baie căpitanul urca agale, pentru a nu se încălzi, malul escarpat al Dunării și ajuns la companie se așeza la masă, în grădinița împrejmuată cu porumbi și floarea soarelui, pentru care meritase elogiile corpului de armată.

Simultan, din două direcții diferite se prezentau bucătarul și băiatul dela cantină: unul cu o gamelă sfărâindă, adusă pe cărămidă, celalt cu litrul de țuică galbenă.

Căpitanul mânca tacticos, mestecând încet, așeza parcă fiecare înghițitură la locul ei, străjuit de Bolocan și de cantinier, pe care-i injura cu o imparțialitate induișătoare.

Niciodată nu s'a întâmplat ca ultima lingură de ciorbă să nu fie însoțită de ultima înghițitură de țuică și plecând cu chipul pe ceafă să nu-i cuprindă pe amândoi într'o ultimă injurătură.

Eu unul, vă mărturisesc, nu m'am increzut niciodată în aerul de simplitate al recruților. În cazarmă, fiecare se învârtește pentru a trăi mai bine, pentru a se feri de primejdiile care circulă nevăzute în aer și cad ca din senin pe capul oamenilor.

Cei cu dare de mână se apără împărțind plocioane bogate; ceilalți rabdă și, când nu mai pot răbda, dezertează.

Sunt însă și mijloace de apărare viclene, care se transmit ca un cuvânt de ordine, din contingent în contingent.

Cum au observat soldații că'n cazarmă numai proștii trăiesc bine, nu știu. Fapt e — că foarte mulți recruți se fac că nu pricep nimic și cu timpul, după ce au rezistat tuturor metodelor de educațiune și de convingere contondentă, sunt scutiți de orice serviciu.

„Dați-mi un soldat deștept“... cer superiorii și, de sigur, nu se gândește nimeni să le dea un Bolocan.

Sufletul recrutului n'avea însă secrete pentru căpitanul

Grigore... Înțelesese perfect de bine pe Bolocan, pe care îl luase sub protecția sa, pentru amorul artei, răsplătindu-i cu o palmă veselă, fulgerătoare, orice servicii. Incolo, Bolocan trăia bine; prostia îi reușise. Trecea în companie „de omul lui don'căpitan“; nimeni altul nu se mai atingea de el. Era scutit de planton, de gardă, de instrucție și lua de regulă două porții de carne.

Aproape de liberare, Bolocan și-a dat arama pe față. N'am văzut înțință să se răzbune și să guste finețea răzbunării cu mai multă conștiință decât acest om batjocorit atâta vreme.

Era în ziua mare, solemnă, temută, a inspecției de toamnă. Generalul bolnăvicios, posomorit, de o severitate excesivă, înainta arțăgos, criticând tot, fără nicio considerație pentru smerenia tuturor, fără atenție pentru oameni, fără nicio privire bincvoitoare pentru cearșafurile albe, pentru dușumelile frecate cu atâta trudă din zorii zilei. Deodată se oprește în fața lui Bolocan și arătându-i patronul regimentului — icoana sfântului Ioan Botezătorul, care toarnă de sus, apă, în capul lui Isus gol, în mijlocul gârlei — îl întreabă cu strășnicie în timp ce suita grămădită fără respirație la spatele lui îi făcea semne desperate:

— Ce închipue tabloul ăla, băiatule?

— Să trăiți, don' ghegeneral, e don' căpitan Gligore când face baie la Dunăre, răspunse Bolocan cu o licărire de inteligență, care se stinse repede.

S e întunecase de mult. Capitala se înăbușea cuprinsă de o ceață groasă. Lumina felinarelor străbătea greu prin păturile de vată, ivindu-se parcă din adâncuri depărtate. Birjarii gata să se ciocnească se certau fără să se vadă, înjurând de mirare, bucuroși că au scăpat teferi. Tramvaietele nu mai circulă, trecătorii se răresc, sgomotul se depărtează. Liniște. Numai la răscruciul din spre Malmaison, un pluton de recruți n'are odihnă. Înțorși dela masă sunt oprîți în stradă cu gamelele la subțioară și frecați înainte de culcare, în fața cantonamentului, de un gradat, care se bucură de încrederea șefilor mai mărunței.

— Drepti! La loc!

Trage scurt piciorul, mă cămărade, ca cum te-ar înțepa cineva dela spate. Uită-te, coala la mine!

Drepti! Repaos! Drepti! Repaos!

Ai văzut, cămărade? Aruncă potcoavele dela bocanci! Nu-ți fie frică. Să-ți sară piciorul din închetură! Să nu-ți pese de loc... De loc să nu-ți pese... ca cum n'ar fi al tău... fă cum ți-am arătat! Nu-s tot om ca și voi? Deprinde-te să lucrezi scurt. Nu sunteți și voi oameni ca mine?

Ia... drepti!... Nu e bine!... Mai scurt, mă cămărade! Să-ți sară zăpada în ochi!...

Drepti!... Mai scurt mă, n'auzi?... Lucrează scurt, mă cămărade!... Trage scurt piciorul să s'aprindă zăpada, ca cum ai trage cu chibritul pe o cutie de *sudeză!*...

Recruții, pierduți în ceata ce se îngroșase din ce în ce mai mult, păreau o dungă neagră ca marginea unei păduri ce o crezi departe, în întunerecul ce abia se risipește.

— Popa!... cheamă răstît caporalul, hotărîndu-se să treacă la teorie.

— *Ordinați!*...

— La loc!... Popa!

— *Ordinați!*...

— Mă!... tîmpitule, așa să răspunde? Popa!

— Zănt!...

— Păi? Vino la mine!...

— Trăiți!

— La loc! Vino la mine!...

— Am înțeles!...

— La loc!... Răspunde cum te-am învățat eu, că te știu toată noaptea, doamne cu voi în stradă. Nu te incurca, că te ia dracu! Vino la mine!...

— Indată.

— Păi?...

Imboldit de camarazi pe la spate, recrutul, bătînd trei pași, trînti piciorul în mijlocul unei băltoace care ne umplu de apă pe câte-și-trei și răcni cât îl luă gura:

— Trăiți, don' *capural*, sunt soldatul Popa Vasile din comuna Afumați, județul Dâmbovița. Ce-ați poruncit?

— Zi tatăl nostru!... hotărî înduplecat micul șef cu mâinile în buzunarele mantalei...

Și am plecat urmărit de o voce aspră, neîncercată, dar smerită, care se ruga cu credință:

— Și nu ne du pe noi în ispită.

Ascultă-l, doamne... am murmurat cu sinceritate, grăbindu-mă înfrigurat spre casă.

Căpitanul Drăgoi era foarte considerat printre ofițeri. Tre-cuse prin toată filiera încercărilor grele. Din grad inferior, înaintase sublocotenent, în regimentul unui colonel cu fete multe, care se uscau răvășite de doruri ascunse. Drăgoi, fecior de țaran, mirosind sărăcia, n'a cerut pe niciuna din ele, și, lucru extraordinar, n'a pălmit nimic de pe urma acestei necuviințe. Avea, e drept, oarecare experiență. Ii rămăsese filosofia simplă a omului mărunț care zâmbește în fața amestecului repetat al șefilor în nașterile familiei sale. Și apoi era gospodar. Ori câte fete ar avea un colonel, nu rezistă acestei calități când are ambiție și vrea să ajungă... Comandantul lui Drăgoi era foarte folosească de Drăgoi numai ca subaltern, rămânând să-și mărite demozelele la vechime.

Ajutorul, ambițios și el, era totdeauna de părerea șefului și foarte matinal. Cu toate acestea n'a reușit niciodată să vie la cazarmă înaintea lui Drăgoi, pe care îl surprindea în zorii zilei, udând cu mâna lui ceapa din grădina regimentului. De asemenea, nu odată s'a întâmplat, ca, ducându-se să-și vadă iapa, colonelul să dea peste Drăgoi pietruind șosele sau în picioare, cu barda în mână, acoperind grajdul.

- Bun ofițer... hotărî colonelul.
- Bun... întări ajutorul.
- Gospodar...
- Teribil...

În urma acestui dialog, viitorul lui Drăgoi se anunța strălucit. Avansat locotenent în mod excepțional, fu numit ofițer cu aprovizionarea, sarcina cea mai onorabilă din corp, piatra de

încercare a viitoarelor genii militare. În această calitate a dat toată măsura priceperii sale. Țin minte că în iarna aceea nimerise o varză!... dar ce nu pusese într'însa! foi de stejar să nu se moaie, hrean să înțepe la limbă, porumb să se îngălbenească, cărbuni stinși să-i limpezească zeama... și știți cât a costat? Nimica toată: cinci parale bucata, una peste alta, cărată cu carele lor de oamenii regimentului, în schimbul câtorva zile de permisie. Tot ședeau ei de geaba în cazarmă!...

— Ia vezi, *musiu* Drăgoi, să nu cumva să mă lași fără varză la iarnă, că te strâng de gât... îi zicea câte o cucoană, privindu-l galeș.

De asta tocmai se feria el ca de foc. Și cum multe ar fi fost gata să-l strângă de gât, căci pe atunci nu era urît, hoțul, le-a purtat de grijă, socotindu-le pe toate în efectivul regimentului.

Din ofițerii insurați, niciunul n'a pus varză în anul acela: ba chiar, nu arareori, câte o slujnicuță a d-lui „cutare“ ră-sărea în fața porții, cu oala sub pestelcă și aștepta pe ofițer, nătângă, cu ochii în jos, tachinând cu piciorul desculț o frunză uscată, roșindu-se la trecerea fiecărui soldat, prefăcându-se că îi e rușine, așa cum cere regula bunei cuviințe, în „clasa de jos“

Colonelul își făcuse obiceiul: venea la cazarmă pe jos, încet, alene, cu două rânduri de pelerine, se ducea la grajd, ocolea curtea, făcea aceeași observație și apoi cu conștiința curată se îndrepta, urmat de ajutor, de ofițerul de serviciu și de aghiotantul regimentului, spre beciul aprovizionării, unde îl întâmpina locotenentul Drăgoi. Aici, nimeni nu putea să zică decât halal gospodărie! Morcovi îngropați în rânduri, snopi de praz, cu cozile tăiate la sfoară; pământ galben, proaspăt întins totdeauna, iar la rând — așezate ca pentru incendiu, șasesprezece butoaie cu varză, de te suiai pe scaun ca să te uiți în ele.

— Ei, ia dă-ne, domnule, câte o șampanie de-a dumitale să vedem cum se ține.

În beci era calduț. Aci se luau deciziunile ce aveau să orienteze regimentul, se schițau programe, se decidea după lungi desbateri, transformarea mantalelor vechi în pantaloni noi, pentru recruți.

— Pe săptămâna viitoare o să începem alt butoi, zise Drăgoi oftând, ca și cum faptul acesta l-ar fi costat foarte mult.

Și, îndoit în unghi, prezenta colonelului un pahar de zeamă profirie, deasupra căreia fierbeau stropii, curat ca la șampanie.

— Cam repede s'a isprăvit; ați mers cam repede, zise grav și îngrijorat colonelul.

— Da' nu se poate, domnule, interveni ajutorul. Mă rog, noi am început butoiul... să vedem... când am început noi butoiul?...

Martii... ba nu... luni...

— L-am început chiar sâmbătă, în ziua de Sfântul Niculae, afirmă aghiotantul.

— Așa... tocmai ce voiam să zic eu, reluă tușind fără nevoie, ajutorul. Câte verze au fost în butoi?

— Asta e butoiul A, și scoțând un carnet din buzunar, Drăgoi citi precis, sub ochii aprobatori ai colonelului... butoiul A: una sută optzeci și șase verze mari, treizeci și două verze roșii, și cinci kilograme sare...

— Domnule colonel, propuse ajutorul, eu cred că ar fi bine să numărăm verzele, să facem un tablou și să dăm prin ordin la raport, zilele de varză și numărul bucăților, ca să putem stabili un control.

— Bun... Dar cum facem să numărăm atâta varză?

— Apoi n'avem de numărat decât ce a rămas în butoiul A; celelalte sunt neîncepute și ofițerul știe ce are în ele.

— Bun. Dar vorba e unde o deșertăm... Eu zic, s'o punem pe sacii ăia, scuturați bine...

— Nu faceți nimic că sunt de var și apoi să udă; mai bine o deșertăm în hârdae, zise aghiotantul, cu autoritatea servitorului, care se știe indispensabil.

— Tocmai la ce mă gândeam eu, zise maiorul, tușind din nou. Se aduse hârdăul și se procedă la operație.

Ridicați pe ce găsiră împrejurul butoiului, toți băgară mâinile în el, plini de zel în fața colonelului, care gusta acum pe îndelete al doilea pahar de șampanică.

— Ia uitați-vă dumneavoastră, probă de varză... zise mândru ajutorul, prezentând-o colonelului, care fiind mai în lumină, se sfârși, zărind între degetele maiorului un șobolan tăbăcit ca o levretă.

Se împrăștiară, otrăviți, care încotro.

Locotenentul Drăgoi, recunoștea singur, nu pășise așa rușine de când era om de încredere în regiment.

Colonelul fu însă deplin convins că n'a făcut-o cu precugetare. Să fi fost altul... de... Atât doar i-a zis când i-a citit elogiile în baza cărora îl propunea la avansarea excepțională:

— Trebuia să controlezi mai adânc...

— Lasă, Drăgoi, că ești cam vinovat, întări ajutorul; de o lună de zile de când urma domnul colonel cura...

— Fugi... nu-mi aduce aminte, se rugă colonelul scuturându-se.

În primăvara următoare, locotenentul Drăgoi avansă căpitan și după două luni, luă caseria în primire.

În odaia albă, mică, tăiată în două de un grilaj de lemn vâpsit în gri, Drăgoi prezida ia destinele regimentului, de trei ani de zile în această calitate: știe tot, cunoaște tot, nu-l surprinde nimic. Răspunsurile ce da la relațiile cerute de divizie și uneori direct de corpul de armată și chiar de Minister, erau adevărate capodopere de pledoarie advocătească.

Aveau totdeauna o porțiță de scăpare. Iar în cazuri mai delicate, complica corespondența referindu-se la nr. . . . și nr. . . . din . . . și din . . . că arareori avea cineva curajul s'o ducă până la capăt. În acest timp, lucrurile se îndreptau dela sine, sau prin prieteni. De sigur numai întâmplarea făcuse ca la fiecare autoritate să aibă câte unul — pus parcă cu mâna — acolo unde de obicei se înneacă cererile și rapoartele regimentelor. Avea și el în schimb — ce-i dreptul — pentru ei, atențiuni delicate: așa, de pildă, celor din Minister le trimitea pescării și icre negre în ghiață; generalilor le orna masa cu fel de fel de sălbăticiuni de munte și de pădure, de câmp și de baltă, căci trebuie să știți că Drăgoi era un vânător neîntrecut.

Față de cei mai mărunței, mai rar, e drept, din pricina serviciului — dar și când îi prindea întâmplător, undeva, pe la aperitive, ți-i răsuca urît de tot.

Colonelii aveau în el o încredere oarbă. Când se mutau din regiment, la prima mișcare în armată, și-l dădeau în primire ca pe o mobilă bătrânească, o bijuterie sau un portret de familie.

Cu camarazii trăia bine. Avea mai ales o slăbiciune pronunțată pentru ofițerii destrăbălați în cheltueli, pe cari îi administra ca pe niște minori, ținându-le o contabilitate foarte complicată. El le achita ratele, le reînnoia abonamentele, le plătea datoriile, găsea, chiar pentru cel mai încurcat care n'avea nimic de primit, o piesă de consolare la plata soldelor. Băieții îl iubeau, nevoie mare. La cafenea îi ofereau cafele, pe întrecute; la berărie, țări prăjiți și bere, îl așteptau la oricare masă s'ar fi așezat printre ei. Și el le primea toate, cu atâta resemnare, cu atâta abnegație, încât de piatră să fi fost și nu puteai să nu te simți obligat pentru viitor.

Dovezile de dragoste curgeau din toate părțile. Uneori râdea el singur: se pomenea de ziua onomastică sau de anul nou, cu șase țigarete de chihlibar curat, toate cu monogramă. Așa, ne spunea el râzând cu poftă, s'a întâmplat unei verișoare de ale mele; a primit, ca' dar de nuntă din partea rudelor și prietenelor sale, nu mai puțin de douăspezece duzini de cești... De atunci, adăugă el, eu mai bine întreb... nu-i rușine... tot banul ăla îl cheltuesc; de ce să nu-i fac plăcere complectă, mă înțelegi?

Un singur lucru îi făcea plăcere complectă, în orice cantitate: tutun de lux în cutii mari. Și nu era ofițer, care să nu țină seama de slăbiciunea casierului, când lua câte un scont... dat dela el, căci în casă nu era niciun ban.

— Domnule căpitan, am o chitanță de patruzeci de lei.

— Ad'o'ncoa; dar nu prea am mărunte... Să vedem...

Și căuta între hârtii, aduna din cutiile casei de fier, se scotocea în portofel și abia aduna omul 35 de lei.

— N'am decât 35; fugi... să vii mâine...

— Domnule căpitan... vă rog foarte mult... dați-mi cât aveți...

— Na, măi băiete, dar să știi că mi-ai luat tot mărunțișul; n'am să pot face nicio plată... dar fiindcă ești tu...

— Să trăiți...

Și era așa de bun omul, că aproape totdeauna rămânea fără mărunțiș.

În raporturile sale cu furnisorii era, în adevăr, de admirat. Îi poftea să șadă, cu o prietenie atât de autoritară, că toți rămâneau în picioare lângă ușă. Singur măcelarul, pur-

tând lanț gros de aur și inele masive, se așeza pe scaun, cu mâinile roșii, unsuroase, puse pe genunchi, așteptând cu răbdare îngerească în dreptul ferestrei, la o distanță convenabilă de domnul casier, să i se achite bonurile.

Două cești goale — una pe colțul biroului, alta pe marginea ferestrei, pline de drojdii și mucuri de țigări, trădau singure temeinicia unui hatâr, care înălța pe măcelar în stima celorlalți furnisori.

Căpitanului nu-i scăpa cont nevămuit, anticipând reținerile de baluri, loterii, subscripții de monumente, etc.

— Se dă? te am sigur, nu mai alerg să te caut, le spune el, nu se dă? atunci facem un fond de rezervă.

Cu toată simplitatea lucrului, se întâmplau uneori încurcături, nu-i vorba, bunăoară, ca unul să plătească de două ori; dar asta n'are a face... atâtea câte are omul pe cap... de fier să fie cineva... Cu ordine și răbdare, căpitanul Drăgoi își făcu cu timpul, din economiile sale, o rezervă destul de frumușică, la banca „Sborul“ din localitate.

— ...Merită să înainteze la gradul de maior... „sfârșeau“ toate notele elogioase din memoriul său. Această apreciere atât de des repetată, convinsese în fine pe căpitanul Drăgoi că nu trebuie să mai întârzie un moment de a se pune la dispoziția regelui, pentru conducerea marilor unități.

Din primăvară și până în toamnă s'a preparat pe capete. A luat parte la două marșuri cu regimentul, iar la manevrele mari a comandat odată chiar un batalion. Simțindu-se destul de tare în partea practică, Drăgoi se năpusti cu această râvnă pe partea teoretică. Venea la cancelarie purtând la subțioară: „Teme tactice de colonelul Arghirescu“ și plin de hotărâri laudabile. Punea cartea pe casa de fier, la îndemână, se desbrăca metodic, își freca mâinile, răsuca tacticos o țigară și era gata să înceapă, dintr'un moment într'altul.

Dar parcă era un făcut; tocmai atunci și-aducea aminte de un ordin urgent al corpului de armată, de grupurile care trebuiau expediate și așa, din obișnuință, se îndrepta spre birou și „deschidea prăvălia“ cum zicea el scoțând călimările, creionul roș-albastru, caietul de însemnări, scrumiera, chibriturile și uitând de toate, devotat serviciului, striga:

— Adă corespondența, Calomiirescule...

După cum vedeți, nu era vina lui. De șase luni de când purta cu el „Teme tactice volumul I de colonel Arghirescu“ n'avusese omul parte să-l deschidă măcar odată. Ieșind la unu dela cancelarie, pornea din nou cu cartea la subțioară, promițându-și mai energic să citească acasă, în liniște, la măsura lui de brad cu două sertare, lucrată în regiment. Dar capul îi era atât de buimăcit de fel de fel de hârtii rezolvate, de socoteli descurcate, că, ducându-se și el ca omul să ia o țuică înainte de masă, nu odată i s'a întâmplat să o uite pe tețgheaua băcanului sau pe vr'o cutie de pesmeți „Pearson & C-ie“

— Citești mereu, nu te lași... ce să-i faci?... trebuie... fără asta nu se poate... — îi zicea băcanul a doua zi, dându-i cartea. — Or mai bine v'o trimit acasă, poate mai târguiți ceva și vi le trimit odată.

— Nu... nu... ad-o'ncoace. De când o caut... Cum mă duc acasă trebuie să mă apuc de citit. De știam că-i atâta bătaie de cap, drept să-ți spun, nici nu mă mai gândeam.

— Ași... Se poate... Dumneata mergi la sigur, domnule... Dacă n'ai reuși dumneata, cine o să reușească? Câți am văzut eu... nici nu se compară... și azi sunt colonei. Era ăla, cum îi zice... Dăscălescu... ginerile popii, ăla era, pardon, dator și la câini, dom'le... și-a reușit... Nu-i vorbă, era tare despre partea neamurilor. La urma urmei drept vorbind, nu-i vreun lucru mare când te gândești. Ia, se mai adaugă acolo la leafă. Cât o să primești mai mult?

— Cam vreo sută de lei.

— Taci, frate... Tot e ceva. Eu știam mai puțin. Vorba e, mare procopseală nu e. Mă crezi dumneata? Sunt timpuri când iau câte-o sută de lei, într'o zi, și nu mă mișc de loc; șed coala pe scaun. Da-i vorba, ambiția e mare. Mă rog, dacă n'are omul ambiție, s'a isprăvit... Mai punem una?

— Mai pune... Vezi, la asta m'am gândit și eu, nene Nae: să-ți treacă toți copiii pe dinainte... prea-i de tot... Mai la urma urmei ce o să fie? O să cad și pace...

— Se poate... Ia gustați din mușchiulețul ăsta... Și într'adevăr, după cum o să vedeți, nu se putea.

Pe un sfârșit de toamnă ploioasă, la Bălării, pe șesul Severinului, căpitanul Drăgoi, comandantul unui detașament mixt, era omul cel mai încurcat din lume.

În fața lui, hotărâți de moarte, stăteau înlemniți și la rând, comandanții cavaleriei, artileriei și infanteriei. În lături o comisie de generali, posomorâți, nerăbdători să vadă dispozițiunile de luptă ale candidatului. Înapoi trupe, în față orizontul și deasupra cerul nemărginit. Niciun semn, nicio speranță. Căpitanul Drăgoi și-ar fi înaintat mai bine demisia decât trupele la atac. Înjura în gândul său pe reprezentanții armelor surori și comisia de generali, care, cu ceasul în mână, pândeau cele zece minute de meditație, cerute de marii tacticieni.

— Hai, hai, căpitane... Dacă te-ai gândi și la război atât de mult... Dușmanul merge, nu te așteaptă pe dumneata să-ți dai ordinele...

— Sigur, întări cel mai nou general, apăsând pe ultima silabă.

Pe Drăgoi îl mânca capul și simțea cum i se ridică părul la ceafă. Un bob de sudoare lunecă pe șira spinării.

— Hai, căpitane, că ne apucă noaptea...

— Am cu ce trăi, își zicea Drăgoi în sine... Ducă-se dracului cu majoria lor cu tot... Ce-mi trebuia mie balamucul ăsta... Și hotărât să mărturisească că nu știe, se pomeni bâlbind, cu fălcile încleștate, cu o voce care nu era a lui:

— Cavaleria înainte... Artileria lângă oi pe dealul din dreapta... Infanteria înapoi...

Fu o ușurare generală. Răsunară comenzi exagerate și galopuri de cai cu chingile pline de noroi. Generalii porniră, depărtându-se încet, sgribiliți de frig, privind în vag, fără a schimba o vorbă.

Rămas singur, Drăgoi avu mai mult curaj, riscă chiar câteva observații cu voce tare, în spatele generalilor.

— Ocupați creasta... ocupați creasta...

La drept vorbind nu-și făcea nicio iluzie asupra reușitei sale. Se și consolase aprinzând o țigară, gândindu-se că au mai pățit-o și alții. Rămăsese singur. Trupele se împrăstiau, mișcate fără scop. În schimb, se scoborîse de lângă artilerie pâlcul de oi fumurii, care veneau rostogolindu-se la vale, ondulând ca valurile. Drăgoi tresări când ciobanul, clătînând din cap pentru

a-și potrivi căciula, îi spuse, rezămându-se în bătă, după ce scuipe lung printre dinți :

— Mută *antileria* pe dealul celalt, din spre răsărit... ascultă-mă pe mine... am îmbătrânit pe locurile astea, câți au trimis-o acolo, unde ai trimis-o dumneata nu s'a mai făcut *maiuri*... am fost și la *Crâncean* și la *Anverescu*...

— Un călăreț... strigă Drăgoi fluierând, disperat, luminat de această inspirație fericită, pe care o socotea providențială, și, înfrigurat, trimise artileriei ordine să se mute pe dealul din stânga.

— Eu — povestea el în urmă ofițerilor la regiment — deodată am trimis artileria pe dreapta. Mi se părea mie că domină mai bine valea. Când însă am desfășurat acțiunea, dintr'o aruncătură de ochi, mi-am dat seama și am mutat-o numai decât pe stânga.

— Ce-a zis generalul ?

— Că era o încercare disperată de a restabili echilibrul sub focul inamicului, și m'a felicitat.

Să știți : sunteți tineri ; aveți să vă duceți și voi mâine poimâine la examen. Artileria este cheia. Dacă știți să umblați cu artileria...

În Aprilie, după un banchet copios, scaldat în lacrimi și șampanie, maiorul Drăgoi, mutat prin avansare, plecă din regiment, ducând cu el gajul de simpatie al camarazilor, bustul lui Napoleon, cât un copil de mare.

S F Â N T U L V A S I L E

○ mie de ani pace!

— De unde vii tu ?

— Din Banat.

— Acolo ești ?

— Ce, n'ai știut ?

— Nu... Cum o duci ?

— Bine, da e greu al dracului. Eu le fac toate. Generalul nici nu vrea să știe. Am nemerit-o prost. Tu ?

— Mai prost ca tine. Muncesc ca un salahor. Eu iac programele, lucrez corespondența, defac confidențialele. Altfel te să zic, o duc bine: umblu la vânat, îmi iau concediu când vreau...

— Bravo ție ! Acum ești în concediu ?

— Cincisprezece zile, dar tu ?

— Și eu.

— Unde mergem ?

— Hai, că te duc eu într'un loc. Are un pelin... nu găsești în toată Craiova. Toată lumea vine la el...

— Birjar ! Hai la Cameleanu, știți ?

— Cum să nu.

— Mână !... Ai rude în Craiova ?

— Nu, am venit așa. Ce general ai ?

— Pe Englezu'.

— Parol ? Ce mai face Englezu' ? Nu l-am văzut din război. Am fost cu el la Muncel. Nu vă băgați acolo, i-am spus. Ne-am retras și a luat Mihai Viteazu'.

— Asta are bun că ascultă, altfel le-ar face boacăne...

— Nu-i prost Englezu'...

— Stop. Ce faci, lasă, că-i plătesc eu.

- Imi pare rău... na.
 — Ține, ia dela mine.
 — Na și dela mine.
 — Să trăiți!... Anul nou întru mulți ani cu bucurie și sănătate...
 — Așa e, bine zici; mâine e anul nou, uitasem, pe onoarea mea. Bine că mi-ai adus aminte. Na-ți cinci lei să bei o țuică.
 — Na și dela mine.
 — Bogdaprosti!... Să trăiți, Dumnezeu să-mi dea sănătate, să vă văd generali.
 — O să trăiești, să ne vezi... Ce zici, Nae?
 — Așa zic și eu.
 — Să vă audă Dumnezeu. Am cunoscut pe... ăsta... cum îl chiamă, poate știți dumneavoastră, că eu am uitat...
 — Hai lasă, șterge-o.
 — E, să trăiți, să fiți sănătoși... Dar să mă iertați, conașule, aș bea și eu un pelinaș, că n'am mâncat de aseară.
 — Ia uite mă, al dracului!
 — Numai că să'nvață cu nărav.
 — Năravul e al omului.
 — Lasă-l, mă, și intră.
 — Intră tu.
 — Ce, ți-e rușine? Băiete e cineva? Dă un pelin birjarului.
 — Mic?
 — Mare. Mai e cineva?
 — Încă n'a venit nimeni.
 — Dă-ne și nouă o jumă de pelin.
 — Ești om întreg, ce umbli cu jumătăți.
 — Vorba ta... Ad'un litru...
 — E bun?
 — Proaspăt, acum l-am scos.
 — Noroc, vere.
 — Să trăiești, frate-meu. Uite Iordache... Domnul Iordache Nicolăescu, consilier la Primărie.
 — Vice.
 — Bravo, la mai mare!... De când?
 — O, demult.
 — Pardon, zău, iartă-mă, n'am știut.
 — Nu face nimic.

- Bei un pahar?... Băiete mai dă un litru. Tae și un mizilic.
 — Ce poftiți?
 — Cârnați ai?
 — Este.
 — Cu usturoi?
 — Fără usturoi se poate?
 — Așa, bun, bravo! Minte-i nișel pe cărbuni să sfârâe...
 Uite și Costache...
 — Hai noroc, căpitane!... Uite și primarul...
 — Ce e cu voi?
 — Iămi dai voie: domnul căpitan... Cum ați zis că vă cheamă?
 — Aronescu.
 — Așa, pardon... Domnul căpitan Aronescu... Domnul primar. Pe pramatia asta, nu ți-o mai recomand, că o cunoști: căpitanul Popescu, doljan de-ai noștri.
 Odaia rezervată se umpluse. Venise toată primăria, funcționarii dela bănci și pe urma lor, cu miroși de copoi, toți comisarii.
 Dintr'un litru într'altul, se încinse un chef la toartă. S'au înmădit mesele, s'a mâncat brânză cu ceapă, slănină cu usturoi, pastramă veritabilă, s'au băut cafele cenușii și s'au ținut toasturi. Rivalizând de generozități, căpitanii erau acum generali și comisia interimară se transformase, după expresia fericită a ofițerilor, în consiliul de miniștri.
 Cheful a durat până seara. Despre ziuă, căpitanii se pomeniră singuri, descheiați la mantale, cu capul aprins, la marginea trotuarului, silindu-se să aprindă unul dela altul, un muc de țigară stins, respingându-se ca doi poli magnetizați, în ciuda tuturor sforțărilor de a se apropia.
 — Bun e Englezul dom'le, reveni unul din ei la ideia dela care pornise.
 — Om!
 — Tlăiam cu el ca c'un flate. Mă învelia cu pătula lui, măăă... dumnezeii mă-sii!... Sângele mi-l dau pentru el!... Hai să-l vedem.
 — Doarme.
 — Ce-ți pasă.
 — Mă, doarme.

- Nu te privește.
- Doarme omul.
- Eu răspund.
- Doarme.
- Ce să doarmă, e ziua lui.
- Iiii... Bi-jar, bi-jar!... Hai la domnul general Englezu'...

Era dimineața. O dimineață albă, leneșă, ridicată abia din păturile de negură, care se târau încă prin fundul curților. La general o ordonanță, un munte de om, umblând binișor în cio-rapi de lână, scutura salonul, cu ușile și ferestrele larg deschise.

Ofițerii coborîra din trăsură cu demnitate concentrată, se ajustară trăgându-și cutele mantalei, deteră cu mâna prin plete și cu luciditate instinctivă „în fața primejdiei”, porniră drept, supraveghindu-se cu coada ochiului și din trei pași se precipitară înăuntru, incremenind ca lumânarea în fața ordonantei, care uitase să rădă, minunându-se de întâmplare.

— Acasă-i domnul general?

— Acasă.

— Spune-i c'am venit noi.

— Doarme.

— Nu te privește.

— Du-te de-i spune c'a venit domnul căpitan Popescu și Aronescu.

— Am înțeles.

— Hai s'o ștergem mai bine.

— Eu răspund.

— Ce-i... cine-i... ce poftiți?... O, o!

— Coniță.

— Ha, ha, ha!

— Ne-am ars.

— Taci.

— Ce poftiți dumneavoastră?

— Trăiți, domnule ghegeneral, ziua dumneavoastră, la mulți ani! La mai mare!

— Mărine!

— Ordinați.

— Du pe domni ofițeri în biroul meu. Ai făcut focul?

— Da, să trăiți, don'general.

— Ajută-le să se desbrace și să se culce.

— Să trăiți don' general, eu pe d'astră.

— Cărați-vă că vă bag la închisoare.

— ...de când m'ați învelit cu pătura.

— Bine, bine, bine.

Pe la opt seara, căpitanii, care dormeau pe sofa ca doi purceli, trezindu-se cu capul greu, cu gura amară, se pipăiau prin întunerec, căutând să-și adune mințile, neștiind unde nici cu cine se află alături. Apoi, simultan, treziți de același fulger de lumină, se așezară dintr'o săritură pe marginea canapelei.

— Unde suntem?

— Dracul știe.

— Cât e ceasul?

— A stat.

— Ai un chibrit?

— N'am.

— Sună să vie cineva.

— Unde e soneria?

— Vezi, caută pe lângă ușă.

— Dumneavoastră ați sunat?

— La cine ești tu, mă?

— La domnul general Englezul.

— La cine?

— La don' general Englezul.

— Pfiu, pfiu, pfiu...

— Cum am venit noi aci, mă?

— Cu trăsura.

— Domnul general știe?

— Să poate să nu știe? Dumnealui a spus să vă culc.

— Eram beți?

— Erați.

— Rău?

— Rău.

— Rău de tot?

— Ce-am pățit cu dumneavoastră până v'am culcat.

— O făcurăm flartă.

— Tu strici.

— Eu?

— Tu ai vrut.

— Pardon. Tu spuneai că-l cunoști.

— Să mă ierți, tu ai spus că-l chiamă Vasile. Cum îl cheamă pe domnul general, mă ?

— Pe don' general al nostru îl cheamă Englezul Ion.

— Vezi, camarade, ce-ai făcut ?

— Ce-am făcut ?

— Veniți incoace, domnilor... E târziu, poftiți la masă.

— Nevastă, îți prezint pe domnul căpitan Aroșescu, pe care l-am avut agent de legătură în război, pe căpitanul Popescu îl cunoști... fetele mele Rozica și Marcela. Luați loc, ședeți.

— Domnule general...

— Serviți-vă... De când ești la Craiova ?

— Vă rog să mă iertați.

— Ai crescut, te-ai făcut mare.

Ofițerii mâncau smeriți ca niște condamnați la moarte.

Fetele, două fete slabe, înalte, cuminiți, îmbrăcate la fel, cu nasul ascuțit, cu umerii ascuțiți, cu coatele ascuțite, tăiau delicat, mâncau încet, sporind supliciul căpitanilor, pe cari îi treceau toate nădușelile.

— Bea, domnule.

— Domnule general.

— Ați depășit măsura.

— Iartă-i și tu. Copii... Au greșit și ei.

— Duceți-vă, fetelor, în odaia voastră. Bine domnilor, se poate să faceți una ca asta ?

— Domnule general.

— Să veniți, fără rușine, într'o zi ca asta, când tot omul...

— Eu, dacă n'am familie.

— N'ai părinți ?

— N'am pe nimeni.

— Ce cauți la Craiova ?

— Am venit așa, auzisem că e căpitanul Popescu, orfan și el, n'are nici tată, nici mamă.

— Au dreptate bieții băieți, dacă n'au unde se duce, așa se strică tinerii. Ia însurați-vă... De ce nu vă însurați ? Să luați o fată curată, bine crescută, cuminte, să nu căutați zestre, să fie de familie.

— Parcă dacă am găsi-o, nu ne-am însura!

— Și eu m'aș însura. Dacă ați ști dumneavoastră pe cineva, că eu pe dumneavoastră vă cunosc. N'am să uit niciodată când ați venit noaptea și m'ați învelit cu pătura.

— Mititelul ! Bravo, asta înseamnă că are inimă bună.

— Hai să ne sculăm. Mărine, să aduci cafeaua în salon și spune domnișoarelor, să vie să cânte la pian.

— Eu, dragii mei, le zicea generalul împingându-i binișor în salon, zestre nu le dau, dar le-am crescut bine : cântă la pian, vorbesc englezește, franțuzește...

C e poștești ?

— Este o femeie care vrea să vorbească cu dumneavoastră.

— Să intre.

O țarancă imbrobodită cu șal de lână peste două tulpane, unul alb cu mărgeluțe albastre, celălalt negru spălăcit, înaintă și se opri halucinată în mijlocul biroului.

— Săru'mâna.

— Bună dimineața, ce vrei ?

Cu emoțiune stăpânită femeia porni să deșire firul unei litanii, chibzuită cu trudă, se vedea cât colo.

— Eu, domnișorul, sunt văduvă de război cu trei copii. O fată o am măritată la casa ei... Nu-i duc grija... trăiește și sunt mulțumită... N'are pământ, da's tineri, muncesc la boier și se hrănesc amândoi...

— Lasă asta, spune ce vrei.

— ...Am alt băiat, care va să zică cel de-al doilea, care trebuie să tragă sorțul... Și așa m'am dus la notar și i-am spus cum m'a învățat și pe mine alții, că eu dacă-s proastă și nu știu carte de loc...

— Ei, și pe urmă ?

— M'am dus la domnul notar și i-am spus să-mi facă hârțiile, precum că sunt văduvă și să-mi dea dosarul că bărbatul mi-a murit pe *frunt*... El zice: femeie, dosarul nu pociu să ți-l dau, fiindcă nu-l am la mine, trebuie să-l caut și costă cinci sute de lei... Cinci sute de lei n'am că-s văduvă, cum prea bine știi... Să fi trăit bărbatul ! Și-am plecat.

Pe urmă ce ne-am sfătuit noi, femeile, toate văduvele din comună și ne-am dus la Craiova. Acolo dac'am ajuns, cum ne-am dat jos din trin, ne-am dus la cerc, unde am dat peste un domn ofițer gras de nu se mai află — pe semne de boală — și numai ce'ntreabă : „Ce vreți ?“ Apăi, săru'mâna, zic eu, ca mai bătrână, am venit și noi să luăm dosaru', că copiii noștri urmează să tragă sorțul... „Dosarele vi le dau , zice, dar costă zece lei. Vi le-aș da degeaba, dar le plătim și noi, costă doi lei bucata... Sunteți cinci, face zece lei... precum și era. Am dat noi banii, că încă nici n'am avut — a dat Maria de-a schimbat o sută, a oprit zece lei și ne-a dat nouăzeci de lei restul, puteți întreba și femeile.

— Ei, ei, spune mai departe.

— ...Și am plecat bucuroase să ne punem în trin, să ajungem acas' ! Acas' dac'am ajuns era noapte. Dimineața cum s'a luminat de ziuă, m'am dus la notar. Nevasta lui dacă m'a văzut a ieșit afară și zice : „Tu ești Frusină ?“... Dacă n'o fi cum spun, să dea Dumnezeu să n'ajung Boboteaza...

Presimțind litania, directorul general îi retează vorba cum se cuvine :

— Bine, așteaptă puțin... Niculae.

— Poruncă.

— Du-o la domnul director... Du-te cu cameristu'.

— Vino, fă, 'ncoa.

Directorul era ocupat. Mic, slab, oacheș, cu buzele tivite și părul rar, avea o manie inofensivă. Colectiona bilete de loterie pe care le prindea ca pe cărțile postale ilustrate în album orânduindu-le pe serii, pe culori, pe districte. Avea biletul întâi dela loteria Ateneului și n'avea odihnă până nu căpăta unul din fiecare loterie. Această particularitate, cunoscută numai de câțiva inițiați, constituia toată valoarea colecțiunii pe care domnul director ambiționa s'o doneze Academiei, cu limbă de moarte.

— Săru' mâna.

— Ce vrei, nevastă ?

Ca albina, care se sue, cade și se urcă fără sfârșit pe geamul lucios, femeia reia hotărâtă firul povestirii.

— O țâr de drept să-mi scot băiatul dela armată, să muncească, că nu mai aud de urechea asta deloc... hue de gândești

că suflă vântul pe horn... de când m'a bătut domnu' notar că la ce m'am dus la Craiova să cer dosarul...

— Du-o la doctor... Uite doctorul... Dragă doctore...

— Eu aş vrea, dacă s'ar putea...

— Ia vezi, doctore...

— ...să capăt un drept...

— Du-te cu doctorul.

— Hai, vino cu mine... Şezi, îi zise cu blândeţe omul de ştiinţă, că-i fi obosită...

— Obosită domnişorule, zise femeia oftând din adâncul sufletului, că vin tomite de lângă Craiova... Mă pun în trin la gara Livezi şi nu mă mai dau jos până la Bucureşti...

— Ce vânt te-aduce pe la noi?

— Eu, domnişorule, începu femeia grăind cu socoteală, sunt văduvă cu trei copii... o fată am măritat-o la casa ei, nu-i duc grijă... Trăieşte şi-i mulţumită... N'are pământ...

— Vă poşteşte domnul secretar general.

— Auzi, du-te femeie, lasă-ne... Avem treabă... Ai nimerit-o rău, vino altădată... N'avem timp de ascultat poveşti... Du-te cu dumnealui... Arată-i, Niculae, drumul...

— Hai, fă, n'auzi ce spune domnul doftor, să vii al'dată...

— Să mai viu... Da' la ce să mai viu... Gândeşti că-s di colea?

— Da' de unde ești?

— Sunt tomite de lângă Craiova... Mă pun în trin la gara Livezi şi nu mă mai opresc pân'la Bucureşti...

— Mergi drept înainte... La ce-ai venit?

— Am venit, zise femeia cu speranţă nouă, că-s văduvă şi eu cu trei copiii... o fată o am măritată... N'are pământ, da' munceşte la boier...

— Ia-o p'ici.

I N T E R V I E W - E X P R E S

M'am prezentat domnului prefect să-l interviewez asupra proiectelor sale administrative.

— Am venit să vă cer...

— Să nu-mi ceri nimic.

— ...Sau mai bine zis, să vă iau un interview.

— D'alea nici n'am.

— Nu, un interogator cum s'ar zice pentru ziar, ca să ştie lumea la ce să se aştepte.

— Bun, așa, spune, in... cum îi ziseși?

— Interview, să vă interviewez.

— Bine, poftim interviuază-mă, dă-i drumul că mă grăbesc.

— Domnule colonel...

— Prefect, nu mai sunt colonei, s'a terminat... Ce-am pățit pân'am deprins ordonanța!... Alt idiot și ăla... A trebuit să-l dau cu capul de ușă...

— Domnule colonel...

— Prefect mă, tu nu vezi că sunt civil... Apropoș, că mă cunoști mai demult, cum îmi șade mai bine, civil sau militar?

— Să vă spun drept, omul nu e niciodată mulțumit. Când erați militar, mă gândeam că v'ar șede mai bine civil, dar acum văzându-vă civil, parcă tot mai bine vă stă în uniformă.

— Apoi că umblu eu și militar. Asta a fost așa, știți, ca să nu mârâe ăștia p'aci, c'a venit armata la putere. Mai întâi că nici n'am haine civile; astea sunt și de vară și de iarnă și am de gând să nu-mi fac de loc... Știu eu, mai stă ori nu mai stă...

— Poate să stea și el și să plecați dumneavoastră.

— Nu, că mă cunoaște dela Mărășești, știe cum am luptat.

— Ce proiecte aveți pentru viitor?

— Niciunul. Noi nu lucrăm cu proiecte. Am dat ordin să se curețe peste tot. Mâne când oi ieși pe stradă, să nu gălesc un pai.

— Aveți is'aduceți vreo modificare, pleacă cineva?

— Ași, de unde, rămâne toată lumea pe loc. Dar n'are nimeni voie să iasă din oraș. Ordinul lu' don' general. Am mutat doar biroul, ca să stau sub portretele m.m.l.l. Așa e oficios.

— Oficial.

— Oficial, oficios, vorba e că nu s'a priceput nimeni. A trebuit să venim noi, militarii.

— Aveți de gând să înlocuiți pe cineva?

— De ce mă'ntrebi?

— Văd că v'ați adus furierul.

— A, nu, ce are a face... P'ăsta l-am adus, fiindcă-mi cunoaște ortografia.

— V'ați fotografiat?

— In grup, cu camarazii; personal, de unul singur, niciodată.

— Îmi trebuia fotografia dumneavoastră.

— M'am gândit eu să ți-o dau s'o dai la gazetă, dar nu știu ce să fac... Cum să mă fotografiez, civil sau militar?

— Și civil și militar.

— Se poate?

— Sigur.

— Bravo, știi că ai dreptate, voi gazetarii sunteți dați dracului. Eu, domnule, pe gazetar îl divinizez, pentru că vorba aia: presa e presă, tot presă rămâne și o să fie presă cât o trăi, pentru că nu putem trăi fără presă... Dar să nu se obrăznicească... Cât s'o obrăznici, îl bag... în presă... Scurtă socoteală... De tine îmi place, nu ești prost: Va să zică așa rămâne, una sus și una jos...

— Da.

— Nu, pardon... Stai să n'o încurcăm... Care o pui sus și care jos?... Vezi la asta nu'ne-am gândit... Cine-i mai mare, colonelul sau prefectul?... Eu cred că tot colonelul deasupra, întâi, pentru că e mai vechiu.

— Dar dacă i-am pune alături?

— Tii, minunat, vere.

— Și scrim dedesubt: înainte și după.

— Ei, bravo! Ai tăiat gardianul¹. Vin să te pup, și dacă ai cumva vreo nevoie...

— Am, domnule prefect, un afurisit de chiriaș...

— Bun de tot... Trimite-l la mine, că ți-l răsucesc eu... Și laudă-mă bine... Adică ce să mă lauzi, c'am fost rănit de două ori:

— Știu, să trăiți.

— Știe toată lumea. La revedere!... și când o ieși, îmi dai și mie cinci sute de exemplare, să le impart pe la ăia...

¹ Deformare, din cauza inculturii, a expresiei „a tăia nodul gardian“ adică a rezolva în mod curajos și radical o problemă complicată.

O epidemie de cursuri, de școli, de conferinți, de jocuri de război, în cameră și pe teren, bântue oștirea. Războiul a scos la iveală o pleiadă de savanți nebănuiți, care fac ravagii în rândurile ofițerilor aduși la fața locului, cu stăruinți și cu apel nominal, s'asculte nouile metode.

Grupați pe grade și arme, în sala superbă a Cercului Militar, în care abia pătrunde murmurul surd al vieții dinafară, camarazii, plictisiți, descurajați, vorbesc între ei fără interes, cu priviri îngrijorate de oameni constipați, invitați la masă mare.

Ca și la teatru apariția conferențiarului e semnalată publicului prin cele trei lovituri clasice: eclipsarea ofițerilor *care n'au nevoie*, gruparea ariviștilor la picioarele catedrei și așezarea „periuțelor“ la pândă, în dreptul cuierului.

Încetul cu încetul, această lume aparte se liniștește, sgomotul slăbește, undularea capetelor se pierde ca valurile unei mări ce se retrage, și conferențiarul apare „ras, tuns și frezat“, cu surâs de comandă și defilând, fără să clipească, în bătaia ochilor care îl urmăresc, înaintează spre catedră ca chirurgul familiarizat cu masa de operație, târînd elegant picioarele, ca la cadrul.

Intr'o atmosferă greoaie de oameni ce se pregătesc să doarmă, cu gesturi de operator pe cadavre, călăul înșira, țintuindu-le în pereți, instrumentele sale de tortură: o serie de planșe cu desenuri microscopice. Apoi, șiret ca un prelat, înaintează smerit și, cu mâinile împreunate, aruncă formula sacramentală

Domnule gheeneral,
Iubiți camarazi!

După o pauză calculată cu meșteșug, printr'o mișcare scurtă de frontavoi iscusit, se răsucește pe călcâie și răstoarnă în capul generalului, care nu clintește, urna cu miresme: — Vă mulțumesc dumneavoastră, care sunteți printre noi făclia dela care luăm cu toții lumină, pentru distinsa onoare ce mi-ați făcut, dându-mi prilejul să desvolt azi, înaintea domniilor-voastre, *istoricul, descoperirea și întrebuințarea tancurilor*.

Iubiți camarazi,

În dimineața zilei de 17 Mai, anul 1917, un ofițer, un om ca mine și ca dumneavoastră, dar Englez, se prezintă în fața lui Joffre sau papa Joffre, cum îl numesc Franțujii, căci Franțujii, domnilor, au câte o poreclă pentru fiecare om mare din țara lor... se prezintă, zic, mareșalului Joffre în ziua de 17 Mai 1917, și vă rog să țineți minte această dată, pe care v'o notez în colțul tablei, căci a jucat un rol hotărîtor în istoria omenirii — și-i supun spre aprobare niște planuri. Ofițerul se numea Bestier, pe englezește, se citește Baister în felul acesta (se apropie degajat de tablă și scrie vizibil cu creta albastră):

Bestier = Baister

Acest ofițer, astăzi gheeneral englez, își pusese întrebarea: „Mă, ce ar fi, dacă aș inventa eu o mașină puternică, uriașă, care să răstoarne munții, tranșee, rețele, întocmai cum piugul răstoarnă brazdele?!“

Dumneavoastră nu cunoașteți Englezii... Eu, domnilor, tatăl meu a fost bogat și mi-a dat mâna să am o englezoaică care să mă învețe, așa că sunt în măsură să cunosc perfect pe Englezii... Englezul, domnilor, sunt oameni încăpățânați. La dâșii nu merge *to be or not to be*¹ sau, pe românește: zis și făcut. Și în adevăr, cum vă spusese *adineaori*, în ziua de 17 Mai, prezintă lui Joffre planurile acestei mașini uriașe, pe care o botezase *tank*, care derivă cred dela cuvântul nemțesc *dank*, pe englezește se

¹ Aluzie la monologul lui Hamlet: „A fi sau a nu fi“.

Era a doua zi de sfântul Ion. O dimineată pală împrăştia zorile sărace peste paturile acoperite cu cearşafuri plumburii, întinse tobă. În camera dreptunghiulară domnea o simetrie calculată la milimetru. Linii de tablouri bătute la sfoară, dungi de paturi ce se înfrăţiau, lămpi atârinate, ce se confundau în spaţiu, iar, pe jos, florile mozaicului, frecate cu gaz, izbeau ochiul dela intrare. Peste tot pluteau nouri uşori, străvezii, de fum de răşină, printre care se zăreau rânduri de capete goale şi candela aprinsă în faţa icoanei sfântului Dumitru, pusă pe o pânză de mătase tricoloră.

Viscolise trei zile. Zăpada astupa ferestrele. În mijlocul camerei, plutonierul major făcea apelul recruţilor ce se înapoiau din permisie, în prezenţa căpitanului Clondir, a cărui poreclă era invidiată în regiment, ca o decoraţie rară

— Buzatu.

— Zănt.

— Nătărău Gheorghe.

— Zănt.

— Nătărău Vasile.

—

— Unde lăsaşi pe văr'tu, mă?

— Trăiţi, don' căpitan, nu l-am lăsat nicăieri...

— De ce n'aţi venit odată?

— O hi scăpat trinu.

— Da' tu cum ai venit?

— Pe jos am venit, că trinu' nu umblă.

— Inseamnă-l! Cojocar.

— Zănt... strigă intrând pe uşă Cojocar, geruit, gătit de capişon şi de emoţie.

Punând jos traista durdulie, furată de plutonier cu ochiul, răcni, salutând ca un manechin :

— Trăiţi, don' căpitan, eu, soldatul Cojocar Toader, n'am venit din conced' fiindcă a întârziat trinu' şi așa... acum... cum binevoiţi dumneavoastră.

— Bine, Cojocarule, vorbim noi pe urmă.

— Să hi ştiut, veniam de ieri.

— La ce n'ai venit?

— Am scăpat trinu'.

— La ce l-ai scăpat?

— Nu-l scăpam don' căpitan, da' n'a venit neam.

— Soldatul bun nu'ntârzie. Nu merge trenul, aleargă, răspunde la apel, şi moare în pragul companiei.

— Da, s'trăiţi don'căpitan.

— Inşă nu eşti tu vinovat.

— Nu sunt, s'trăiţi, don' căpitan, că...

— Vorba!... zic nu eşti tu vinovat şi nu sunteţi vinovaţi niciunul. Ştiţi de ce?

— Eu ştiu, s'trăiţi, don' căpitan.

— Cântă.

— Fiindcă a scăpat trinu'.

— Fiindcă n'aveţi ceas. Aveţi ceas?

— N'avem.

— Aţi văzut? Ei, pentru ca să nu mai întârziaţi, să capăt eu observaţie dela domnul colonel şi voi să staţi la închisoare şi să nu vă dau drumul de Paşte acasă, puneţi mână dela mână să cumpărăm un ceas. Voi îl alegeţi, eu nu m'amestec, să-l punem în perete şi la toamnă când vă liberaţi, îl tragem la loterie, care l-om câştiga, norocul lui. Vreţi?

— Vrem.

— Da! ai de nu ştiu carte?...

— M'am gândit eu, n'ai grijă. Este la Herşcovici, ştie plutonierul... spuneţi că v'am trimis eu, în strada Regală, peste drum de Poştă, un ceas cu o pasăre care îi zice cuc. Cine a văzut cuc?

— Eu.

— Şi eu.

— Toţi am văzut.

— Atunci o să-l învăţaţi repede, că pasărea, se deschide o porţiţă, şi cântă la fiecare ceas: cu-cu, cu-cu. Aţi înţeles?

- Da, să trăiți.
 — Ia să spue Vizitiu, când o cânta odată: cu-cu, cât o să fie ceasul?
 — Două, să trăiți, don' căpitan.
 — Boule, care știe?
 — Unu.
 — Așaa. Și când o cânta de zece ori?
 — Zece.
 — De trei ori?
 — Trei.
 — A înțeles toată lumea?
 — Da, s'trăiți.
 — Ieși un pas înainte care n'ai înțeles.
 N'a ieșit nimeni, înțeleseră toți.
 După amiază, o corvoadă de trei oameni deștepți, înnotând prin zăpadă, veneau pe mijlocul străzii, doi purtând ceasul de capete, unul ținând în mână limba care ieșea dintr'o hârtie verde, siliți de un caporal care le striga din urmă, necăjit, cu capelul pe ceafă: — Hun, doi, trei patru! Ia picioru', n'auzi?
 — Dom'le căpitan... raportă a doua zi plutonierul — ne-am găsit beleaua.
 — Taci, măi, de ce?
 — Nici n'am pomenit așa daravelă! Vin din celelalte companii, fac murdărie ș'ai noștri nu mai lucrează nimic. Sgâesc ochii ca la panoramă, așteaptă să iasă cucul.
 — Așa? Dă-l înapoi, să iei unul de mână. Să poftească să mă'ntrebe cât e ceasul!

CUPRINSUL

	Pag.
Prefață	5
— Vine doamna și domnul general	9
Legea progresului	24
Punerea la punct	29
Un revoltat	32
Metodă nouă	36
Un om dintr'o bucată	40
Echipa specială	48
Doi vulpoi	53
Oale sparte	58
Cele două școli	62
Criminalul	66
Burdulea	69
— Mâna de fier	72
Toasturi cazone	75
— Dela popotă	80
Colonelul Ionescu	82
Așa e piesa	89
Ne varietur	92
Pentru țară	95
Profilaxie	98
— In retragere	102
Cele trei elemente	106
— Câini de război	110
— Specialități	117
Gușă de porumbel	120
Secretul	122
Rațe cu repetiție	124

	<u>Pag.</u>
- Ancheta	130
Mizerii ascunse	134
Dela manevre	136
Spre vecli vecilor	139
Impărțirea cazonă	141
Cum sunt ei	144
Declin	147
Bolocan	149
Rugăciune	152
O carieră	154
Sfântul Vasile	163
Poveste fără sfârșit	170
Interview-expres	173
Conferența	176
Ceasul	180

Aceste lucrări au fost publicate în volumele: *Măiorul Boțan* (1921), *Doi vulpoi* (1922), *Schițe vesele* (1924), *Un scos din pepeni* (1925), *Cum sunt ei* (1926), *Nuvele* (fără an) și *La Clubul Decavaților* (1929).